

Seksuele diversiteit in de sport:

sportdeelname en acceptatie

Agnes Elling
Froukje Smits
Paul Hover
Janine van Kalmthout

Mulier Instituut

Seksuele diversiteit in de sport: sportdeelname en acceptatie

in opdracht van Stichting Homosport Nederland /Alliantie Gelijkspelen

**Agnes Elling
Froukje Smits
Paul Hover
Janine van Kalmthout**

© *Mulier Instituut*
Utrecht, november 2011

*Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 85445
3508 AK Utrecht
t 030-7210220
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Vormgeving omslag en realisatie drukwerk: Arko Sports Media

Foto omslag: William Moore Fotografie

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Methoden	7
2.1	Kwantitatief onderzoek	7
2.1.1	Respondentenprofiel homo/biseksuelen en sportende bevolking	8
2.2	Kwalitatief onderzoek	10
3.	Coming out en zelfacceptatie	19
4.	Sportgedrag naar seksuele voorkeur	23
4.1	Sportdeelname en betrokkenheid 2010	23
4.2	Sportverleden	30
4.3	Conclusie	34
5.	Homo-acceptatie en homonegativiteit in de sport	35
5.1	Acceptatie van homoseksualiteit	35
5.2	Openlijk homoseksueel in de sport	39
5.3	Homonegatief gedrag	42
5.4	Schalen: ‘ervaren veiligheid’ en ‘homoacceptatie’	50
5.5	Conclusie	52
6.	Homonegativiteit in mannenteamsporten (kwalitatief onderzoek)	53
6.1	Profiel observanten	53
6.2	‘Sportieve Cultuur’	55
6.3	Serieuze vragen en gesprekken	63
6.4	“Doe maar normaal, anders....”	65
6.5	Conclusie	71
7.	Conclusies en aanbevelingen	73
	Literatuur	77
	Bijlagen	79
Bijlage 1	Tabelbijlage	81
Bijlage 2	Voorbeeldexemplaar ingevuld logboek	91
Bijlage 3	Topiclijst telefonische interviews	93
Bijlage 4	Brief team Guido en reactie KNVB	95

1. Inleiding

Nederland kent een internationale voortrekkersrol als het gaat om gelijke behandeling en acceptatie van mensen met een niet-heteroseksuele voorkeur en transgenders. Bevolkingsonderzoek naar de acceptatie van homoseksualiteit onder Nederlandse burgers laat zien dat de algemene acceptatie ten aanzien van seksuele diversiteit groot is, maar dat er wel verschillen bestaan tussen sociale groepen, o.a. naar leeftijd en etniciteit en tussen maatschappelijke (arbeids)sectoren.

De in navolging van de kabinetsnota ‘Gewoon homo zijn. Lesbisch en homo-emancipatiebeleid 2008-2011’ (Ministerie van OCW, 2007) opgerichte *Alliantie Gelijkspelen* in 2008 richt zich specifiek op het vergroten van de sociale acceptatie van homoseksuele mannen en vrouwen in de (georganiseerde wedstrijd)sport. De alliantie is een koepelorganisatie van verschillende partijen - Stichting Homosport Nederland, NOC*NSF, NSA, John Blankenstein Foundation, COC Nederland -, die een beleidsprogramma uitvoeren in opdracht van de ministeries OC&W en VWS. In april 2011 informeerden de minister Schippers (VWS) en Van Bijsterveld (OCW) de Tweede Kamer over een voortzetting van de Gay Straight Alliantie Gelijkspelen.

In 2008 gaf Stichting Homosport Nederland het Mulier Instituut opdracht voor een onderzoek naar de positie van homoseksuelen in de sport. In dit onderzoek (Elling & Van den Dool, 2009) was zowel aandacht voor de sportdeelname van homo- en biseksuele mannen en vrouwen als voor visies op en ervaringen met homo-intolerantie van zowel hetero als homo/biseksuele sporters. Inhoudelijk sloten de studies aan bij het eerder door het Mulier Instituut verrichtte onderzoek ‘Het gaat om de sport’ in opdracht van het Ministerie van VWS (Janssens, Elling & Van Kalmthout, 2003).

In deze rapportage staan de bevindingen van het in 2010 en 2011 uitgevoerde vervolgonderzoek. Het betreft zowel de kwantitatieve monitoring van sportdeelname en homotolerantie als een aanvullend kwalitatief onderzoek naar acceptatie van homoseksualiteit in mannenteamsporten. Terwijl media-aandacht voor het onderwerp sport en homoseksualiteit veelal gericht is op de coming out van homoseksuele topsporters dan wel het ontbreken van rolmodellen, gaat dit onderzoek vooral over sportdeelname in brede zin en over acceptatie in sportverenigingen.

De centrale vraagstelling is vrijwel ongewijzigd ten opzichte van de 2008 studie en luidt als volgt:

In hoeverre bestaan er verschillen in sportparticipatie naar seksuele voorkeur en in welke mate is er sprake van acceptatie van seksuele diversiteit in de georganiseerde (wedstrijd)sport?

Het onderzoek richt zich niet zozeer op topsportbeoefening, maar tracht vooral inzicht te geven in de mate waarin seksuele voorkeur van invloed is op sportparticipatie en in de mate waarin homonegativiteit voorkomt in sportverenigingen en de wedstrijdsport.

De doelstelling van het onderzoek is gericht op het op betrouwbare wijze in kaart brengen van (ontwikkelingen in) de sportdeelname van homo- en biseksuele mannen en vrouwen en de acceptatie van seksuele diversiteit in de georganiseerde sport, om eventuele effecten van gedane beleidsinspanningen te evalueren en toekomstig beleid op af stemmen

Inhoud rapportage

In het volgende hoofdstuk staan we stil bij de verschillende methoden van dataverzameling voor dit onderzoek. In de daaropvolgende hoofdstukken presenteren wij de resultaten van de afzonderlijke deelstudies. In hoofdstuk drie staan we kort stil bij verschillende aspecten van zelfacceptatie en openheid van homo- en biseksuele mannen en vrouwen in verschillende contexten, waaronder de sport. In hoofdstuk vier komt het sportgedrag en de –betrokkenheid van homo- en biseksuele mannen en vrouwen aan de orde vergeleken met een gematchte groep heteroseksuelen. In hoofdstuk vijf bespreken we de resultaten van de kwantitatieve deelstudies ten aanzien van de acceptatie van homoseksualiteit in de sport en de ervaringen van zowel hetero-, homo- en biseksuele sporters met homonegativiteit. In hoofdstuk zes staan we stil bij de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek naar de aanwezigheid van homonegativiteit binnen mannensportteams. In hoofdstuk zeven formuleren we enkele conclusies en aanbevelingen.

Dankwoord respondenten en observanten

Op deze plek willen we als auteurs alle respondenten dankzeggen die vragenlijsten hebben ingevuld voor dit onderzoek. Een speciaal woord van dank gaat uit naar de hetero- én homo/biseksuele mannelijke teamsporters die als observanten ‘live-data’ hebben aangeleverd over het vóórkomen van aan homoseksualiteit gerelateerde uitspraken en gedrag. Zij waren bereid om meerdere trainingen en wedstrijden als participierend observant open en kritisch over de omgang en sfeer in hun team te berichten.

2. Methoden

Voor de dataverzameling is gebruik gemaakt van verschillende kwantitatieve panelmetingen en voor de kwalitatieve deelstudie zijn gegevens verzameld door middel van observaties en interviews.

2.1 Kwantitatief onderzoek

In totaal zijn vier kwantitatieve deelonderzoeken (online) uitgevoerd:

1. een representatief online onderzoek onder de sportende bevolking (15+; n=1.110) naar de acceptatie van homoseksualiteit in de sport - onderdeel *Nationaal Sport Onderzoek 2010*
2. een onderzoek onder volwassen homo/biseksuele mannen en vrouwen (18+; n=474) op basis van een representatief online bevolkingspanel, naar hun sportparticipatie en ervaringen met en meningen over homo-intolerantie in de sport. De resultaten naar sportdeelname en betrokkenheid worden vergeleken met een heteroseksuele groep mannen en vrouwen gematcht (naar leeftijd, geslacht en opleiding) uit het *Nationaal Sport Onderzoek* (n=2.548)
3. een representatief online bevolkingsonderzoek (15+; n= 3.662) naar ervaringen met 'discriminatie vanwege homoseksualiteit' - onderdeel *Ongewenst gedrag in de sport* (Van Kalmthout & van der Werff, 2011)
4. een representatief onderzoek onder sportverenigingen (n= 518) naar de bekendheid met openlijk homo/biseksuele (kader)leden en in hoeverre antidiscriminatie ten aanzien van homoseksualiteit een beleidsthema is (onderdeel *Verenigingsmonitor 2011*)

De data voor de drie eerste studies zijn verzameld door middel van het uitzetten van online vragenlijsten onder het *ConsumerJury Panel* van GfK Panel Services te Dongen.¹² De data voor

¹ Voor de methodologische verantwoording van *Nationaal Sport Onderzoek 2010*, zie: www.mulierinstituut.nl/monitoring/sporterspanel/nso2010/ en voor de verantwoording van *Ongewenst gedrag in de sport*, zie Van Kalmthout & van der Werff, 2011.

² In augustus 2010 heeft GfK Panel Services haar representatieve internetpanel ConsumerJury Panel van 18 jaar en ouder (n=15.059) een screeningsvraag naar 'seksuele voorkeur' voorgelegd, zie tabel b2.1 in de bijlage.

Van de 692 respondenten (4,5%) die zichzelf als homo- (n=334) dan wel biseksueel (348) identificeerden, werd in november een brutosteekproef van 648 respondenten benaderd voor het homosportonderzoek. Hiervan kwamen 573 vragenlijsten retour, maar deze konden niet allemaal in het onderzoek worden meegenomen. Deze respondenten kregen namelijk voor aanvang een controlevraag voorgelegd, zie tabel b2.1 in de bijlagen. Op basis van deze vraag vielen 97 personen af die zich op deze vraag als 'heteroseksueel' identificeerden, of 'weet niet' dan wel 'wil niet zeggen' antwoordden. Van de 9 personen die wel aangaven dat ze niet-heteroseksueel waren, maar zich niet expliciet als homo/biseksueel identificeerden, werden 7 respondenten alsnog aan de responsgroep homoseksuelen (2) dan wel biseksuelen (5) toegevoegd. Dat leverde een totale netto steekproef van 281 homoseksuele en 193 biseksuele respondenten.

deelonderzoek 4 zijn verkregen via het Verenigingspanel van het Mulier Instituut.³ Inhoudelijk geven de diverse kwantitatieve studies input voor twee hoofdthema's.

Sportdeelname

De homo/biseksuele mannen en vrouwen en de gematchte heterogroep kregen de RSO sportdeelnamevragen voorgelegd en werden tevens gevraagd naar hun sportverleden (onderdeel sportloopbanenonderzoek van NOC*NSF). De resultaten worden vergeleken met eerder verricht sportdeelnameonderzoek naar seksuele voorkeur in 2002 en 2008

Acceptatie homoseksualiteit in de sport

In navolging van de 2008 meting werd in de SportersMonitor 2010 aan een split-rungroep van 1.112 vijftienplussers tien stellingen voorgelegd over homo(in)tolerantie in de sport. De vragen sloten aan bij eerder onderzoek naar homo-intolerantie in de samenleving en specifieke sectoren (Keuzenkamp, 2010).

Een aantal van deze stellingen is ook voorgelegd aan de ondervraagde groep homo/biseksuele mannen en vrouwen, die tevens uitgebreider gevraagd zijn naar hun ervaringen met en meningen over acceptatie van homoseksualiteit in de sport.

Op basis van het onderzoek naar ongewenst gedrag kunnen we enerzijds een vergelijking maken tussen de prevalentie van homonegativiteit en andere vormen van ongewenst gedrag en anderzijds tussen het voorkomen van homonegativiteit in de sport en elders.

Tenslotte kijken we in hoeverre de acceptatie van homoseksualiteit als beleidsthema gezien wordt binnen sportverenigingen en in welke mate zij aangeven te maken te hebben met homonegativiteit.

2.1.1 Respondentenprofiel homo/biseksuelen en sportende bevolking

In tabel 2.1 staan de achtergrondgegevens van de homo/biseksuele onderzoeksgroep en de kenmerken van de sportende bevolking die is ondervraagd.

Iets meer dan de helft van de respondenten noemt zichzelf homoseksueel of lesbisch, 46 procent identificeert zichzelf als biseksueel.⁴ Het aandeel mannen en vrouwen is ongeveer even groot. Drie kwart van de homo/biseksuele respondenten is tussen de 30-65 jaar; slechts vijf procent is 65 jaar of ouder. Drie kwart van de respondenten heeft een middelbare (40 %) of hogere (34 %) opleiding genoten.

³ Voor de methodologische verantwoording van de *VerenigingsMonitor 2010*, zie: www.mulierinstituut.nl/monitoring/verenigingspanel/verenigingsmonitor/

⁴ Volgens verwachting voelen vrijwel alle homoseksuele mannen (99%) en lesbische vrouwen (95%) zich uitsluitend of overwegend seksueel aangetrokken tot personen van hetzelfde geslacht (zie tabel b2.2 in de bijlagen). Biseksuele mannen (23%) en vrouwen (14%) zijn minder eenzijdig gericht op het eigen geslacht. De meerderheid van de biseksuelen voelt zich even sterk tot mannen als tot vrouwen aangetrokken (resp 39 en 40%) of is vooral seksueel gericht op het andere geslacht (resp 45 en 33%).

Tabel 2.1 Respondentenprofiel homo/biseksuele onderzoeksgroep en gematchte heterogroep en sportende bevolking, naar sekse, leeftijd en opleiding, in procenten

	Totaal homo/bi-seksueel 18+		Seksuele voorkeur		Gematchte heterogroep	Sportende Bevolking 15-80 jaar
	2010	2008	Homoseksueel/ lesbisch	biseksueel		
	N=474	N=424	N=239	N=235	N=2.548	N=1.110
Seksuele voorkeur						
Homoseksueel/lesbisch	59	56	100		100	4 ¹
Biseksueel	41	44		100		
Heteroseksueel						71
Overig (onbekend)						25
Sekse						
Man	58	52	65	47	58	50
Vrouw	42	48	35	53	42	50
Leeftijd						
15-17 jaar	0	0	0	0	0	6
18-29 jaar	17	18	16	21	17	17
30-44 jaar	32	38	32	33	34	28
45-64 jaar	44	39	45	43	40	35
65-80 jaar	5	5	7	4	9	14
Opleiding						
Laag	27	23	24	31	27	45
Middel	40	36	39	41	40	35
Hoog	34	41	37	28	33	21

¹ Dit percentage betreft het aandeel homo- én biseksuele respondenten

Ten opzichte van 2008, bestaat de in 2010 ondervraagde groep homo/biseksuele mannen en vrouwen uit iets meer mannen en meer oudere midlifers (45-64 jaar).⁵ Bovendien zijn de ondervraagde homo/biseksuele mannen en vrouwen minder vaak hoog opgeleid en hebben ze vaker een middelhoge (homoseksuelen) of lagere (biseksuelen) opleiding afgerond. Op langere termijn zou dit kunnen duiden op een democratisering van homo/biseksuele identificatie onder lager opgeleiden.

⁵ Vooral biseksuele respondenten zijn gemiddeld ouder dan in 2008.

De tabel laat tevens zien dat de verhoudingen naar geslacht, leeftijd en opleiding tussen 'homoseksuelen' en 'biseksuelen' niet gelijk is (vgl, Kooiman & Keuzenkamp, 2011). Onder homoseksuelen is het aandeel mannen (65%) beduidend groter dan onder biseksuelen (47%). Onder respondenten die zich als biseksueel identificeren vinden we meer jongvolwassenen (18-29 jaar) en lager opgeleiden dan onder hen die zich homoseksueel of lesbisch noemen. Naar leeftijd is bovendien sprake van een sekseverschil wat betreft seksuele identificatie. Vooral de zich als biseksueel identificerende vrouwen zijn relatief jong, terwijl biseksuele mannen juist relatief oud zijn, zie tabel b2.3 in de bijlagen. Dit betekent dat de groep homoseksuele mannen en vrouwen beter vergelijkbaar zijn met de gematchte heterogroep dan de biseksuele mannen en vrouwen.

Representativiteit

Omdat vrijwel alle onderzoeken naar seksuele voorkeur en de ervaringen van homo/biseksuele mannen en vrouwen plaatsvinden op basis van zelfselectie, zijn er geen algemene gegevens beschikbaar om te vergelijken in hoeverre onze steekproef representatief is voor deze groep in Nederland (zie ook Fernée & Keuzenkamp, 2011). Vergeleken met bestaande data over achtergrondkenmerken en aspecten als coming out en zelfacceptatie (zie o.a. Keuzenkamp, 2010a; vergelijk ook hoofdstuk 3) kunnen we niettemin vaststellen dat de kenmerken van onze steekproef daarbij vrij goed aansluiten. Op basis van deze vaststelling concluderen wij dan ook dat, ondanks het relatief geringe aantal respondenten, de resultaten van ons onderzoek een redelijk betrouwbaar beeld geven van de sportdeelname en ervaringen van volwassen homo- en biseksuele mannen en vrouwen.

De ondervraagde groep sporters van 15+ kan als representatief worden beschouwd voor de sporters binnen de Nederlandse internetpopulatie.

2.2 Kwalitatief onderzoek

Uit eerder onderzoek naar homotolerantie en discriminatie in de sport bleek enerzijds dat de prevalentie van homodiscriminatie in mannenteamsporten het hoogst is (vgl Elling & Van den Dool, 2009). Anderzijds kwam naar voren dat het in kaart brengen van specifieke vormen van in- en uitsluiting op basis van seksuele voorkeur lastig kwantitatief meetbaar is. Daarom werd naast de verzameling van cijfermatige gegevens een kwalitatief onderzoek uitgevoerd, gericht op mannelijke teamsporters in verenigingsverband.

Werkwijze

Bij mannensportteams werd via participerende observaties informatie ingewonnen over de mate waarin binnen de dagelijkse praktijk van mannensportteams sprake is van zowel meer expliciete als meer impliciete vormen van homo-intolerantie en -negativiteit. De dataverzameling werd vastgelegd door middel van logboekverslagen na afloop van trainingen en wedstrijden (inclusief omgang in kleedkamer en eventueel kantine) door leden van de betreffende sportteams. Observanten werden onder meer geworven via medewerkers van het Mulier Instituut, studentenpopulaties (via masteropleiding sportmanagement USBO), diverse (digitale) homo(sport)netwerken en homo/biseksuele respondenten van het kwantitatieve onderzoek (GfK panel).

2.2.1 Logboekformat

Het logboekformat onderscheidt vier categorieën opmerkingen met verschillende vormen van homonegativiteit ; een voorbeeld van een ingevuld logboekformat is opgenomen in bijlage 2. Observanten konden aantekeningen noteren in de volgende categorieën met diverse onderverdelingen:

- Homogereleerde algemene opmerkingen en grappen;
Het gebruik van de woorden “hé homo” specifiek gericht tegen een persoon die zelf al dan niet homoseksueel is, alsmede het gebruik van woorden als ‘gay’, ‘flikker’, ‘nicht’ etc., gebaren en bewegingen waarmee homo(in)tolerante duidingen worden bedoeld, grappjes over homo’s en homoseksuelen, dubbelzinnige grappjes zoals bijvoorbeeld “linkspoot” of “mooie balletjes” en opmerkingen naar de scheidsrechters en coaches of trainers (van de tegenpartij).
- Homogereleerde grappen en opmerkingen over uiterlijk en gedrag;
Over houdingen of ‘homotrekjes’ die andere sporters hebben, wanneer een andere sporter afhaakt of opgeeft, wanneer een speler bijvoorbeeld zijn haar of sokken goed doet en over (het uiterlijk van) de tegenstander.
- Door en over homoseksuele medesporters;
Opmerkingen die homoseksuele medesporters zelf maken over hun ‘homo zijn’ en opmerkingen naar homoseksuele medesporters zoals “gelukkig ben je geen echte nicht”.
- Overige grappen en opmerkingen;
Het gebruik van scheldwoorden zoals “kanker”, vrouwonvriendelijke of racistische grappen, reacties op (onsportief) gedrag en opmerkingen over iemands uiterlijk.

In de eerste drie categorieën konden observanten aantekeningen kwijt over homogereleerde grappen en opmerkingen en in de laatste categorie konden ze algemene overige grappen en opmerkingen noteren. Deze laatste categorie is in het logboek opgenomen om te kunnen constateren of er in de teams met veel homogereleerde grappen en opmerkingen, ook veel algemene grappen en opmerkingen over bijvoorbeeld andere sociale groepen werden gemaakt. Verder kon op deze manier worden aangegeven in welke sfeer de homogereleerde opmerkingen en grappen werden gemaakt.

Naast de onderverdeling in de verschillende categorieën opmerkingen, gaven de observanten ook aan of ze de observaties tijdens een wedstrijd of training hadden uitgevoerd, de locatie waar de opmerkingen werden gemaakt (tijdens het sporten, kleedkamer, kantine of auto) en het aantal keer dat een opmerking werd geconstateerd. Tenslotte was er voor de observanten ook de mogelijkheid om een korte toelichting te geven bij de genoteerde uitspraken.

Het logboekformat is definitief vastgesteld naar aanleiding van een pilot waarbij verschillende mannelijke collega’s van het Mulier Instituut die een teamsport beoefenen het format hebben getest en voorzien van feedback.

2.2.2 Observantenteam

Voor het observantenteam is gezocht naar zowel homoseksuele, biseksuele als heteroseksuele sporters die sporten in een team bij een ‘reguliere’ sportvereniging (geen studentenvereniging of homosportvereniging). Het werven van acht gewenste heteroseksuele observanten leverde geen

problemen op. Daarentegen bleek het werven van voldoende homoseksuele teamsporters geen eenvoudige opgave. Naast het aanspreken van contacten uit eigen (privé)netwerken, het bezoeken van bijeenkomsten van de Alliantie Gelijkspelen waar potentiële observanten werden gezocht, werden er ook middels het internet verschillende pogingen ondernomen. Via het Sportersweb (een internetplatform dat onderdeel uitmaakt van de Alliantie Gelijkspelen) werden persoonlijke oproepen verstuurd aan mannelijke sporters die mogelijk voldeden aan de criteria voor deelname aan het onderzoek. Daarnaast werden er ook oproepen verstuurd via homosportverenigingen waar leden eventueel naast het sporten in homosport verband ook sporten in regulier verband. Verenigingen als Dutch Pink Hockey Boys, Gay Swim Amsterdam, Ketelbinkie, Roze Blok en Netzo werden aangeschreven. Tevens werd er via (vrijwillige) medewerkers van de organisatie van de Eurogames 2011 in Rotterdam gezocht naar observanten. Verder werden er oproepen verstuurd via algemene homogereleerde websites en nieuwsbrieven van onder andere Expreszo, Gay.eu, COC Nederland, COC Zwolle en COC Flevoland, ContrariO, UvApride en Erasmuspride. De aanmeldingen van homoseksuele en biseksuele sporters bleven echter uit. Via het GfK panel (een partner organisatie van het Mulier Instituut dat betrokken is bij de uitvoer van het kwantitatieve onderzoek) werden er uiteindelijk vijf homoseksuele observanten gevonden, waarmee het totaal aantal homoseksuele observanten op elf kwam. Alleen hetero -en homoseksuele mannen meldden zich aan, geen biseksuele sporters. Een mogelijke verklaring voor het uitblijven van aanmeldingen van deze groep sporters is dat biseksuele sporters weliswaar vaker actief zijn in de verenigingssport, maar minder open zijn over hun seksuele voorkeur. Ook zijn ze gemiddeld ouder en daardoor minder actief in mannenteamsporten waarbinnen het onderzoek plaatsvond.

Nadat de mannen zich hadden aangemeld, ontvingen ze via email een leeg logboekformat en een ingevuld voorbeeldexemplaar (zie bijlage 2). Vervolgens werd er een belafsprak ingepland voor de afname van een telefonisch (intake)interview en werd nagegaan of de observanten het format begrepen en of er overige vragen waren (zie voor de topiclijst bijlage 3). Na vijf observaties stuurden de mannen hun logboekverslagen op en werd er wederom telefonisch contact gezocht om vragen te stellen over de inhoud van de verslagen, de ervaringen van het observeren en het bijhouden van het logboek. Met de observanten werd verder afgesproken dat ze hun team niet op de hoogte mochten brengen van het feit dat ze deelnamen aan het onderzoek, zodat de observaties betrouwbaar bleven. Per team is gestreefd naar tien observaties, echter, door blessures, het verloop van het seizoen en het schema van bepaalde wedstrijdkalenders werd dit aantal niet altijd behaald. Daarnaast is in overleg met een aantal observanten overeengekomen om na vijf observaties te stoppen indien er zich geen vermeldenswaardige momenten voordeden. Zodoende konden meer mannen in aanmerking komen voor deelname aan het onderzoek, wat de mogelijkheid bood om bij meer verschillende teams informatie in te winnen. Voor de werkzaamheden ontvingen de mannen een vergoeding in cadeaubonnen.

Observaties hebben uiteindelijk plaats gevonden in twintig verschillende sportteams in het voorjaar van 2011, zie tabel 2.2. Er hebben negen heteroseksuele mannen deelgenomen die in totaal 80 observaties hebben aangeleverd en elf homoseksuele mannen die in totaal 84 observaties hebben aangeleverd. Het totaal aantal ingevulde logboekverslagen bestaat zodoende uit 164 observaties. Drie observanten, waaronder een homoman, hebben geobserveerd in een multi-etnisch team: een rugby-, honkbal- en voetbalteam.

Tabel 2.2 Overzicht aantal observaties, naar tak van sport, seksuele voorkeur observant

tak van sport	aantal teams	aantal hetero-observanten	aantal homo-observanten	multi-etnisch team	aantal observaties
handbal	2	1	1		20
honkbal	1	1		1	10
hockey	1	1			6
korfbal	2		2		15
rugby	2	1	1	1	14
voetbal	8	5	3	1	74
volleybal	2		2		10
waterpolo	2		2		15
totaal	20	9	11	3	164

In de onderstaande tabel volgt een korte presentatie van de observanten met een (gefingerde) naam, leeftijd, seksuele voorkeur, de provincie waar hun sportvereniging zich bevindt en een korte beschrijving van de achtergrond van hun sportieve omgeving. De informatie is gebaseerd op de intakegesprekken met de observanten die zijn afgenomen voorafgaande aan de observaties. De tabel representeert zodoende geen logboekresultaten.

Tabel 2.3 Toelichting observantenteam (alfabetisch, naar seksuele voorkeur)

Naam, leeftijd en seksuele voorkeur	Sport	Provincie	Korte omschrijving achtergrond sportieve omgeving
Arjan, 22 jaar, Heteroseksueel	Voetbal en hockey	Noord-Brabant	Beide sporten beoefent hij in vriendenteams, waar het er over het algemeen “bloedfanatiek” aan toe gaat binnen de lijnen, maar wel sportief. Klassieke homograppen worden in de teams regelmatig gemaakt. Dat gebeurt volgens hem in een harde en lompe sfeer, maar wel met een knipoog.
Bas, 16 jaar, Heteroseksueel	Voetbal	Gelderland	Voetbalt in een juniorenteam, dat bestaat uit VMBO scholieren en MBO studenten. In het team wordt er wel eens over homo’s gepraat en wanneer hij na afloop van zijn eigen wedstrijden een thuiswedstrijd van het eerste elftal gaat bekijken, verwacht hij daar wel een aantal opmerkingen in het logboek kwijt te kunnen.
Diederik, 19 jaar, Heteroseksueel	Honkbal	Noord-Brabant	Speelt sinds zijn jeugd bij deze vereniging met veelal dezelfde teamgenoten. Hij gaf vooraf te kennen dat er naast homogereleerde opmerkingen en grappen ook vrouwonvriendelijke grappen worden gemaakt.
Ewout, 22 jaar, Heteroseksueel	Voetbal	Zuid-Holland	Voetbalt in een Multi-etnisch team. De vereniging ligt in een achterstandswijk waar veel mensen wonen van Marokkaanse en Turkse afkomst. Hij ervaart de sfeer binnen het team als tolerant. Volgens hem wordt er alleen voetbalgerelateerd “hé homo” geroepen.
Joep, 23 jaar, Heteroseksueel	Voetbal	Utrecht	Speelt in een vriendenteam van leden die elkaar kennen vanuit het van jongen af aan bezoeken van een evangelische kerk. Een aantal teamleden keurt een homoseksuele levenswijze af en het neigt volgens hem zelfs naar ‘homohaar’. In het bijzonder één teamlid is ‘allergisch’ voor homo’s en deze speler “kan er nog wel eens wat uitgooien”, waarvan hij dan ook verwacht wat te kunnen noteren in het logboek.
Koen, 28 jaar, Heteroseksueel	Rugby	Noord-Holland	Speelt in een team met spelers tussen de 18-39 jaar. De meeste spelers hebben hogere opleiding genoten. Hij is de aanvoerder van het team en let er goed op dat niemand binnen zijn team discriminerende uitspraken doet. Als dat wel gebeurt, dan drukt hij dat direct “de kop in”. Volgens hem past dat ook bij het strenge imago van de sport, dat er duidelijke regels en sancties zijn en ongewenst gedrag wordt afgekeurd.
Maarten, 26 jaar, Heteroseksueel	Handbal	Noord-Holland	Handbalt op het hoogste niveau en traint daarom zes keer in de week. Veel teamgenoten zijn ook vrienden van elkaar. Af en toe worden er volgens hem wel eens homogereleerde grapjes gemaakt of wordt het woord homo als scheldwoord gebruikt.

Pieter, 24 jaar, Heteroseksueel	Voetbal	Utrecht	Speelt in een team waarbij een aantal spelers elkaar wat langer kennen en andere niet. Volgens hem is dat de reden dat er niet over privé zaken wordt gesproken, maar voornamelijk over voetbalgerelateerde zaken. Hij gaf aan nooit eerder bewust te hebben gelet op homogereelateerde uitspraken binnen het team, maar verwachtte wel af en toe wat grappes of opmerkingen te kunnen noteren.
Cees, 26 jaar, Homoseksueel	Voetbal	Gelderland	Voetbalt in een vriendenteam van oude bekenden. Op een paar homovrienden na, weet niemand in zijn directe omgeving dat hij op mannen valt. Hij heeft ook geen behoefte om het te vertellen, omdat niemand er last van heeft dat het zo is en omdat hij naar eigen zeggen niet voldoet aan het stereotype homo, verwacht niemand het ook van hem.
Frank, 35 jaar, Homoseksueel	Volleybal	Utrecht	Hij is actief binnen de vereniging zowel als spelend lid en als trainer van twee jeugdteams. Iedereen binnen de vereniging is op de hoogte van zijn seksuele voorkeur. Soms krijgt hij daar wel eens nieuwsgierige of serieuze vragen over. Vooraf verwachtte hij niet veel waar te kunnen nemen.
Guido, 25 jaar, Homoseksueel	Voetbal	Noord-Holland	Speelt in een team met oud-studenten. Sinds een jaar is hij 'uit de kast', het voetbalteam heeft hij het laatst ingelicht omdat het vooroordeel van een mannenteamsport en de groepsdynamiek het spannender maakte om het hen te vertellen. Iedereen reageerde goed, hij verwachtte vooraf op een grappje na niet veel te kunnen melden in het logboek.
Hessel, 23 jaar, Homoseksueel	Rugby	Overijssel	Speelt in een multi-etnisch prestatief team. Al zijn teamgenoten weten dat hij homo is, voor de meeste teamgenoten is het 'normaal', enkelen moesten wennen aan het idee. Doordat hij er open over kan zijn voelt hij zich meer op zijn gemak, maar hij krijgt binnen zijn team redelijk wat opmerkingen te verstouwen en stelt dan ook dat hij stevig in zijn schoenen moet staan om er tegen te kunnen.
Iwan, 51 jaar, Homoseksueel	Volleybal	Overijssel	Vindt zelf dat hij in een typisch volleybal heteroteam speelt, waar hij privé gezien weinig mee heeft. Met zijn team heeft hij enkel contact in competitieverband. Daarentegen heeft hij met het jongere selectieteam meer aansluiting.
Lars, 44 jaar, Homoseksueel	Waterpolo	Gelderland	Hij heeft nooit expliciet verteld dat hij op mannen valt, maar vanwege een mogelijke verhuizing i.v.m. samenwonenplannen hebben een aantal teamleden meegekregen dat hij homo is. Niet iedereen binnen zijn team heeft daarop gereageerd. Hij geeft aan dat het geen gespreksonderwerp is en dat er ook nauwelijks privé onderwerpen worden besproken binnen zijn team. Wel wordt er binnen zijn team wel eens "hé homo" geroepen, daarin wordt hij naar eigen zeggen niet gespaard maar het is ook niet bewust op zijn persoon gericht.
Niek, 20 jaar,	Korfbal	Zuid-Holland	Korfbalt in twee teams; in een familieclub in zijn ouderlijk dorp en in een studententeam in

Homoseksueel			een grote stad waar hij studeert. Tijdens een gesprek met teamgenoten uit zijn studententeam kwam het ter sprake dat hij op mannen valt, maar hij heeft er geen behoefte aan om zijn seksuele voorkeur kenbaar te maken binnen de familieclub waar hij al tien jaar korfbalt.
Olaf, 33 jaar, Homoseksueel	Waterpolo	Noord-Brabant	Speelt in een team met leden tussen de 17-42 jaar oud op een redelijk hoog en ambitieus niveau. Alle teamleden zijn op zijn bruiloft geweest, hij ervaart zijn seksuele voorkeur binnen het team en de vereniging niet als een probleem of een geheim. Doordat hij uitkwam voor zijn seksuele voorkeur, kwam een andere jongen uit het team ook uit voor zijn biseksuele gevoelens.
Pjoter, 48 jaar, Homoseksueel	Voetbal	Groningen	Voetbalt in een recreatief team in een dorpsgemeenschap. Binnen zijn team voelt hij zich niet anders dan de anderen, maar zou nooit "in de groep gooien dat hij homo is", omdat sommige jongens homo's haten. Hij is bang voor negatieve reacties. Een aantal spelers waar hij meer mee om gaat weet het wel, maar ze komen er niet op terug: "als het eenmaal gezegd is, is het ook klaar".
Rik, 46 jaar, Homoseksueel	Handbal	Gelderland	Handbalt al 30 jaar, speelt in een team met oudere en jongere handballers in de leeftijd van 18-50 jaar. Iedereen is binnen zijn team op de hoogte dat hij samenleeft met zijn vriend, die ook vaak meekomt naar wedstrijden en teamgelegenheden. Ervaart geen moeilijkheden of ongemak vanwege zijn homoseksuele voorkeur. Na vijf observaties geen opvallende zaken kunnen melden zoals hij van te voren ook verwachtte en is na de vijfde keer gestopt.
Simon, 42 jaar, Homoseksueel	Korfbal	Zuid-Holland	Sport in een vereniging binnen een dorpsgemeenschap. Zijn teamgenoten weten dat hij op mannen valt, enkelen waren aanwezig tijdens zijn bruiloft 7 jaar geleden. Het thema 'homo' is geen "hot item", als er soms grapjes over worden gemaakt is hij vaak de aanstichter. Had vooraf het vermoeden niet veel te kunnen melden in het logboek, dat bleek ook het geval en is na vijf observaties gestopt.

Naast de respondenten die een logboek hebben bijgehouden, is er ook gebruik gemaakt van informatie uit mailwisselingen met twee andere homoseksuele sporters. Het betreft een waterpoloër die afzag van deelname aan het onderzoek en een honkballer die inmiddels gestopt was met zijn sport, onder andere vanwege zijn negatieve ervaringen binnen zijn team en de vereniging omtrent zijn seksuele voorkeur:

Tabel 2.4 Input overige respondenten (geen observatieverslagen)

Victor, 22 jaar homoseksueel	Honkbal	Noord-Holland	Deed al van jongs af aan honkbal en houdt naar eigen zeggen “veel van het spelletje”. Vanwege de negatieve sfeer die ontstond rond zijn persoon binnen het team en de vereniging na zijn coming out, is hij gestopt met het beoefenen van de sport.
Wim, leeftijd onbekend Homoseksueel	Waterpolo	Onbekend	Beoefent zijn sport in een dorpsgemeenschap. Iedereen is op de hoogte van zijn seksuele voorkeur en daar heeft hij verder geen hinder van ondervonden.

Uit de bovenstaande tabellen valt op te maken dat het observantenteam uit een zeer divers gezelschap van homoseksuele en heteroseksuele sporters bestond, die verschillende takken van sport beoefenen. De leeftijden van de mannen varieerde tussen de 16 en 51 jaar, met een verschillend opleidingsniveau van MBO student tot aan werkend met een WO achtergrond. Maarten (heteroseksueel) en Olaf (homoseksueel) sporten in een prestatief team met ambities op hoog niveau, bij de overige observanten ligt het accent op het recreatieve vlak en staat het sporten in een vriendenteam voorop. Echter, Iwan en Lars geven aan dat ze door hun seksuele voorkeur de aansluiting in hun team missen wanneer het gaat om privé zaken. Van de elf homoseksuele respondenten gaven Cees en Niek aan dat zij binnen hun team niet open zijn over hun seksuele voorkeur. Lars en Pjoter zijn selectief geweest in het wel of niet vertellen aan teamgenoten dat ze op mannen vallen. Bij de overige negen homoseksuele mannen zijn hun teamgenoten wel op de hoogte van hun seksuele voorkeur. Vooraf verwachtten zes homoseksuele sporters opmerkingen in het logboek te kunnen noteren, drie niet en twee twijfelden omdat het onderwerp ‘homo’ niet altijd ter sprake komt. Op één na verwachtten alle acht heteroseksuele sporters bij voorbaat opmerkingen te kunnen noteren in het logboek.

In hoofdstuk zes zullen de resultaten van de logboekverslagen, mailwisselingen en telefonische interviews gepresenteerd worden.

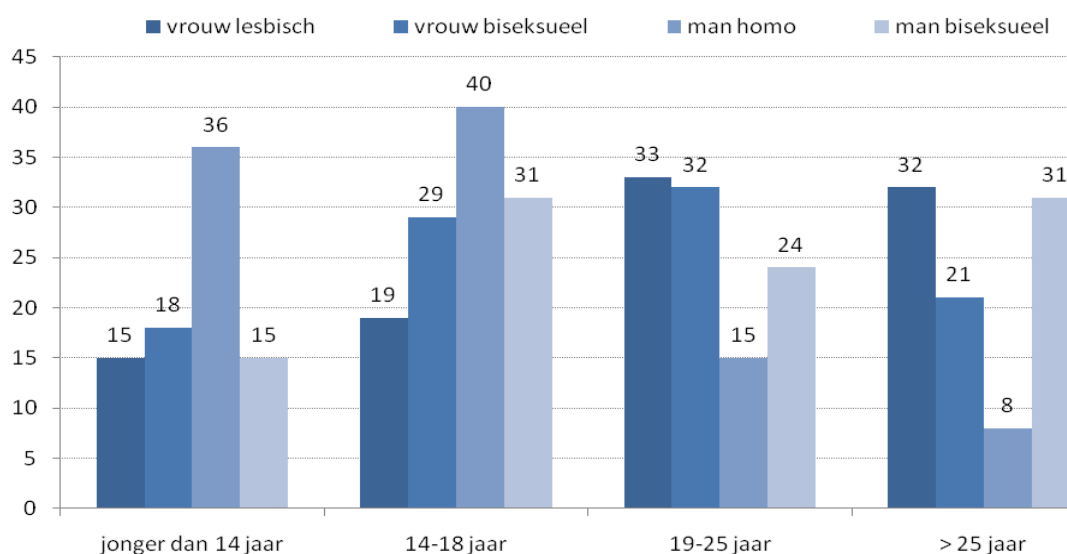
3. Coming out en zelfacceptatie

De homo/biseksuele mannen en vrouwen zijn enkele algemene vragen voorgelegd ten aanzien van hun coming out, zelfacceptatie en gevoelens van veiligheid. De antwoorden op deze vragen komen redelijk overeen met resultaten uit andere studies (vgl Hospers & Keuzenkamp, 2010; Bos & Ehrhardt, 2010) en vormen een interpretatiekader voor de overige resultaten.

Coming out

De meeste ondervraagde homoseksuele mannen (76%) wisten voor hun negentiende dat ze vooral/uitsluitend op mannen vielen. De seksuele identificatie van de andere groepen vond vaker plaats tijdens de (jong) volwassenheid, zie figuur 3.1. Er is ook een relatie met leeftijd: jongeren hadden hun coming out vroeger dan ouderen. Slechts een derde van de groep lesbische vrouwen identificeerde zichzelf voor hun negentiende als zodanig. Bijna een derde van de lesbische vrouwen en biseksuele mannen beleefde hun coming out na hun vijfentwintigste levensjaar.

Figuur 3.1 Leeftijd homo/biseksuele identificatie, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

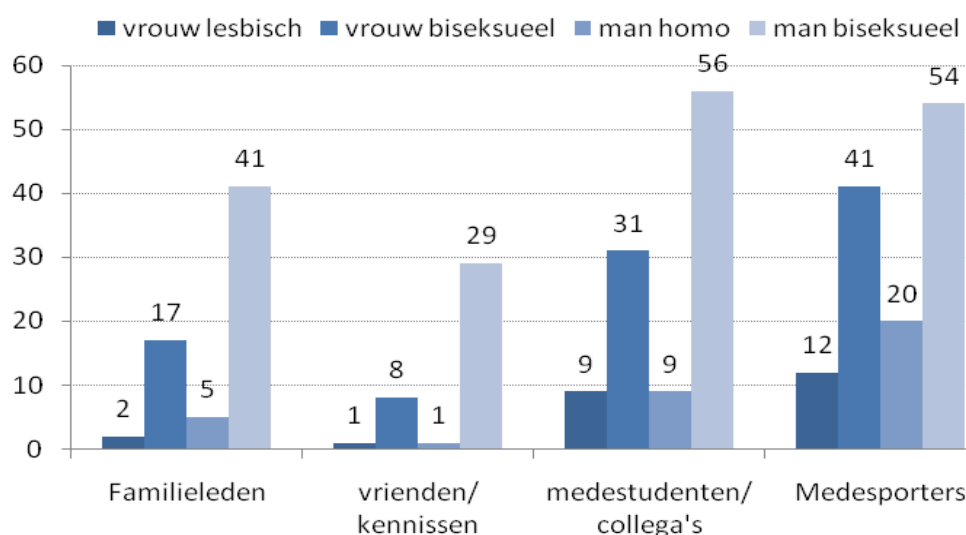
Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel, 2010

Respondenten zijn tevens gevraagd naar hun coming out naar anderen toe. In figuur 3.2 zien we net als in 2008 een duidelijk verschil tussen homo- en biseksuele respondenten in de mate waarin 'niemand' uit verschillende sociale omgevingen bekend is met hun seksuele voorkeur. Vooral biseksuele mannen kennen een beperkte mate van 'openheid' (vgl. Hospers & Keuzenkamp, 2010). Bij vier op de tien biseksuele mannen is niemand vanuit hun familie op de hoogte en de helft zit ook nog volledig 'in de kast' richting medestudenten of collega's en richting medesporters. Ten opzichte van 2008 hebben de biseksuele respondenten wel vaker enkele personen in de verschillende sociale contexten in vertrouwen genomen, zie ook tabel b3.1 en b3.2 in de bijlagen.

Wat betreft familieleden en vrienden/kennissen geven de meeste homoseksuele mannen en lesbische vrouwen aan dat 'vrijwel iedereen' op de hoogte is. Medesporters zijn het minst vaak

op de hoogte. Dat hoeft niet te verbazen, zeker niet als het een vrij anonieme sportgroep betreft, zoals groepslessen in een fitnesscentrum. Een op de tien lesbische vrouwen en een op de vijf homomannen is helemaal niet 'out' in zijn/haar sportgroep.

Figuur 3.2 Bekendheid sociale omgeving met seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten 'niemand'

¹ Bij familieleden en vrienden/kennissen is het percentage 'niemand' berekend over het totaal aantal respondenten, bij medestudenten/collega's en medesporters is het percentage berekend over het totaal aantal zonder 'niet van toepassing'

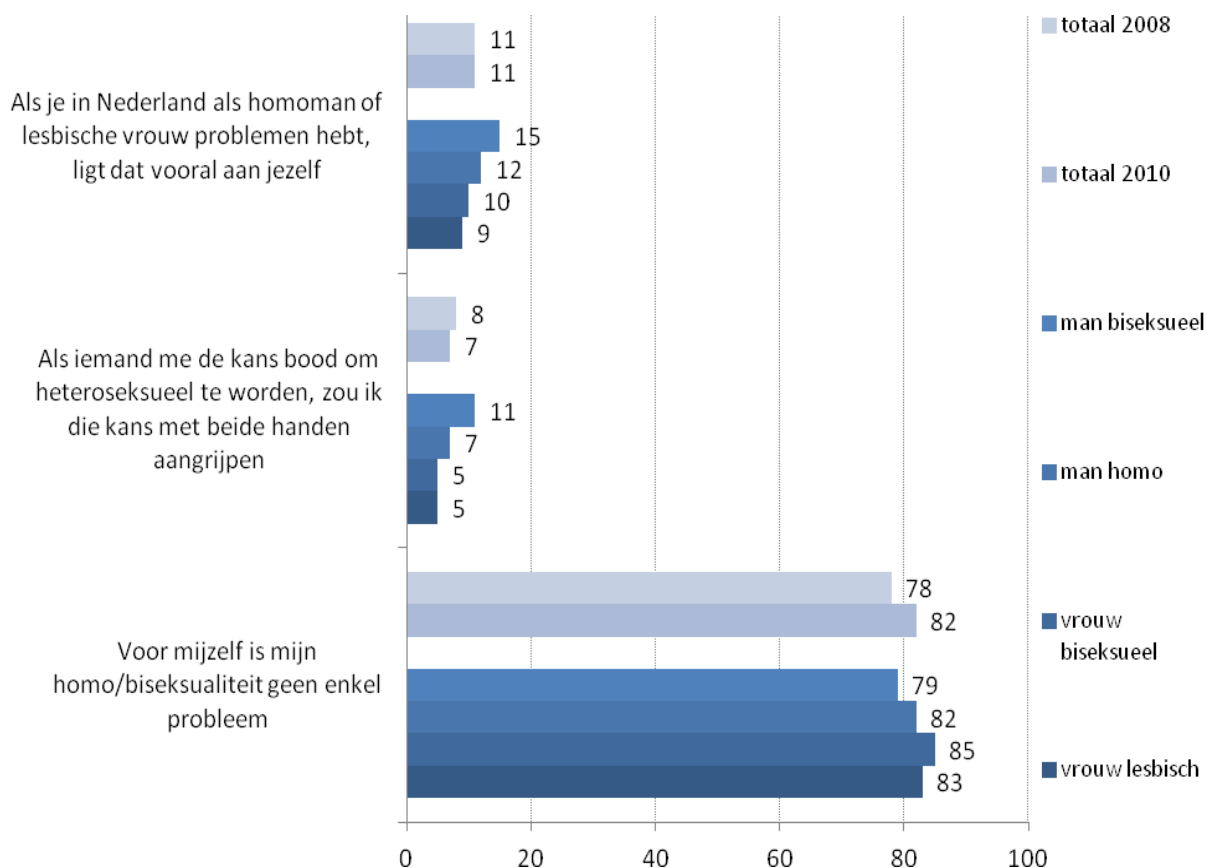
Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel, 2010

In hoofdstuk 5 gaan we nader in op de mate waarin homo/biseksuele sporters hun seksuele voorkeur mogelijk bewust extra verborgen houden in de sport.

Zelfacceptatie en veiligheid

De meerderheid van de homo/biseksuele mannen en vrouwen heeft geen problemen met hun eigen seksuele voorkeur, zie figuur 3.3. Toch worstelt ook 15 procent (biseksuele vrouwen) tot 21 procent (biseksuele mannen) met hun eigen homo/biseksualiteit. De algemene mate van zelfacceptatie onder de homo/biseksuele respondenten (82% geen probleem met eigen seksuele voorkeur) is vergelijkbaar met 2008 (78%).

Figuur 3.3 Acceptatie eigen seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (helemaal) mee eens

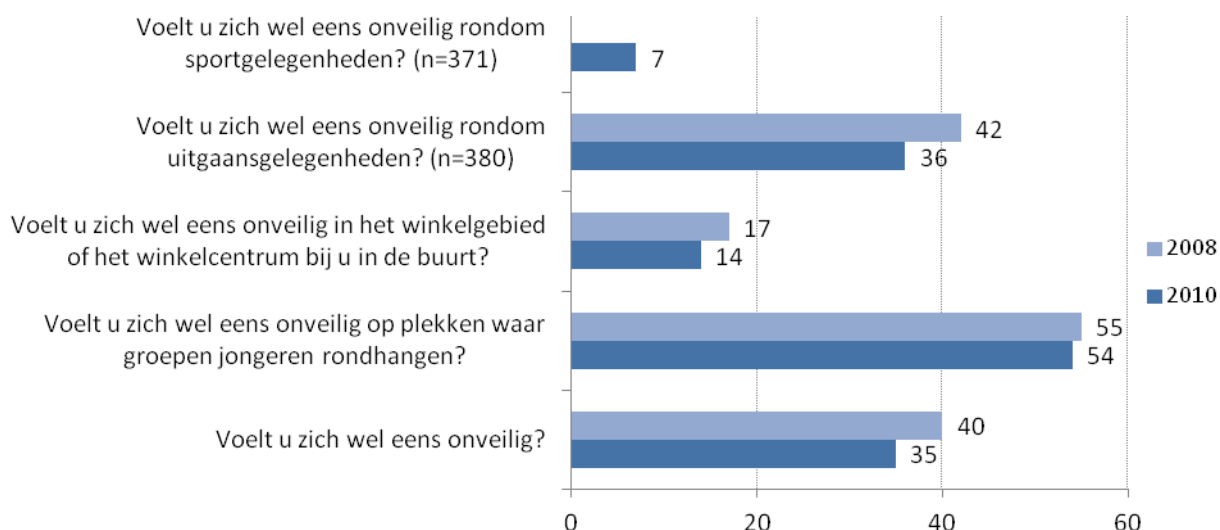

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel, 2010

Ten opzichte van 2008 (40 %) gaf in 2010 een vergelijkbaar aandeel homo/biseksuele mannen en vrouwen (35 %) aan zich wel eens onveilig te voelen, zie figuur 3.4.⁶ Opvallend is dat lesbische vrouwen (47%) vaker dan de andere groepen aangeven zich wel eens onveilig te voelen, zie ook tabel b.3.3 in de bijlagen.

⁶ De algemene vraagstelling naar veiligheid was in 2010 iets afwijkend van 2008. In 2010 was er één vraag met vier antwoordcategorieën (ja, vaak; ja, regelmatig, ja, soms; nee zelden/eigenlijk nooit). In 2008 werden er twee vragen gesteld. Eerst 'voelt u zich wel eens onveilig?' met een ja/nee optie, vervolgens werden de respondenten die 'ja' antwoordden gevraagd of dit 'vaak', 'soms' of 'zelden' was. De overige vragen hadden alleen ja/nee opties; bij sport- respectievelijk uitgaansgelegenheden was tevens een 'niet van toepassing' optie.

Figuur 3.4 Gevoelens van onveiligheid, 2008 en 2010, in procenten 'ja'

¹ De vraag naar gevoelens van onveiligheid rondom sportgelegenheden werd in 2008 niet gesteld. Bij de vragen over sport- respectievelijk uitgaansgelegenheden was tevens een 'niet van toepassing' optie die buiten beschouwing is gelaten.

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel, 2010

Het meest onveilig voelen homo/biseksuele mannen en vrouwen zich op 'plekken waar jongeren rondhangen' (55%). Ook hier voelen lesbische vrouwen zich het vaakst onveilig (63%). Vergeleken met uitgaansgelegenheden en winkelcentra voelen homo/biseksuele mannen en vrouwen zich minder vaak onveilig rondom sportgelegenheden. Wel voelen mannen zich hier juist vaker onveilig dan vrouwen.

De mate waarin homo/biseksuele mannen en vrouwen zichzelf accepteren en zich veilig voelen in verschillende contexten kan van invloed zijn op hun sportparticipatie en de mate waarin ze zich daar geaccepteerd voelen.

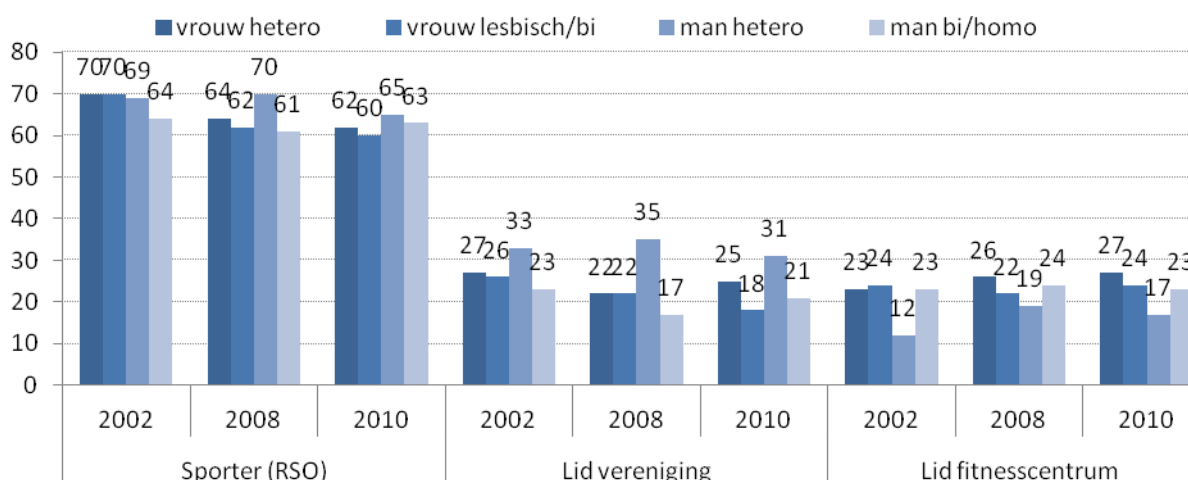
4. Sportgedrag naar seksuele voorkeur

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de sportdeelname en betrokkenheid van homo- en biseksuele mannen en vrouwen en vergelijken deze waar mogelijk met een gematchte steekproef heteromannen en -vrouwen.

4.1 Sportdeelname en betrokkenheid 2010

Overeenkomstig de resultaten van het in 2002 en 2008 uitgevoerde onderzoek naar de sportdeelname van homo/biseksuele mannen en vrouwen (Janssens, e.a. 2003; Elling & Van den Dool, 2009), bestaan er ook in 2010 vooral verschillen tussen heteroseksuele en homo/biseksuele mannen, zie figuur 4.1. De verschillen in algemene sportdeelname⁷ zijn weliswaar vrijwel verdwenen, maar naar organisatiegraad blijven er verschillen bestaan. Homo/biseksuele mannen zijn ondervertegenwoordigd als lid van een sportvereniging (20% tegenover 31% van de heteromannen) en juist oververtegenwoordigd in fitnesscentra (23% tegenover 17% van de heteromannen). Onder vrouwen zijn de verschillen naar seksuele voorkeur geringer, hoewel de tendens is dat verschillen eerder toe- dan afnemen, vooral als het gaat om verenigingslidmaatschap.

Figuur 4.1 Sportdeelname naar sekse en seksuele voorkeur (homo/biseksuele respondenten vergeleken met heteroseksuele referentiegroep) in 2002, 2008 en 2010, in procenten

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GfK Panel 2010

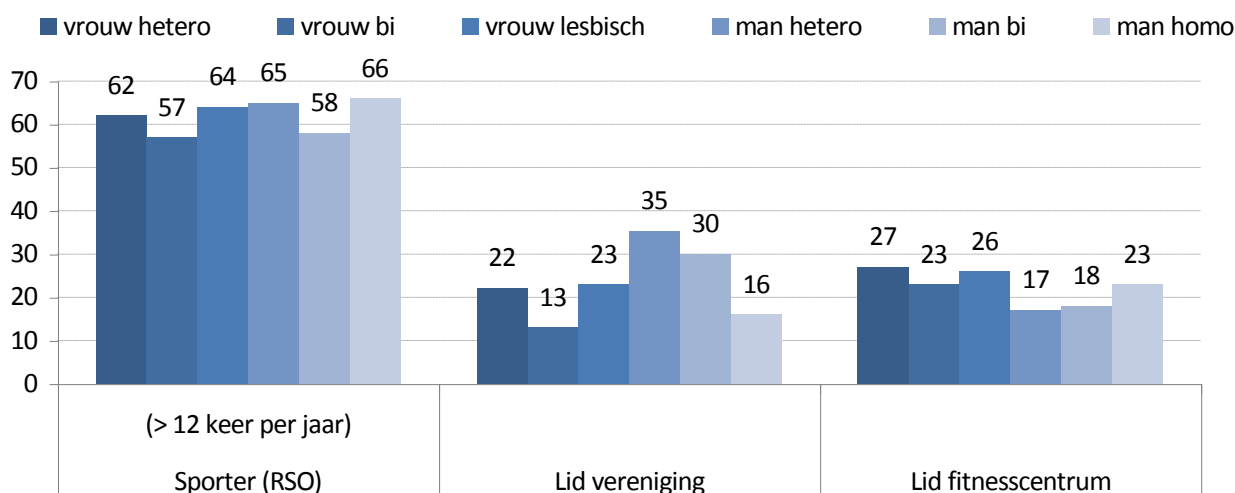
In figuur 4.2 en tabel b4.1 in de bijlagen zijn ook de afzonderlijke resultaten voor homo- en biseksuele mannen en vrouwen weergegeven voor 2010.

⁷ RSO verwijst naar landelijk gehanteerde Richtlijnen voor Sportdeelname Onderzoek, zie: <http://www.mulierinstituut.nl/monitoring/rso/>. Mensen die minimaal elf keer per jaar in de afgelopen twaalf maanden sportief actief waren, gelden als sporter.

Figuur 4.2 laat zien dat homomannen (66%) iets sportiever zijn dan biseksuele mannen (58%), maar biseksuele mannen meer lijken op heteromannen als het gaat om het lidmaatschap van een sportvereniging dan wel fitnesscentrum. Opvallend is dat relatief weinig biseksuele vrouwen lid zijn van een sportvereniging, ondanks dat deze groep beduidend jonger is dan vrouwen die zichzelf lesbisch noemen.

Figuur 4.2 Sportdeelname in de afgelopen twaalf maanden naar sekse en seksuele voorkeur 2010, in procenten

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Zouden we een strengere definitie van sportdeelname hanteren, van minimaal zestig maal per jaar (vgl Tiessen-Raaphorst, 2010) dan blijken homomannen (39%) zelfs iets vaker tot deze groep ‘wekelijkse sporters’ te behoren dan heteromannen (35%), zie tabel b4.1 in de bijlagen. Van de vrouwen voldoet dertig procent aan deze norm, ongeacht seksuele voorkeur.

Beoefening specifieke takken van sport

Tabel 4.1 laat zien dat fitness (cardio/kracht) de meest beoefende sport is onder alle zes onderscheiden groepen naar sekse en seksuele voorkeur. Wel is fitness duidelijk het meest populair onder homo/biseksuele mannen, waar de helft fitness als een van de drie meest beoefende sporten noemt.

Naast fitness, staan ook wandelen, zwemmen en hardlopen bij alle groepen in de top tien van de meest beoefende sporten en worden deze door minimaal tien procent van alle vier onderscheiden groepen beoefend. De grootste verschillen naar sekse en seksuele voorkeur zien we bij groepslessen op muziek (zoals aerobics), danssport, tennis, wielrennen/fietsen en voetbal.

Tabel 4.1 Vijftien meest beoefende takken van sport¹ (op basis van de drie meest beoefende sporten), naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (homo/biseksuele respondenten vergeleken met heteroseksuele referentiegroep)

vrouwen				mannen							
hetero (n=1.382)		bi (n=103)		lesbisch (n=98)		Hetero (n=1.166)		Bi (n=90)		Homo (n=103)	
fitness	31	fitness	35	fitness	34	fitness	26	fitness	37	fitness	47
wandelsport	25	zwemsport	28	wandel- sport	29	wielrennen/ fietsen	23	wielrennen /fietsen	27	zwem- sport	26
zwemsport	22	aerobics, etc	21	tennis	17	hardlopen	21	wandel- sport	19	wandel- sport	21
hardlopen	16	hardlopen	22	wielrennen /fietsen	15	wandel- sport	20	hardlopen	14	hardlopen	19
aerobics, etc.	15	wandel-sport	12	hardlopen	9	voetbal	15	zwem- sport	12	wielrennen /fietsen	18
wielrennen/ fietsen	10	danssport	10	aerobics, etc	8	zwemsport	13	volleybal	8	bowling	9
danssport	7	bowling	8	danssport	8	bowling	6	danssport	7	aerobics, etc	5
tennis	5	darts	7	golf	8	tennis	6	biljart etc	7	tennis	5
bowling	5	paardensport	7	zwemsport	8	biljart etc	6	midgetgolf	7	waterpolo	2
badminton	4	badminton	6	skaten	5	darts	6	golf	5	danssport	2
gymnastiek/ turnen	3	biljart	5	voetbal	5	schaatsen	5	darts	5	golf	2
skiën	3	skeeleren/ skaten	5	bowling	3	badminton	5	bridge	5	biljart	2
paardensport	3	wielrennen/ fietsen	5	paarden- sport	3	golf	4	badminton	5	darts	2
skaten	3	zeilen/surfen	5	badminton	2	skiën etc	3	voetbal	5	duiksport	2
voetbal	2	midgetgolf	4	basketbal	2	volleybal	3	tafeltennis	5	skiën etc	2

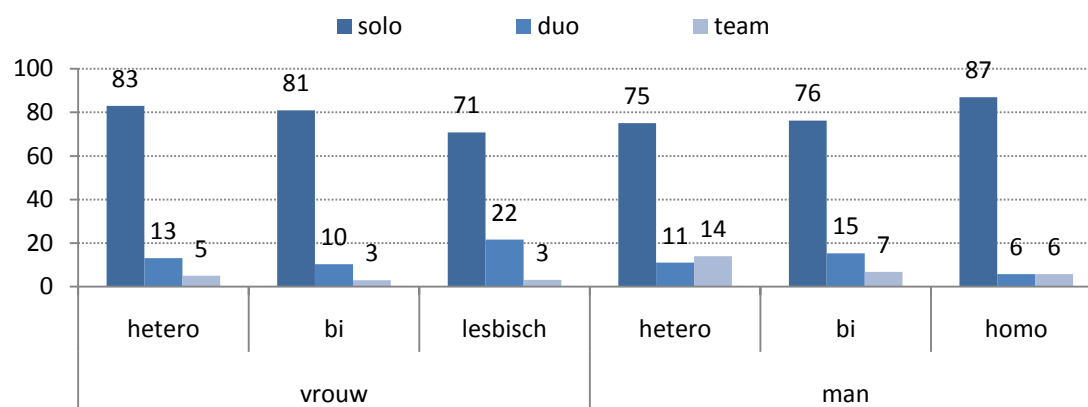
¹ Aerobics/steps/spinning (groepslessen op muziek); Biljart/poolbiljart/snooker; Fitness (cardio/kracht); Voetbal (veld/zaal); Volleybal (zaal/beach); Schaatsen (lange baan/kunst/ijs hockey); Skiën/langlaufen/snowboarden; Zwemsport (excl. waterpolo)

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Waar we in 2008 nog zagen dat heterovrouwen beduidend vaker aan aerobics en andere groepslessen in het fitnesscentrum deelnamen dan biseksuele/lesbische vrouwen, zien we dat deze sport onder (de jongere) biseksuele vrouwen het meest populair is (hetero 15%, bi 21%, lesbisch 8%). Onder mannen zijn groepslessen alleen relatief populair bij homomannen (5%). Danssport staat bij geen van de groepen in de top vijf, maar scoort wel redelijk hoog onder alle groepen vrouwen (7-10%) en onder biseksuele mannen (7%). Tennis staat alleen bij lesbische vrouwen in de top vijf (17%) en komt bij de andere groepen niet boven de vijf procent (resp. heterovrouwen en -mannen en homomannen). Voetbal staat alleen bij heteromannen in de top vijf (15%) en komt bij geen van de andere groepen boven de vijf procent (resp. biseksuele mannen en lesbische vrouwen). Wielrennen/toerfietsen staat bij alle mannen ongeacht seksuele voorkeur in de top vijf, met een vijfde tot een kwart beoefenaars. Bij vrouwen is wielrennen alleen onder lesbische vrouwen (15%) relatief populair.

Kijken we naar meer algemene verschillen dan valt vooral op dat homomannen evenveel als (de oudere) bi-mannen, maar minder vaak dan heteromannen actief zijn in teamsporten als meest beoefende sport. Onder lesbische vrouwen is de deelname aan duosporten zoals (tafel)tennis opvallend hoog.

4.3 Type sportdeelname meest beoefende sport in de afgelopen twaalf maanden naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Sportdeelname in homo/lesbisch verband

De respondenten is tevens gevraagd of ze nu of in het verleden lid waren van een LHBT sportvereniging, gericht op homo/biseksuele mannen en/of vrouwen en transgenders.

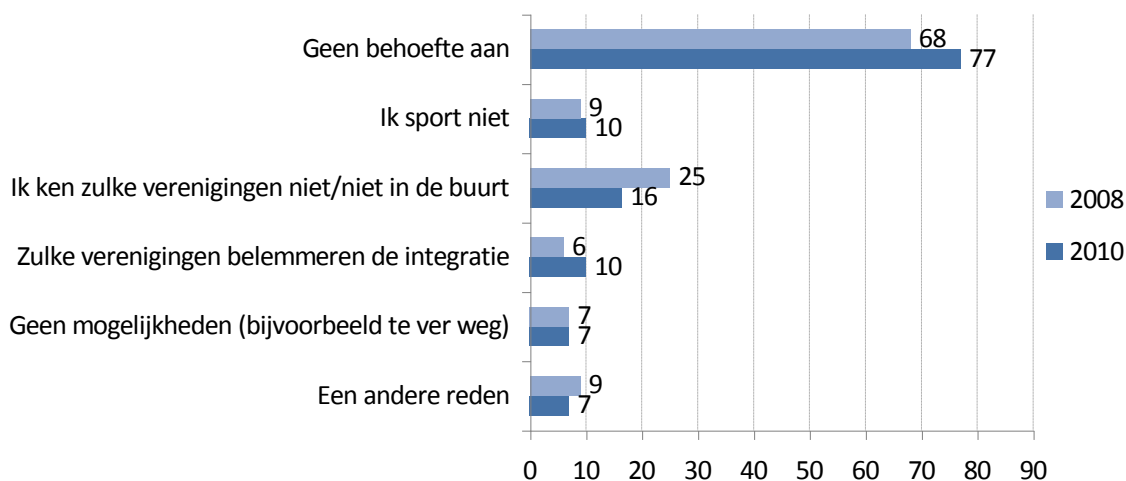
Overeenkomstig met de gegevens uit 2002 en 2010 bleek dit nauwelijks het geval.

Op het moment van ondervraging was slechts een procent (n=7, waarvan vier homomannen) lid van een sportclub gericht op homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen. Vijf procent (n=21) gaf aan in het verleden wel lid te zijn geweest van een homolesbische sportvereniging, maar nu niet meer.

Van alle homomannen die lid zijn van een vereniging is dertien procent lid van een ‘eigen’ club. Ook de meeste homo/biseksuele clubleden zijn dus lid van een ‘reguliere’ sportvereniging. Veertien procent van alle homomannen is nu of in het verleden lid geweest van een homo/lesbische sportclub.

Meer dan driekwart van de respondenten geeft aan geen behoefte te hebben aan lidmaatschap van een dergelijke vereniging, een stijging ten opzicht van 2009 (68%), zie figuur 4.4. Waar in 2008 nog een kwart van de ondervraagden wel enige interesse toonde, maar deze clubs niet (in de buurt) kende, betrof deze groep in 2010 zestien procent. Een op de tien homo/biseksuelen (vooral homomannen) is van mening dat homo/lesbische sportverenigingen de integratie van homoseksualiteit in de sport belemmeren.

Figuur 4.4 Reden geen lid van een sportclub gericht op homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen, in procenten (n=474)

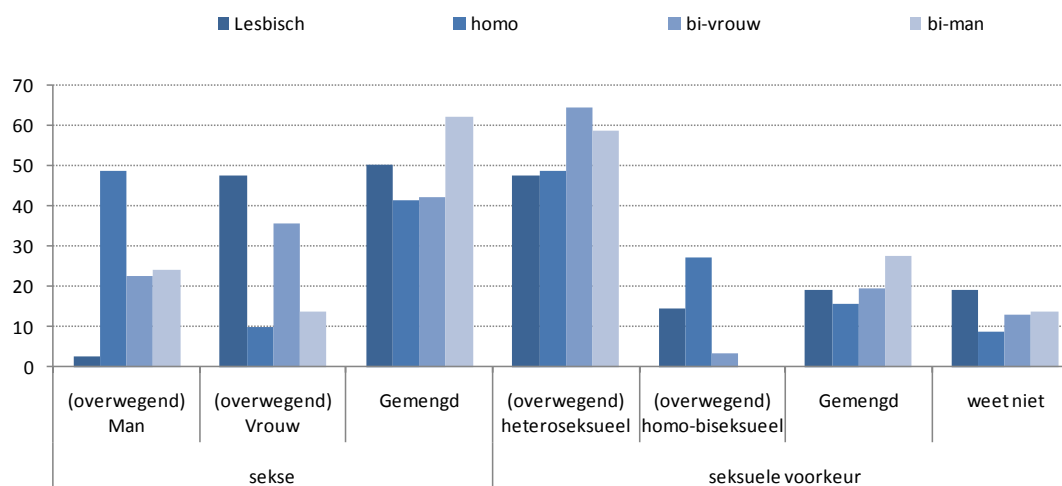

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Vijf procent (n=21) heeft in het verleden deelgenomen aan een (internationaal) sportevenement gericht op homo/biseksuele mannen en/of lesbisch/biseksuele vrouwen. De meesten meer dan twaalf maanden geleden.

De sporters die met minimaal twee personen sporten is tevens gevraagd naar het geslacht en de seksuele voorkeur van hun medesporters, zie figuur 4.5. De resultaten laten zien dat biseksuele mannen (62%) het vaakst actief zijn in een naar sekse gemengde sportgroep. Homomannen (49%) sporten het vaakst alleen met andere mannen. Lesbische vrouwen zijn ongeveer even vaak alleen met andere vrouwen of in een gemengde sportgroep met mannen en vrouwen actief. Biseksuele vrouwen (23%) sporten vaker dan lesbische vrouwen (2%) alleen met mannen; homo en biseksuele mannen (10 en 14%) sporten ongeveer even vaak alleen met vrouwen.

Figuur 4.5 Samenstelling sportgroep naar sekse en seksuele voorkeur, groepssporters, in procenten (n=474)

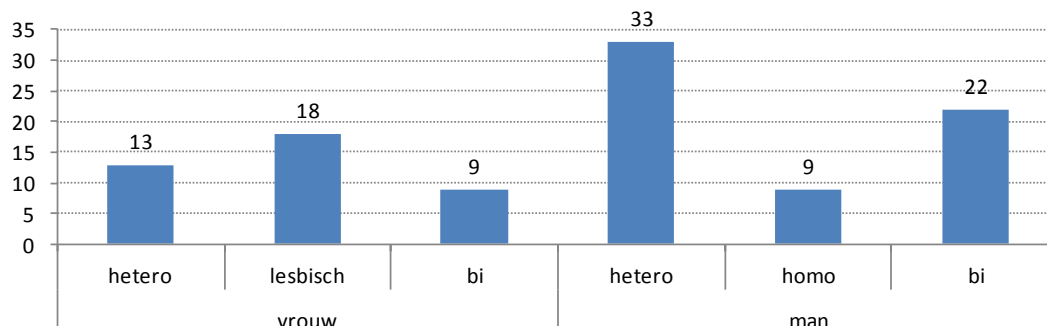
Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Ongeveer de helft van de respondenten sport voornamelijk met heteroseksuele personen; biseksuele mannen en vrouwen iets vaker dan homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Een op de vijf sport in gemengd verband naar seksuele voorkeur en een op de tien zegt niet op de hoogte te zijn van de seksuele voorkeur van zijn/haar medesporters. Homomannen (27 procent) sporten het vaakst in een groep met alleen of overwegend homo/lesbische sporters. Dit percentage ligt beduidend hoger dan het percentage (6%) van de homoseksuele sporters dat lid is van een homolesbische sportvereniging. Deze mannen sporten dus wel in een overwegend homoseksuele sportgroep, maar doen dat binnen een reguliere sportorganisatie of in informeel verband.

Actief in kaderfuncties

Overeenkomend met verschillen in verenigingslidmaatschap verrichten heteroseksuele (33%) en biseksuele mannen (22%) het vaakst vrijwilligerswerk in de sport, zie figuur 4.6. Homoseksuele mannen en biseksuele vrouwen zijn met negen procent het minst vaak als sportvrijwilliger actief. Opvallend is dat lesbische vrouwen (18%) in deze meting vaker dan homomannen (9%) aangeven vrijwilliger te zijn in de sport; in 2008 gaf van beide groepen elf procent aan vrijwilligerswerk te hebben verricht.

Figuur 4.6 Verrichten van vrijwilligerswerk in de sport in afgelopen twaalf maanden, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

De ondervertegenwoordiging van vooral homomannen in kaderfuncties kan zowel verklaard worden doordat zij minder vaak in verenigingsverband sporten als door het feit dat zij minder vaak dan heteromannen en -vrouwen kinderen hebben, waardoor mensen eerder als vrijwilliger betrokken raken.⁸

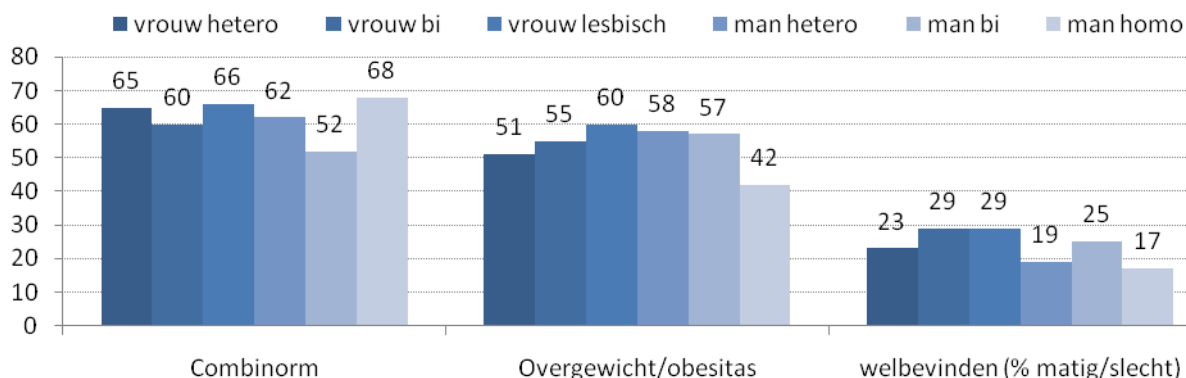
Beweegnorm

In de vragenlijst waren ook diverse gezondheidsgerelateerde vragen opgenomen, zoals hoeveel mensen bewegen, hoe gezond ze zich voelen en hun lengte en gewicht (om de body mass index te kunnen bepalen).

In principe bewegen mensen voldoende als ze aan de beweegnorm - minimaal vijf dagen per week matig intensief bewegen – en/of aan de fitnorm – minimaal drie maal per week twintig minuten intensief bewegen - voldoen. Aan deze zogenoemde ‘combinorm’ voldeed in 2010 ongeveer twee derde van de homomannen en lesbische vrouwen, zie figuur 4.7. Biseksuele vrouwen (60%) en vooral mannen (52%) voldoen het minst vaak aan deze norm. Bij deze groepen is ten opzichte van 2008 ook een opvallende daling te zien in het aandeel dat voldoet aan de beweegnorm, zie ook tabel B5.6 in de bijlagen.

⁸ Kijken we naar de mate waarin homo/biseksuele mannen en vrouwen actief zijn in relatie tot hun clubsportdeelname, dan zien we dat homo/biseksuele vrouwelijke verenigingsleden (49%) iets vaker vrijwilligerswerk doen dan mannelijke leden (32%). Het betreft hier echter een redelijk kleine n.

Figuur 4.7 Combinorm, mate van overgewicht en welbevinden, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Vergeleken met de referentiegroep heteroseksuele mannen en vrouwen hebben vooral lesbische vrouwen (60%) vaker en homomannen (42%) juist minder vaak last van overgewicht. Lesbische en biseksuele vrouwen zijn (mogelijk mede daardoor) minder tevreden over hun gezondheid dan homo/biseksuele mannen. Bijna een op de drie lesbische en biseksuele vrouwen (29%) beoordeelt de eigen gezondheid als matig of slecht tegenover een kwart van de biseksuele mannen en minder dan een vijfde (17%) van de mannelijke homo's.

4.2 Sportverleden

Aan de homo/biseksuele respondenten en de gematchte heterogroep werd ook gevraagd naar hun sportverleden en hun ervaringen in het bewegingsonderwijs.

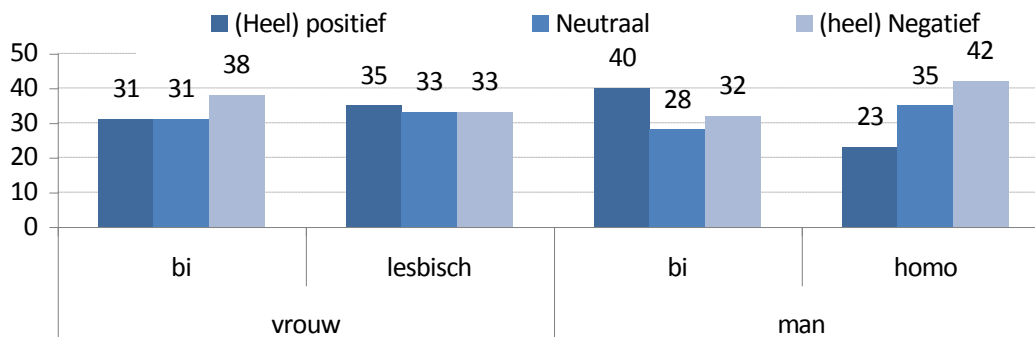
In totaal was negen procent van de lesbische en biseksuele vrouwen (resp 7 en 12%) en veertien procent van de homo en biseksuele mannen (resp 15 en 10%) noch in de afgelopen jaren, noch vroeger sportief actief, zie tabel 4.2. Deze aandelen 'nooit- sporters' zijn vergelijkbaar met de gematchte groep heterovrouwen (12%) en -mannen (14%).

Een geringe sportparticipatie kan het gevolg zijn van een geringe sportcompetentie en/of negatieve ervaringen in het verleden, zoals tijdens het bewegingsonderwijs.

Figuur 4.8 bevestigt de uitkomsten uit 2008 dat homomannen (42%) vaker dan biseksuele mannen (34%) aangeven dat ze de gymlessen in het voortgezet onderwijs als (heel) negatief hebben ervaren.⁹ Ook bijna vier op de tien biseksuele vrouwen kijken negatief terug op de gymlessen. Van de vier homo/bigroepen zijn biseksuele mannen (40%) het meest positief over de gymlessen. Opvallend ten opzichte van 2008 is dat minder lesbische vrouwen aangeven dat ze (heel)positief terug kijken op de gymlessen (van 44naar 35%).

⁹ Deze vraag is in 2010 niet aan de (hetero)respondenten van het Nationaal Sport Onderzoek 2010 gesteld.

Figuur 4.8 Ervaring gymlessen in het voortgezet onderwijs, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Ooit beoefende takken van sport

In tabel 4.2 staan de takken van sport die respondenten in hun gehele sportloopbaan regelmatig (minimaal eens per veertien dagen) dan wel intensief (korte periode intensief zoals skiën) hebben beoefend. We zien dat onder mannen, homomannen (15%) het vaakst aangeven dat ze helemaal geen sport hebben beoefend en onder vrouwen lesbische vrouwen juist het minst vaak geen sport hebben beoefend. Lesbische en biseksuele vrouwen hebben over het algemeen een rijker geschakeerd sportverleden dan de overige groepen. Van de dertig genoemde sporten zijn drie sporten door minder dan tien procent lesbische en biseksuele vrouwen beoefend gedurende hun sportloopbaan. Voor homoseksuele en biseksuele mannen en de gematchte groep heteromannen gaat het om respectievelijk twaalf, zeven en zes takken van sport. De gematchte groep heterovrouwen kent negen sporten die door minder dan tien procent werden beoefend.

Fitness is niet alleen de huidige meest beoefende sport, maar scoort ook onder alle groepen homo/biseksuele respondenten en heterovrouwen het hoogst als ooit beoefende sport. Alleen de gematchte groep heteromannen noemt voetbal als meest beoefende sport ooit, waaraan door meer dan de helft in hun sportloopbaan werd deelgenomen. Er zijn ook verschillen in de ervaringen met fitness tussen groepen. De helft van de biseksuele vrouwen en homomannen heeft ooit in hun leven gedurende enige tijd regelmatig aan fitness gedaan en ongeveer een derde van de biseksuele mannen. Na fitness werden de ‘mannensporten’ wielrennen (30%), voetbal (27%) en wandel- (27%) en zwemsport (24%) in hun leven het meest beoefend door biseksuele mannen. Zwemmen (31%), wandelen (23%), tennis (21%) en hardlopen (21%) zijn na fitness de enige sporten die door meer dan een vijfde van de homoseksuele mannen werden beoefend; dertien procent deed ooit aan voetbal. Onder heteromannen kennen dertien sporten meer dan twintig procent beoefenaars ‘ooit’.

Tabel 4.2 Meest beoefende sporten ooit (inclusief huidige sporten), naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (alleen meer dan tien procent bij een van de ho/bi groepen)

Takken van sport ¹	vrouwen			mannen		
	hetero	bi	lesbisch	hetero	bi	homo
Aerobics etc. (groepslessen op muziek)	37	38	30	6	3	10
Atletiek	7	14	9	12	7	8
Badminton	23	24	31	22	18	18
Basketbal	8	10	14	13	10	7
Biljart/poolbiljart/snooker	6	14	11	20	12	8
Bowling	16	15	13	22	17	12
Danssport	31	32	29	11	17	12
Darts	5	11	5	17	10	8
Fitness	53	52	43	39	36	48
Gymnastiek/turnen	38	36	33	11	14	16
Handbal	10	13	20	7	4	5
Hardlopen/joggen/trimmen	27	20	31	36	24	21
Judo	6	9	13	17	10	13
Korfbal	11	9	12	8	6	7
Midgetgolf	12	14	11	16	16	8
Paardensport	13	28	11	4	6	7
Schaatsen	26	27	26	24	21	16
Schaken	5	8	4	16	12	8
Skeeleren/skaten	15	17	16	9	7	5
Skiën/langlaufen/snowboarden	15	12	12	14	10	10
Squash	7	12	15	11	11	10
Tafeltennis	12	16	19	20	17	10
Tennis	20	18	41	23	18	21
Vechtsporten (excl. judo)	5	10	10	9	9	4
Voetbal	11	10	15	53	27	13
Volleybal	20	16	21	22	18	16
Wandelsport	28	19	38	25	27	23
Wielrennen/toerfietsen	15	10	17	32	30	16
Zeilen/surfen	6	11	12	11	9	8
Zwemsport	37	42	24	26	24	31
Geen sport	12	12	7	14	10	15

¹ Alleen die takken van sport die door meer dan tien procent werd beoefend door een van de homo/biseksuele groepen

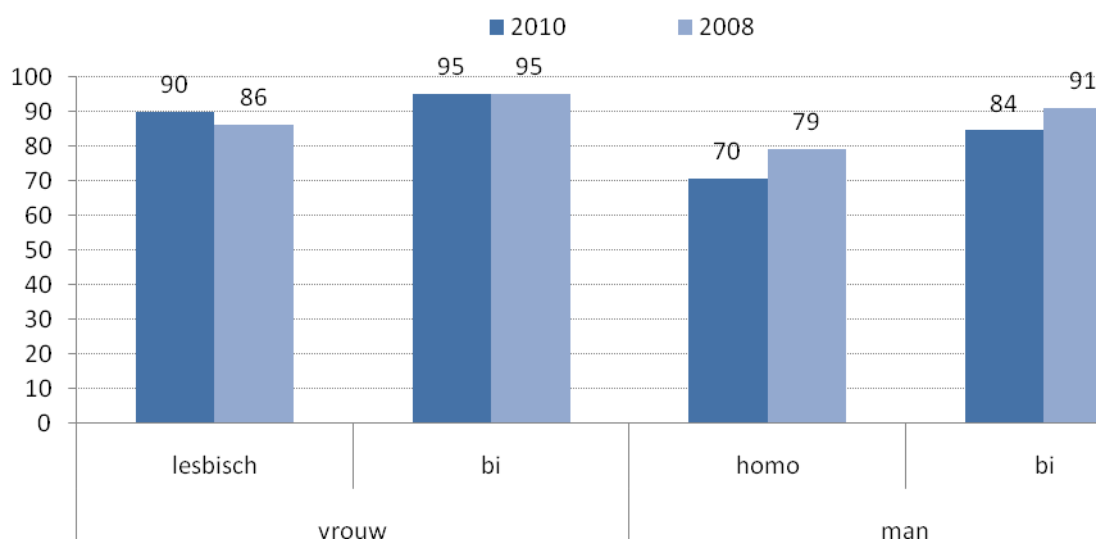
Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Onder alle vrouwen ongeacht seksuele voorkeur beoefent een kwart of meer zowel typische ‘vrouwensporten’ als aerobics, gymnastiek en dansen als genderneutrale sporten zoals badminton, schaatsen en zwemmen. Overeenkomstig de huidige beoefende sporten, blijken tennis (41%) en wandelen (38%) vooral door veel lesbische vrouwen ooit of nog steeds te worden beoefend; ook teamsporten waren populair onder lesbische vrouwen. Biseksuele vrouwen deden in vergelijking met lesbische vrouwen opvallend vaak aan paardrijden (28 procent) en zwemmen (42 procent).

Sportkeuze beïnvloed door seksuele voorkeur?

De gevonden verschillen naar seksuele voorkeur in algemene sportdeelname en in de beoefening van specifieke takken van sport en sportorganisaties veronderstelt dat de sportkeuze deels beïnvloed wordt door seksuele voorkeur. Dit zal zeker niet altijd bewust gebeuren. De homo/biseksuele respondenten is gevraagd in hoeverre hun seksuele voorkeur van invloed is geweest op het verloop van hun sportloopbaan. De uitkomsten laten zien dat drie op de tien homomannen aangeven dat hun seksuele voorkeur op enigerlei wijze van invloed is (geweest) op gemaakte keuzes ten aanzien van hun sportgedrag, zie figuur 4.8. Onder biseksuele vrouwen is dit aandeel slechts vijf procent. Vergeleken met 2008 is het opvallend dat onder homo- en biseksuele mannen het aandeel dat geen invloed ervaart iets kleiner is geworden. Zij geven dus vaker aan dat hun seksuele voorkeur (deels) van invloed was op hun sportgedrag.

Figuur 4.8 Geen invloed seksuele voorkeur op sportgedrag, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

Homomannen geven vooral aan ‘machosporten’ (16%) en/of team/contactsporten (8%) te hebben vermeden, dan wel nooit te hebben gedaan of ermee gestopt zijn (7%), zie tabel b4.2 in de bijlagen. Ook noemden enkele procenten van de verschillende groepen dat ze juist bepaalde sporten gingen of bleven beoefenen om vooroordelen tegen te gaan dan wel dat ze juist een homo/lesbische sportvereniging meden. Verschillen ten opzichte van 2008 lijken vooral veroorzaakt doordat meer homomannen aangeven macho en contactsporten te hebben gemeden.

4.3 Conclusie

Overeenkomstig eerder onderzoek naar de mate waarin seksuele voorkeur structurerend is voor sportdeelname laten de resultaten zien dat er nauwelijks verschillen bestaan in de algemene sportdeelname tussen homo/biseksuele mannen en vrouwen en naar leeftijd en opleiding vergelijkbare groepen heteromannen en -vrouwen. Wel bestaan er enkele verschillen naar organisatieverband en beoefende takken van sport. Heteromannen zijn meer dan twee keer zo vaak actief in clubverband dan homomannen en beoefenen vooral vaker teamsporten zoals voetbal. Fitness is de meest beoefende tak van sport onder alle groepen, ongeacht sekse of seksuele voorkeur, maar is het meest populair onder homomannen. Lesbische vrouwen zijn minder vaak dan hetero/biseksuele vrouwen actief in groepslessen op muziek en doen relatief vaak aan tennis en wielrennen. Biseksuele mannen en vrouwen lijken in hun sportgedrag over het algemeen iets meer op heteroseksuele mannen en vrouwen of nemen een tussenpositie in. Slechts een gering aandeel homo/biseksuele mannen is actief in expliciet homolesbische verenigingen; een derde sport wel in een groep met overwegend 'gelijkgezinden' of in gemengd verband naar seksuele voorkeur. Homomannen voldoen het vaakst aan de gecombineerde beweeg-/fitnorm en hebben het minst vaak overgewicht. Ondanks dat lesbische vrouwen ongeveer evenveel sporten en even vaak aan de beweeg/fitnorm voldoen als heteroseksuele en biseksuele vrouwen, kampen ze wel vaker met overgewicht.

In het volgende hoofdstuk staat de acceptatie van homoseksualiteit en de ervaringen met homonegativiteit centraal.

5. Homo-acceptatie en homonegativiteit in de sport

In dit hoofdstuk staan we eerst stil bij de (vermeende) acceptatie van homoseksualiteit in de sport. Vervolgens kijken we naar de mate waarin homo- en biseksuele mannen en vrouwen openlijk homo/biseksueel (durven te) zijn in de sport en ten slotte gaan we in op het daadwerkelijk vóórkomen van homonegativiteit in de sport. Deze facetten bekijken we steeds zowel vanuit het perspectief van de heteroseksuele sportende bevolking als van homo/biseksuele mannen en vrouwen.

5.1 Acceptatie van homoseksualiteit

In de *SportersMonitor 2010* is aan een representatieve steekproef uit de sportende bevolking van 15-80 jaar een aantal vragen gesteld betreffende hun opvattingen over homoseksualiteit in de samenleving en de sport.¹⁰

Overeenkomstig eerder onderzoek naar de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland (Keuzenkamp, 2010b) laten de resultaten zien dat de gemiddelde Nederlandse sporter behoorlijk tolerant is ten aanzien van homoseksualiteit in de sport, zie figuur 5.1. Een vergelijking met de resultaten uit 2008 wijst uit dat de homotolerantie in de sport eerder iets af- dan toegenomen is, oftewel de homonegativiteit licht is gestegen.

85 procent van de sportende bevolking van vijftien jaar en ouder geeft aan geen enkel probleem te hebben met een openlijk homoseksuele medesporter (niet gesteld in 2008). Driekwart vindt het prima wanneer zijn of haar kind training zou krijgen van een homoseksuele trainer van hetzelfde geslacht als hun kind (was 77% in 2008). Zeven op de tien mensen hebben er geen probleem mee om samen met een homoseksuele sporter van hetzelfde geslacht te douchen (was 73% in 2008). Bovendien vindt bijna twee derde (was 71%) dat scheidrechters moeten ingrijpen bij het gebruik van 'homo' als scheldwoord. Terwijl deze laatste vraag meer verwijst naar het bestraffen van homonegatief gedrag gaan de andere vier vragen vooral over homoseksualiteit in de naaste sportieve omgeving. Daar hebben de meeste sporters geen problemen mee, hoewel de acceptatie hiervan licht lijkt af te nemen. Meer problemen hebben mensen met homoseksualiteit in de openbaarheid. Zo vindt 45 procent het elkaar zoenen van homoseksuele mannen in het clubhuis aanstootgevend tegenover 27 procent wanneer het een man en vrouw betreft. Twee derde van de sportende bevolking wijst het bestaan van homolesbische sportverenigingen af.

Kijken we naar verschillen naar geslacht en leeftijd, dan zien we overeenkomstig ander onderzoek dat mannen minder tolerant zijn dan vrouwen (vgl. Keuzenkamp, 2010b).

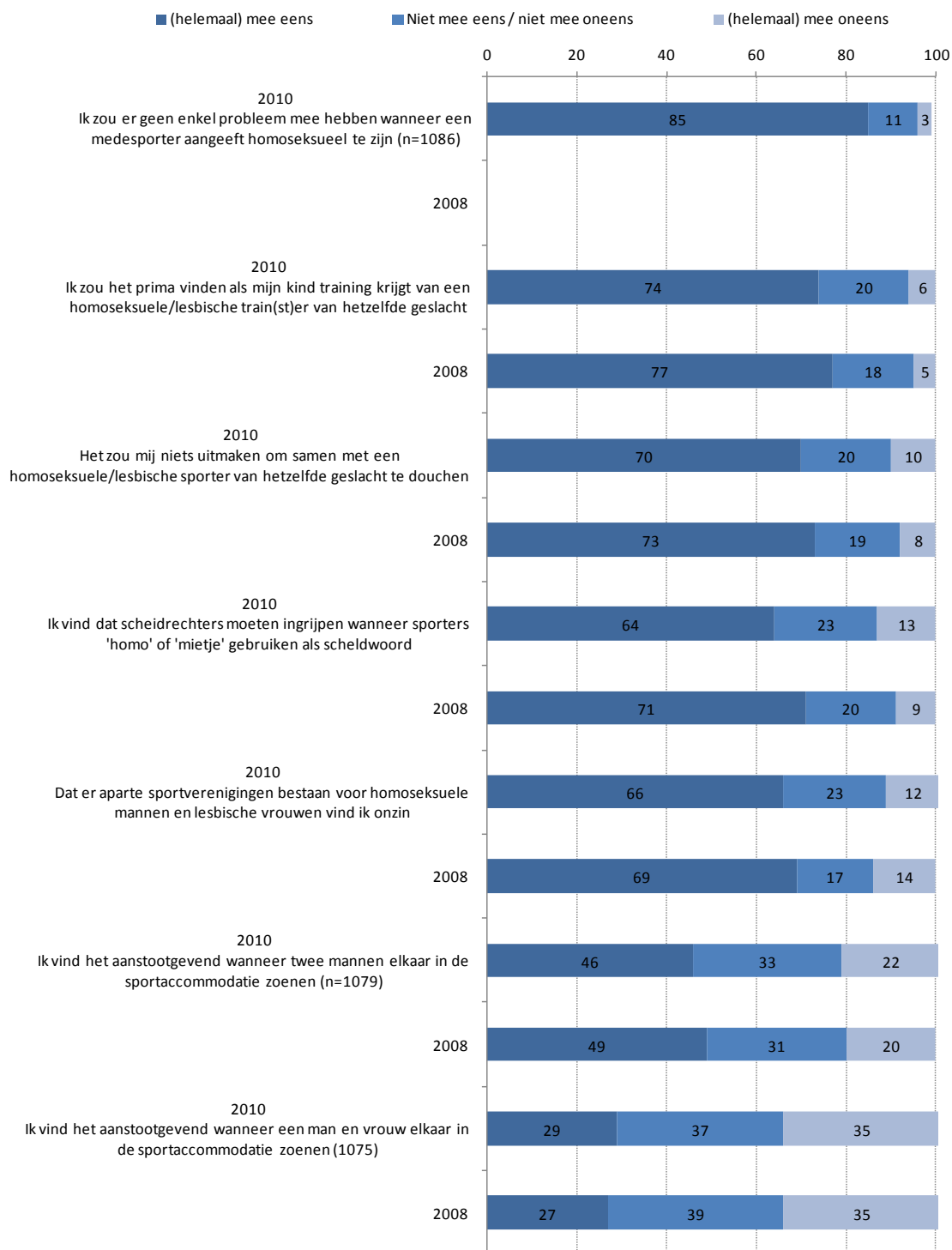
Tegengesteld aan algemene bevindingen in de samenleving zijn sportende jongeren juist minder tolerant dan sportende ouderen.¹¹ Evenals in 2008 vinden we dat jonge mannelijke sporters van

¹⁰ Het betrof een 5-puntsschaal van (helemaal) niet mee eens tot (helemaal) mee eens en een categorie niet van toepassing/weet niet.

¹¹ Mogelijk kan deze uitkomst deels verklaard worden doordat dit onderzoek focust op sporters en dat 'minder maatschappelijk actieve' (en mogelijk minder tolerante) ouderen in dit online onderzoek ondervertegenwoordigd zijn.

15-25 jaar het minst positief staan tegenover de acceptatie van homoseksualiteit in de sport, zie tabel b5.1 in de bijlagen.

Figuur 5.1 Meningen van sportende bevolking 15-80 jaar over homoseksualiteit en sport 2010 en 2008, in procenten (helemaal) mee eens

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en SportersMonitor 2008

Bijna de helft van de 15-25 jarige mannen vindt samen douchen met een homoseksuele man geen probleem tegenover gemiddeld zeventig procent. Twintig procent van deze groep (tegenover tien procent gemiddeld) oordeelt expliciet negatief over het douchen met een homoseksuele teamgenoot. Jonge mannen hebben ook het minst moeite met het gebruik van ‘homo’ als scheldwoord in de sport. Bijna de helft is vóór ingrijpen van de scheidsrechter tegenover gemiddeld twee derde van alle sporters; 27 procent is tégen, tegenover 13 procent gemiddeld. Onder mannelijke teamsporters (38%) bestaat de minste support voor het ingrijpen door scheidsrechters bij het gebruik van ‘homo’ en ‘mietje’, zie tabel b5.2 in de bijlagen. Zij oordelen echter niet negatiever dan andere (mannelijke) sporters over het samen douchen met een homoseksuele medesporter. Mannelijke teamsporters lijken homoseksualiteit niet per definitie meer af te keuren, maar staan negatief tegenover het sanctioneren van homonegatieve uitlatingen.

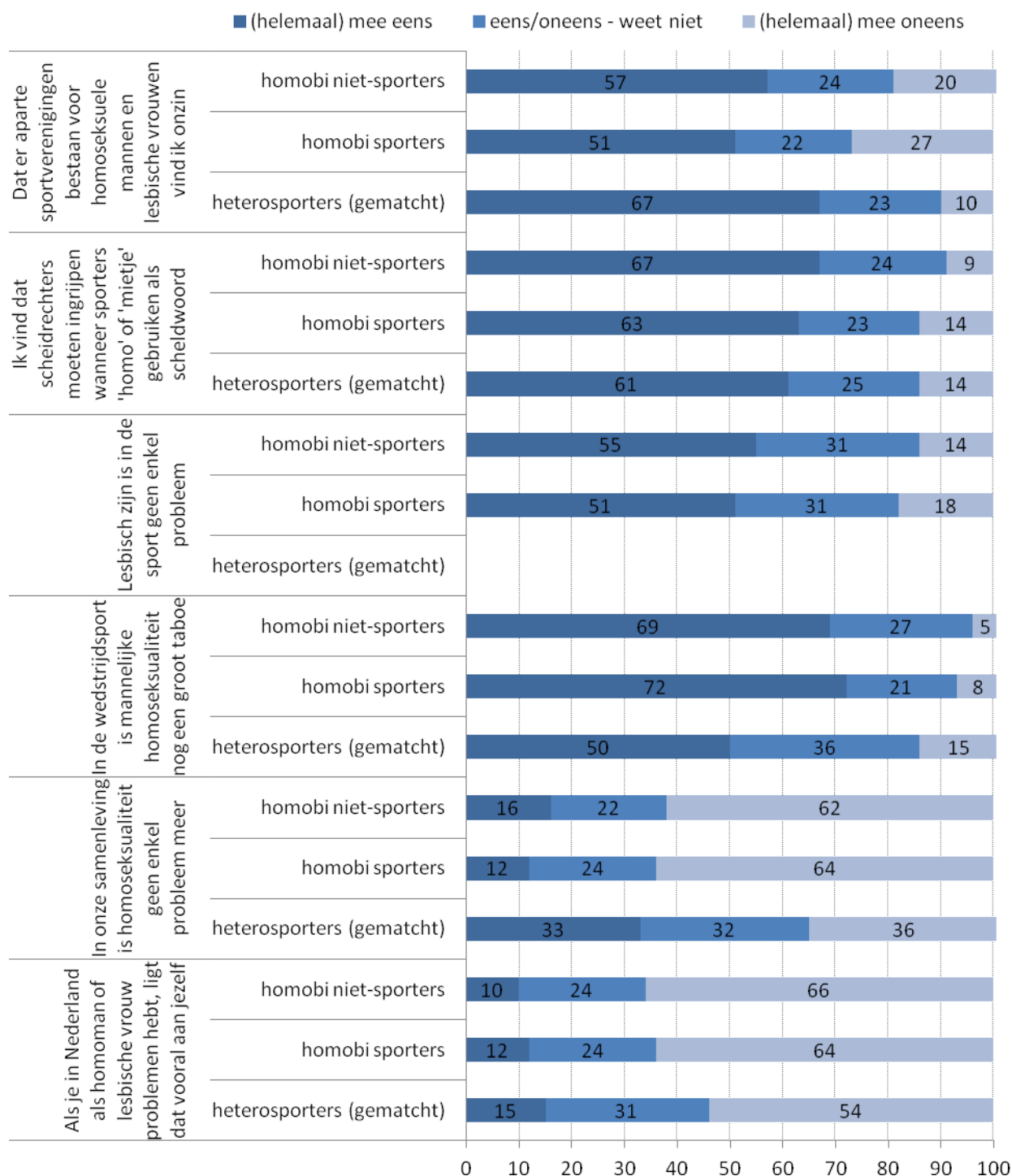
Meningen over acceptatie homoseksualiteit naar seksuele voorkeur

We hebben enkele stellingen over de homoacceptatie (in de sport) ook voorgelegd aan de ondervraagde onderzoeksgroep homo/biseksuele mannen en vrouwen. In figuur 5.2 staan de uitkomsten voor deze groepen naar sportdeelname, vergeleken met een gematchte groep heterosporters. In tabel b5.3 in de bijlagen staan de resultaten specifiek uitgesplitst naar sekse en seksuele voorkeur.

Twee derde van de homo/biseksuele sporters en niet-sporters is overtuigd van een taboe ten aanzien van mannelijke homoseksualiteit in de sport. Heterosporters onderschrijven deze stelling in mindere mate, hoewel ook nog steeds de helft vindt dat homoseksualiteit in de sport een taboe is. Kijken we naar specifiekere verschillen naar sekse en seksuele voorkeur, dan zien we dat heterovrouwen het minst en homomannen hiervan het meest overtuigd zijn. Ook ten aanzien van de algemene acceptatie van homoseksualiteit in de samenleving oordelen homoseksuele mannen en vrouwen beduidend negatiever dan heteroseksuelen. Biseksuele mannen en vrouwen nemen een tussenpositie in. Bijna een op de vijf homo/biseksuele sporters acht ook lesbisch zijn in de sport nog problematisch, hier oordelen homomannen eveneens het meest negatief over acceptatie.

Evenals de meerderheid van de heterosporters (67%) staan de meeste homo/biseksuele sporters (57%) en niet-sporters (57%) negatief tegenover aparte verenigingen voor LHBT sporters. Niettemin oordeelt ook een kwart van de homo/biseksuele sporters en meer dan een derde van de homomannen positief over het bestaan van LHBT verenigingen.

Figuur 5.2 Meningen van volwassen mannen en vrouwen over homoseksualiteit en sport, naar seksuele voorkeur, in procenten (helemaal) mee eens¹

¹ Voor de homo- en biseksuele respondenten is de 'weet niet/nvt' optie toegevoegd aan de neutrale categorie eens/oneens; heterorespondenten hadden een 5-puntsschaal zonder 'weet niet/nvt' optie

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010 en Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

5.2 Openlijk homoseksueel in de sport

In deze paragraaf staan we stil bij de mate waarin homo- en biseksuele sporters ‘uit de kast’ zijn in de (verenigings)sport.

In hoofdstuk 3 (zie figuur 3.2) zagen we reeds dat biseksuele mannen het minst ‘uit de kast’ zijn van de vier onderscheiden groepen naar sekse en seksuele voorkeur. En dat de openheid naar medesporters het minst groot is, vergeleken met familie, vrienden en collega’s. De ondervraagde homo- en biseksuele mannen en vrouwen zijn ook diverse stellingen voorgelegd over de mate waarin zij hun seksuele voorkeur al dan niet bewust verborgen houden in de sport, zie figuur 5.3 en tabel b5.4 in de bijlagen voor een vergelijking met 2008.

De helft van de ondervraagden, vooral homomannen en lesbische vrouwen is van mening dat zij door hun openheid de acceptatie van homoseksualiteit in de sport bevorderen. Een kwart – vooral biseksuele mannen – verwacht negatieve reacties bij een eventuele coming out en iets meer dan tien procent – vooral homo- en biseksuele mannen – geeft aan hun seksuele voorkeur in de sport bewust meer verborgen te houden dan elders.

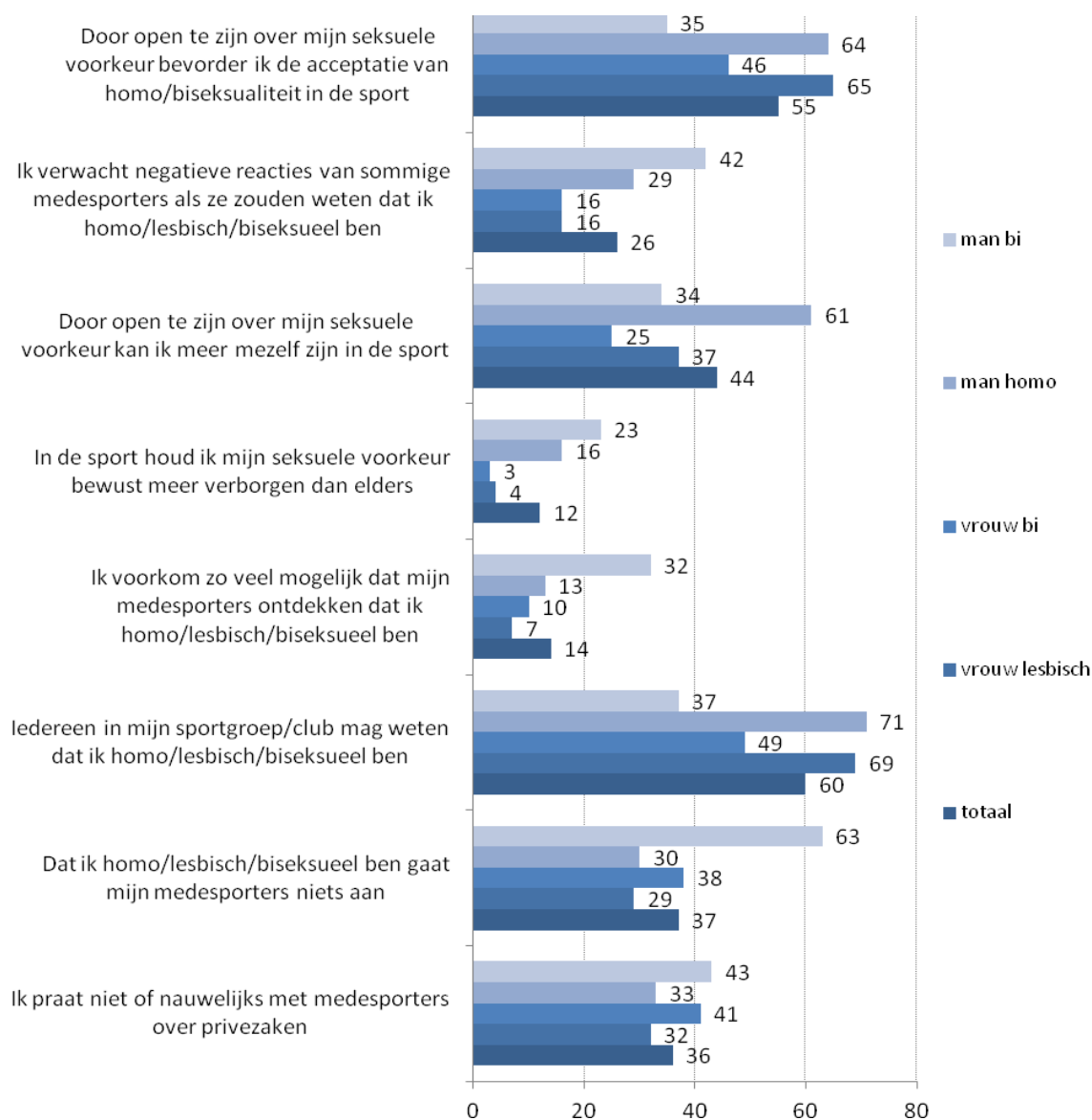
De resultaten laten zien dat er vooral een onderscheid bestaat naar seksuele voorkeur als het gaat om bewuste openheid, het meer jezelf kunnen zijn en het bevorderen van homo-emanipatie. Homoseksuele mannen en vrouwen scoren ten aanzien van deze stellingen duidelijk hoger vergeleken met biseksuelen. Wanneer het gaat om het bewust verborgen houden van hun niet-heteroseksuele voorkeur en het verwachten van negatieve reacties bij een coming out, bestaat vooral (ook) een genderonderscheid. Homo- en biseksuele mannen ervaren de sportwereld als onveiliger om openlijk homo te zijn dan vrouwen.¹²

De uitkomsten zijn sterk vergelijkbaar met 2008. Alleen ten aanzien van de stelling dat iemands seksuele voorkeur zijn medesporters niets aangaat, is er sprake van enige ‘emancipatie’ in openheid: in 2008 was 43 procent het (helemaal) eens met deze stelling, in 2010 daalde dit percentage naar 36 procent.

¹² Ook bestaat er samenhang met de mate van zelfacceptatie. Van de personen die geen enkel probleem hebben met hun seksuele voorkeur vindt 33% dat hun seksuele voorkeur medesporters niets aangaat, van de homo/biseksuele mannen en vrouwen die hier wel enige problemen mee hebben, is dat 55%.

Figuur 5.3 Openheid homo/biseksuele voorkeur in de sport, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (helemaal) mee eens

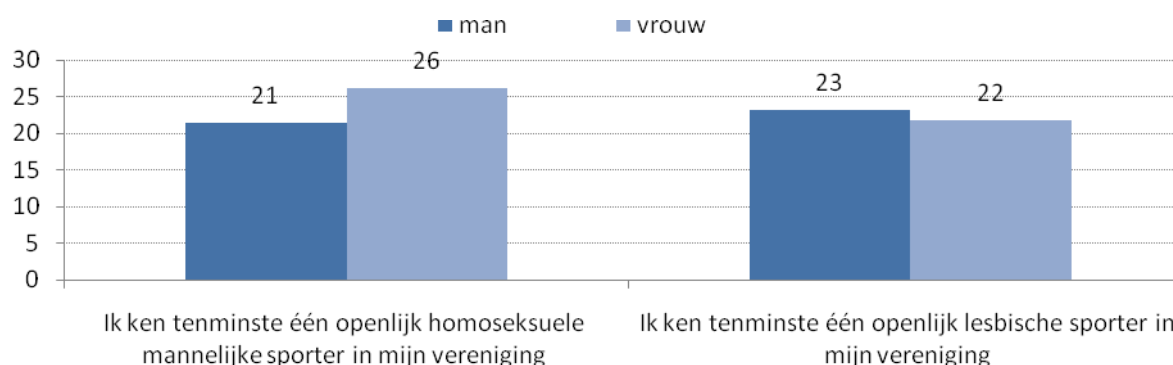

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GfK Panel 2010

‘Uit de kast’ in de vereniging

Anders dan verwacht op basis van de uitspraken van homo/biseksuele mannen en vrouwen over hun eigen openheid, de publieke beeldvorming en sportdeelnamecijfers, laat figuur 5.4 zien dat homoseksuele sporters binnen sportverenigingen even ‘zichtbaar’ zijn als lesbische sporters. Ongeveer een kwart van de heteroseksuele verenigingsporters geeft aan een of meer openlijke homoseksuele of lesbische sporters te kennen binnen hun sportvereniging.

Figuur 5.4 Bekendheid met openlijk homoseksuele en lesbische sporters, heteroseksuele verenigingsporters (n=453), naar sekse, in procenten ‘ja’

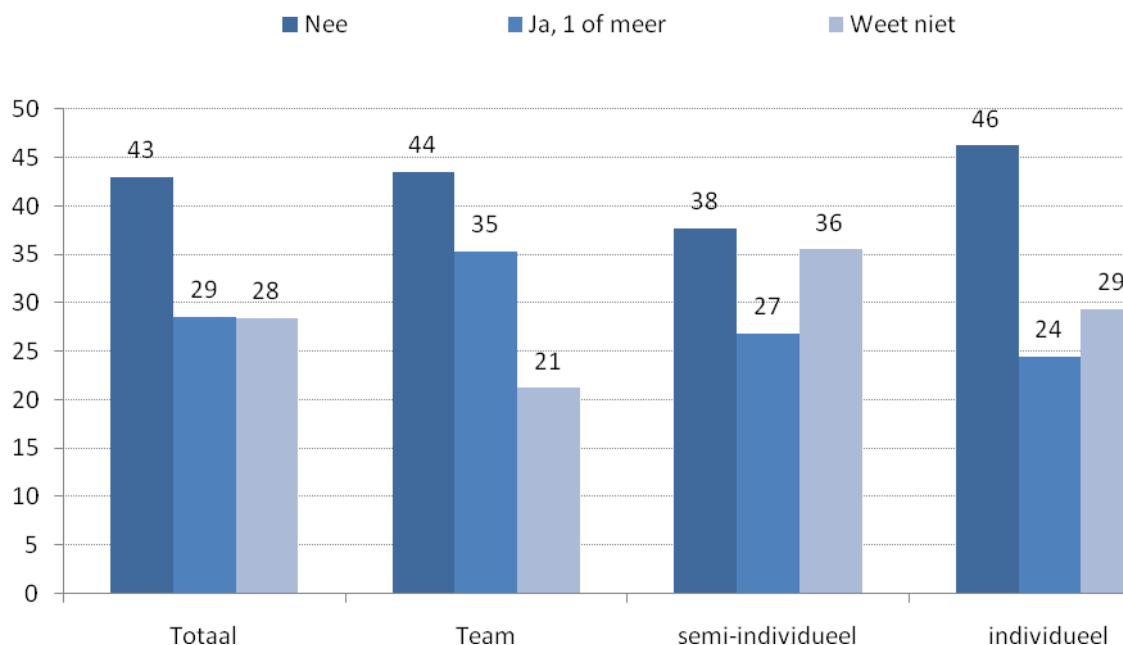

Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010

Maken we nader onderscheid naar geslacht én leeftijd dan zien we dat jonge heteroseksuele mannen en vrouwen vanaf 15-25 jaar het minst vaak een openlijk homoseksuele sporter kennen in hun vereniging, zie tabel b5.5 in de bijlagen. Opvallend is dat de oudste groep mannen (56-70 jaar) het vaakst aangeeft een homoseksueel (m/v) verenigingslid te kennen. Zowel mannelijke als vrouwelijke teamsporters kennen minder vaak een mannelijke homoseksuele sporter in de club dan duo/solosporters, zie tabel b5.3 in de bijlagen. We zagen eerder dat mannelijke homosporters relatief weinig teamsporten beoefenen. Gezien de grotere mate aan homonegativiteit binnen teamsporten zijn mannelijke homo/biseksuele teamsporters bovendien mogelijk minder open over hun seksuele voorkeur.

Vergelijkbaar met deze uitkomsten op basis van verenigingsleden geeft iets meer dan een kwart van de ondervraagde verenigingsbestuurders in de verenigingsmonitor aan dat hun vereniging een of meer openlijk homoseksuele leden heeft, zie figuur 5.5. Iets minder dan de helft antwoordt ontkennend op de vraag naar openlijk homoseksuele clubleden en ook iets meer dan een kwart weet het niet. Verenigingen geven ongeveer even vaak (ongeveer een vijfde) aan dat in hun club openlijk mannelijke homoseksuelen actief zijn, als dat er openlijk lesbische vrouwen sporten, zie tabel b5.6 in de bijlagen.

Figuur 5.5 Bekendheid met openlijk homoseksuele/lesbische sporters, verenigingsbestuurders (n=453), naar type sport, in procenten 'ja'

Bron: Verenigingsmonitor 2010

Bestuurders van teamsportverenigingen (35%) antwoorden vaker bevestigend op de vraag naar openlijk homoseksuele leden dan bestuurders van (semi)individuele clubs (resp. 27 en 24%), vooral ten aanzien van lesbische vrouwen. Bij verenigingen in (middel)grote gemeenten is vaker bekend dat er homoseksuele leden zijn dan bij verenigingen in kleinere gemeenten. Bij een derde van de verenigingen met homoseksuele leden vervullen deze leden ook een kaderfunctie. Zij zijn zowel actief als trainer, commissielid of bestuurslid.

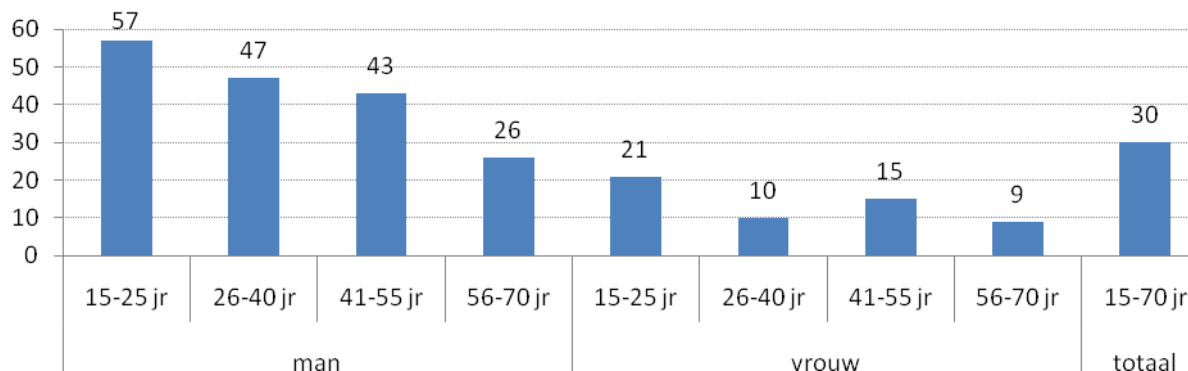
5.3 Homonegatief gedrag

In diverse deelonderzoeken is op verschillende manieren gevraagd naar de aanwezigheid van homonegatief gedrag binnen de sport. In de volgende paragraaf zullen kwantitatieve data gepresenteerd worden. Aansluitend zullen in hoofdstuk zes kwalitatieve resultaten over homonegatief gedrag binnen de sport gepresenteerd worden.

Signalering homonegativiteit sportende bevolking

Onder sporters die in groepsverband sporten, geeft in totaal dertig procent aan dat er in hun sportgroep wel eens grappen of opmerkingen gemaakt worden over homoseksuelen. Waar we zagen dat mannen en vrouwen ongeveer even vaak aangeven dat ze een homoseksuele sporter (m/v) kennen binnen hun vereniging, vinden we wel een duidelijk genderverschil in de mate waarin sporters homonegatief gedrag rapporteren. Mannelijke sporters antwoorden beduidend vaker dan vrouwen bevestigend - (helemaal) mee eens- op de stelling 'In mijn sportgroep worden wel eens grappen of opmerkingen gemaakt over homoseksuelen', zie figuur 5.6. Ook is er een sterke interactie met leeftijd.

Figuur 5.6 Voorkomen grappen of opmerkingen in sportgroep, groepssporters 15-70 jaar¹, naar sekse en leeftijd, in procenten (helemaal) mee eens

¹ Inclusief homo/biseksuele sporters. Het aandeel hetero- en homo/biseksuele mannen dat aangaf dat er wel eens grappen worden gemaakt over homoseksuelen in hun sportgroep is even groot (41%).

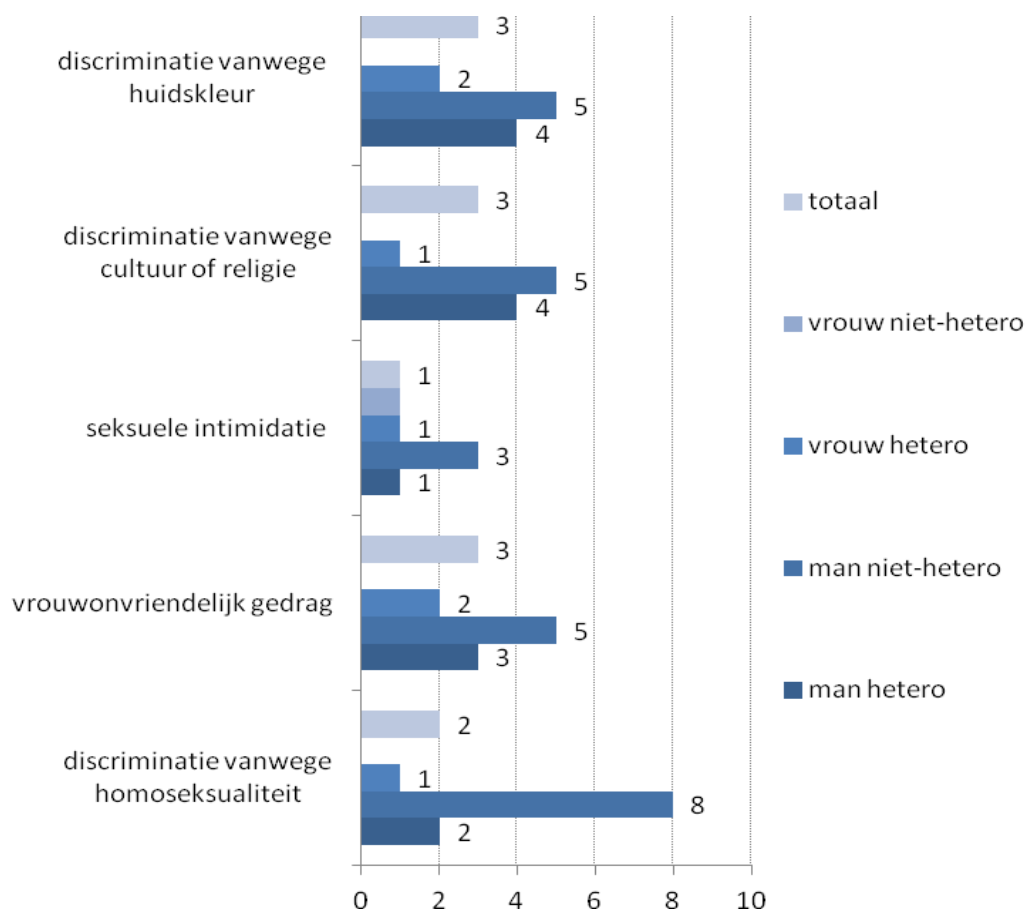
Bron: Nationaal Sport Onderzoek 2010

Onder jonge mannen van 15-25 is de mate van homonegativiteit het grootst: meer dan de helft van deze groep geeft aan dat grappen of opmerkingen voorkomen, hoewel deze opmerkingen natuurlijk niet altijd negatief hoeven te zijn.¹³

Het is interessant om de mate waarin specifiek homonegatief gedrag in de sport voorkomt te vergelijken met ander vormen van ongewenst gedrag ten aanzien van diverse sociale groepen (vrouwen, allochtonen, homoseksuelen). In een apart onderzoek naar ongewenst gedrag in de sport werd onder meer de vraag voorgelegd in hoeverre respondenten in de afgelopen twaalf maanden te maken hebben gehad met discriminatie op basis van diverse gronden. Figuur 5.7 laat zien dat slechts een gering aandeel van de sporters aangeeft in hun sport te maken hebben gehad met discriminatie van enige aard en dat de verschillende vormen van discriminatie ongeveer even vaak gerapporteerd worden (in totaal maximaal 3%).

¹³ Ook zes op de tien mannelijke teamsporters onderschrijven dat er wel eens grappen of opmerkingen worden gemaakt, tegenover vier op de tien mannelijke duo/solosporters, zie tabel b5.3 in de bijlagen.

Figuur 5.7 Rapportage van ongewenst gedrag in de sport, naar geslacht en seksuele voorkeur, sporters 15-79 jaar (n=1.870), in procenten

Bron: Onderzoek ongewenst gedrag in de sport 2010.

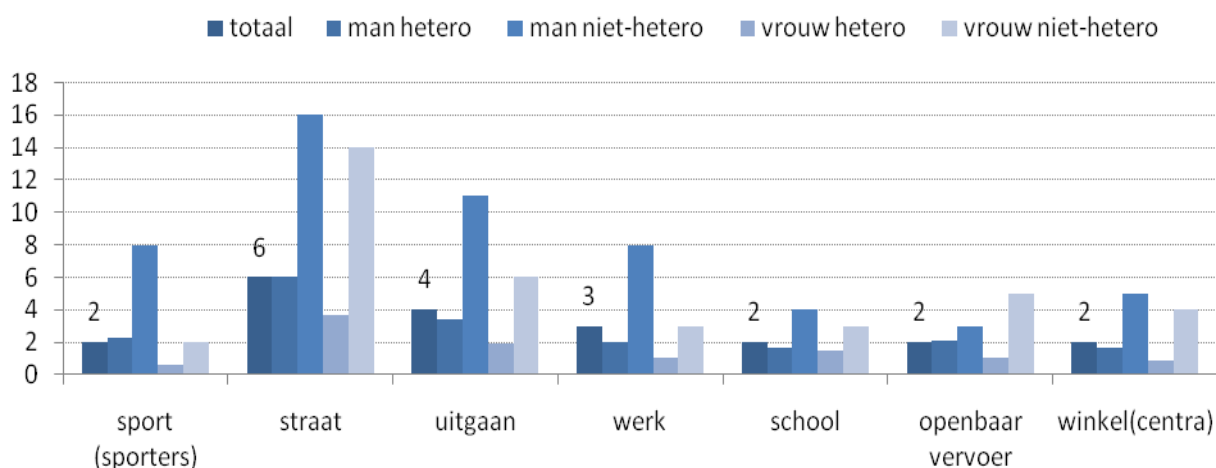
Wanneer we onderscheid maken naar sekse en seksuele voorkeur van de respondenten dan komt naar voren dat mannelijke homo/biseksuele sporters (8%) het vaakst aangeven dat ze in hun sport te maken hebben gehad met discriminatie op basis van homoseksualiteit. Deze groep is mogelijk gevoeliger dan heteromannen voor het gebruik van bepaalde termen zoals 'homo' of 'mietje' dan heteromannen (2%).

Deze uitkomsten liggen overigens iets lager dan het onderzoek in de SportersMonitor 2008, waaruit bleek dat negen procent van alle ondervraagde sporters aangaf in het afgelopen jaar wel

eens geconfronteerd te zijn met ‘vervelende grappen of opmerkingen’ over homoseksuelen (zie Elling & Van den Dool, 2009).¹⁴

Vergelijken we de resultaten van homonegatief gedrag in de sport met vormen van homonegatief gedrag op ander openbare plekken in de samenleving, dan zien we dat homonegatief gedrag het vaakst gerapporteerd wordt op straat en vooral door homomannen (16%) en lesbische vrouwen (14%), zie figuur 5.8. Homomannen noemen vervolgens uitgaan (11%), werk (8%) en sport (8%) het meest.

Figuur 5.8 Rapportage van meemaken homonegatief gedrag in verschillende publieke contexten, naar geslacht en seksuele voorkeur, bevolking 15-79 jaar (n=3.662), in procenten

Bron: Onderzoek ongewenst gedrag in de sport 2010.

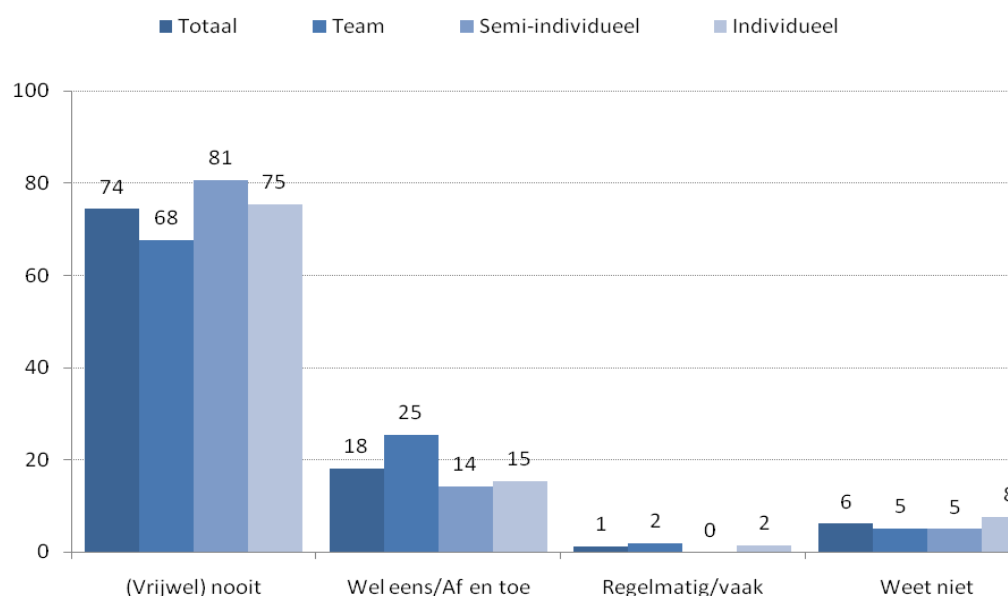
Hoewel bekend is dat homonegatief gedrag vooral voorkomt onder mannelijke (team)sporters, waar homomannen vermeend afwezig zijn, is het opvallend dat mannelijke heterosporters minder vaak homonegativiteit rapporteren dan homosporters. Ook heteromannen signaleren homonegativiteit meer op straat en bij het uitgaan dan tijdens de sport.

¹⁴ In dat onderzoek uit 2008 gaf respectievelijk dertien procent en achttien procent aan wel eens ‘getuige’ te zijn geweest van dergelijk ongewenst gedrag ten aanzien van mensen met een andere huidskleur/cultuur/religie respectievelijk vrouwen.

Verenigingen over homonegativiteit

Drie kwart van de verenigingsbestuurders geeft aan dat homonegativiteit, zoals het maken van algemene grappen of opmerkingen als 'homo' (vrijwel) nooit voorkomt binnen de vereniging, zie figuur 5.9. Bij bijna een op de vijf verenigingen is er 'wel eens' sprake van homonegativiteit. Slechts een procent van de verenigingsbestuurders meldt dat er regelmatig of vaak sprake is van negativiteit ten aanzien van homoseksuelen.

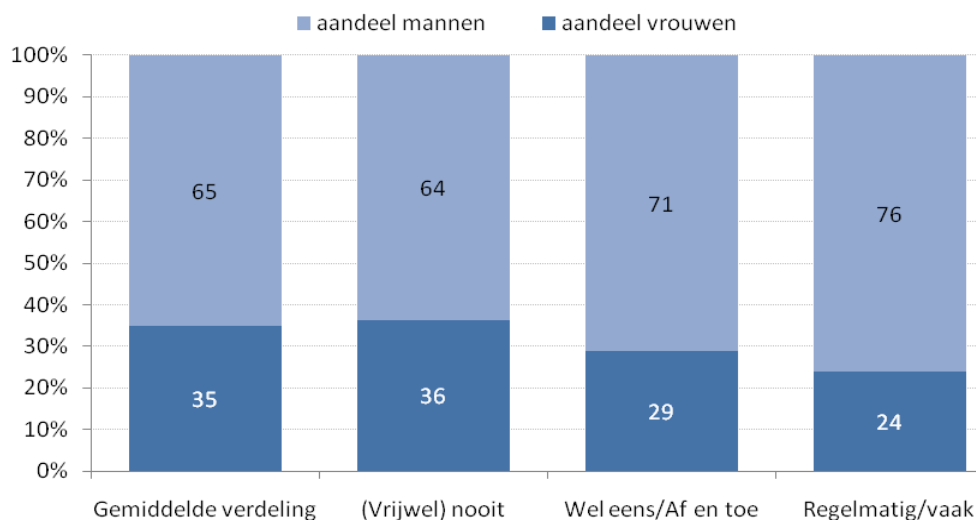
Figuur 5.9 Rapportage homonegatief gedrag in sportverenigingen, naar soort sport (team/individueel), (n=3.662), in procenten

Bron: Verenigingsmonitor 2010

In lijn met de eerdere bevindingen onder individuele sporters laat figuur 5.9 ook zien dat homonegativiteit iets vaker voorkomt bij teamsporten (27%) vergeleken met (semi)individuele sportverenigingen (resp. 14 en 17%). Tevens zien we dat het aandeel mannen hoger dan gemiddeld is in verenigingen waar homonegativiteit vaker voorkomt (zie figuur 5.10).

Figuur 5.10 Rapportage homonegatief gedrag in sportverenigingen, naar man/vrouwverdeling, in procenten

Bron: Verenigingsmonitor 2010

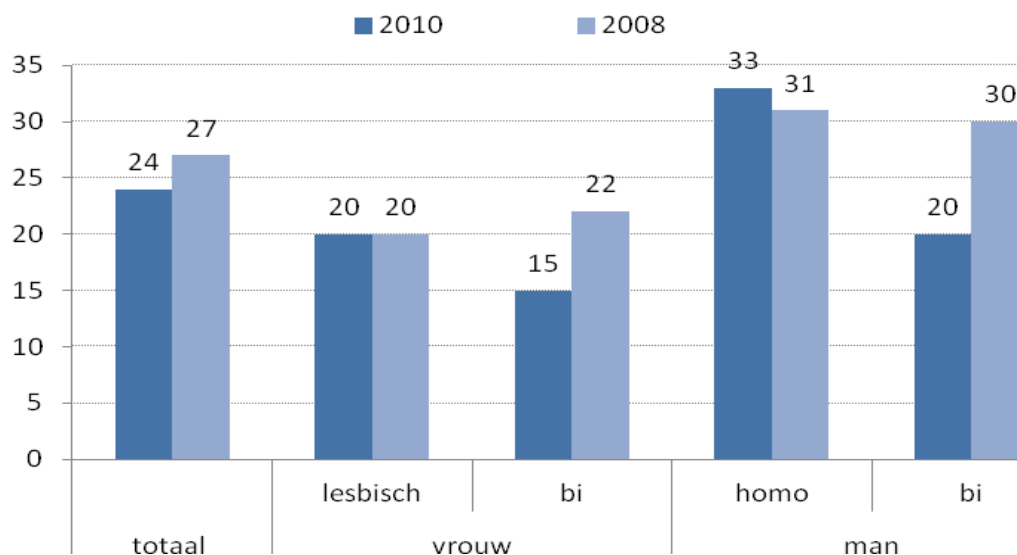
De meeste verenigingen (82%) hebben geen expliciet beleid gericht op het tegengaan van discriminatie, zeker kleine verenigingen (<100 leden) niet. Teamsportverenigingen hebben vaker een anti discriminatiebeleid dan (semi)individuele sportclubs. Wanneer verenigingen beleid hebben dan is dit beleid ook vrijwel altijd gericht op het tegengaan van discriminatie naar seksuele voorkeur.

Ervaringen homonegativiteit homomannen en -vrouwen

Een kwart van de homo/biseksuele mannen en vrouwen - een vergelijkbaar percentage als in 2008 - zegt er aan gewend te zijn dat 'homo' of 'mietje' in hun sport als een soort scheldwoord wordt gebruikt, zie figuur 5.11.

Figuur 5.11 Antwoorden stelling 'Ik ben eraan gewend dat 'homo' of 'mietje' in mijn sport regelmatig gebruikt wordt als een soort scheldwoord' 2010 en 2008, naar sekse en seksuele voorkeur, homo/biseksuele sporters, in procenten (helemaal) mee eens (min categorie 'niet van toepassing')

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2008 en 2010

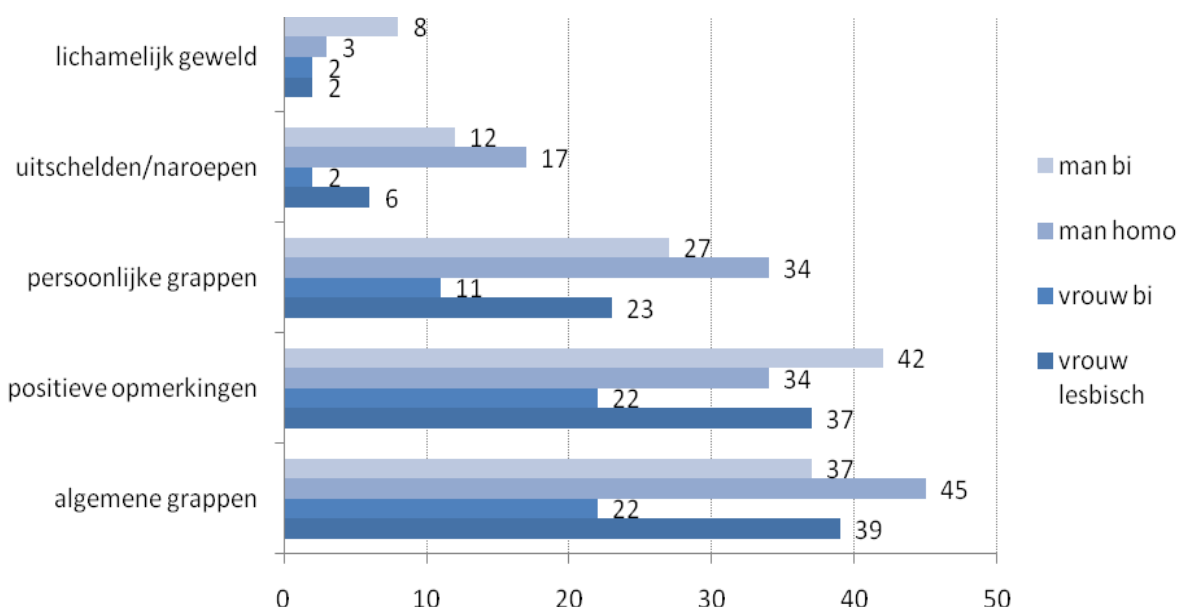
Vooraf onder biseksuele mannen en vrouwen zien we een afname van deze vorm van homonegativiteit, wat mogelijk deels voortkomt uit een andere samenstelling en sportbetrokkenheid van deze groep respondenten.

In relatie tot de drie meest beoefende takken van sport is meer specifiek ingegaan op ervaringen met verschillende vormen van homonegatief gedrag. De vraag is iets anders gesteld dan in 2008, maar laat vergelijkbare antwoorden zien.¹⁵

Figuur 5.12 toont dat vier op de tien homo/biseksuele sporters wel eens te maken heeft met algemene grappen en opmerkingen over homoseksualiteit. Een vergelijkbaar percentage rapporteert (tevens) positieve opmerkingen over homoseksualiteit. Biseksuele vrouwen zijn het minst vaak getuige dan wel 'slachtoffer' van zowel algemene negatieve als positieve opmerkingen over homoseksualiteit.

¹⁵ De meest gerapporteerde vormen van homospecifieke opmerkingen in 2008: algemene grappen/opmerkingen (23%), persoonlijke grappen/opmerkingen (14%), positieve opmerkingen (12%), lichamelijk geweld (3%).

Figuur 5.12 Rapportage van homonegatief en -positief gedrag tijdens sportbeoefening (cumulatief over drie meest beoefende sporten), naar sekse en seksuele voorkeur, homo/biseksuele groepssporters (n=274), in procenten

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

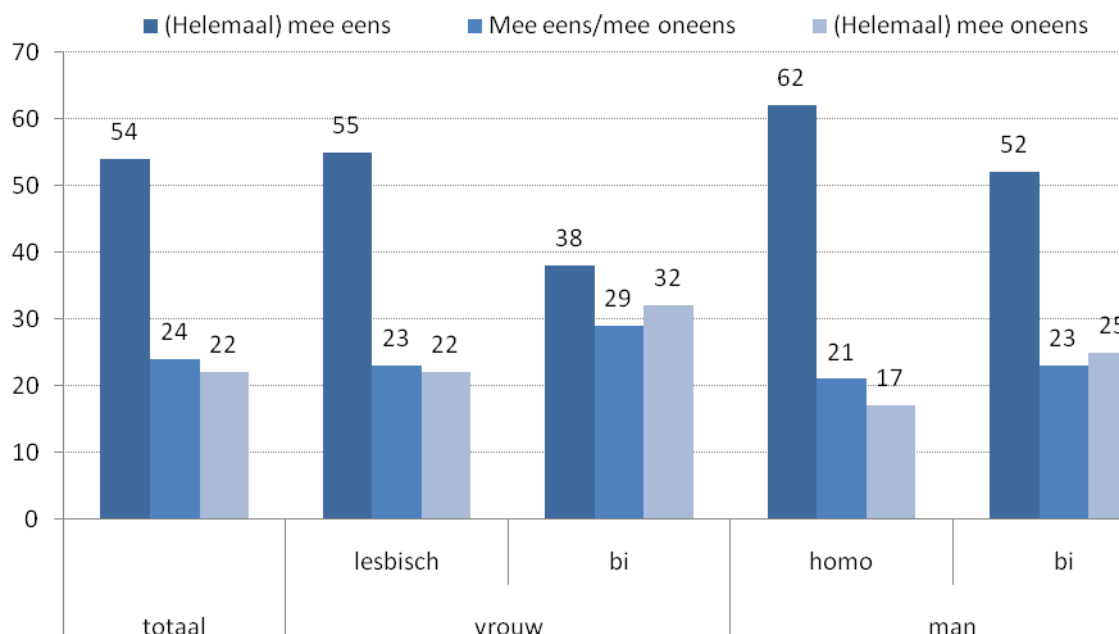
De resultaten bevestigen enerzijds eerdere bevindingen en vermoedens dat homo/biseksuele mannen vaker te maken hebben met persoonlijk gerichte grappen over homoseksualiteit (34 en 27%) en met meer expliciete vormen van homonegativiteit zoals uitschelden en naroeppen (17 en 12%) dan homo/biseksuele vrouwen. Anderzijds hebben lesbische vrouwen ongeveer even vaak te maken met persoonlijke grappen (23%) als biseksuele mannen. De respondenten rapporteren ook enkele gevallen van lichamelijk geweld (3%), onder biseksuele mannen heeft bijna een op de tien sporters dit meegemaakt. Homoseksuele verenigingssporters rapporteren zowel meer positieve als negatieve ervaringen met homotolerantie.

De respondenten is tevens gevraagd in hoeverre zijzelf dan wel hun omgeving reageerden op dergelijke gebeurtenissen. Een derde heeft niets gedaan en een even grote groep heeft er wel eens wat van gezegd. Anderen zijn ‘eraan gewend geraakt’, ‘durven niets te zeggen’ en een enkeling heeft wel eens een klacht ingediend. Wat de omgeving betreft, stelt twee derde dat die niets heeft gedaan omdat niemand er last van heeft. Een kwart meldt dat een medesporter of in een enkel geval een trainer er wel eens wat van heeft gezegd.

Ondersteuning voor aparte organisatie voor homosporters

Gevraagd naar het belang van een specifieke organisatie die zich richt op het vergroten van de acceptatie van homo/biseksualiteit in de sport (zoals Stichting Homosport Nederland), acht de helft van de homo/biseksuele respondenten het (voort)bestaan van een dergelijke organisatie zinvol, zie figuur 5.13. Een kwart vindt zo’n organisatie niet belangrijk en een kwart maakt het niet uit.

Figuur 5.13 Belang van het bestaan van een afzonderlijke organisatie die zich bezighoudt met het vergroten van de acceptatie van homo/biseksualiteit in de sport, naar sekse en seksuele voorkeur, homo/biseksuele mannen en vrouwen, in procenten (min categorie 'weet niet/niet van toepassing')

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2010

In lijn met de voorgaande uitkomsten zijn homomannen (62%) het meest voorstander van het bestaan van een dergelijke organisatie en biseksuele vrouwen (38%) het minst.

5.4 Schalen: 'ervaren veiligheid' en 'homoacceptatie'

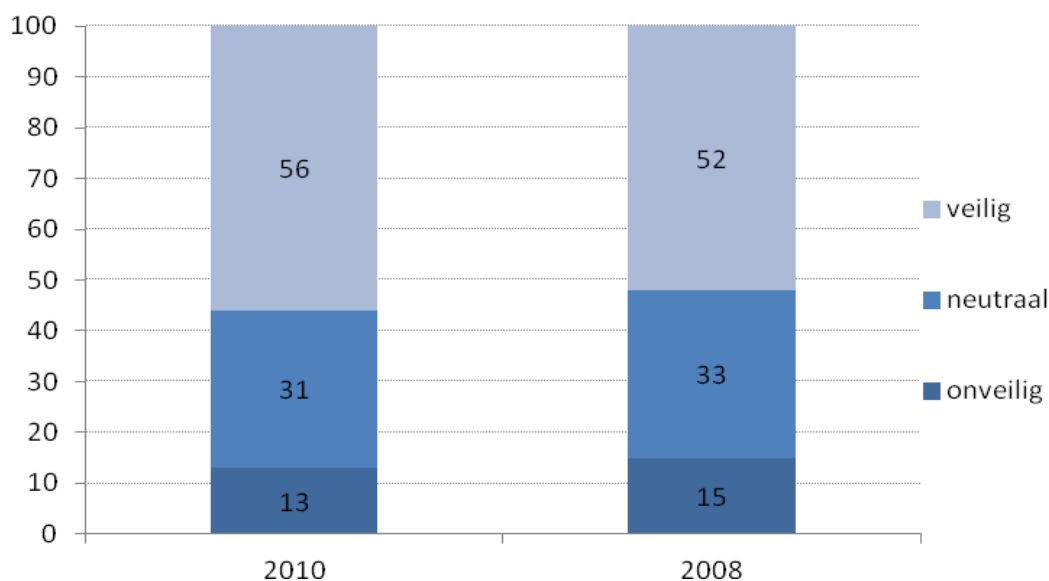
Om ontwikkelingen in de acceptatie van homoseksualiteit in de sport beter te kunnen volgen, hebben we twee schalen geconstrueerd: een voor de ervaren veiligheid van homo/biseksuele sporters en een voor de acceptatie van homoseksualiteit onder heterosporters.

Samengestelde schaal 'Ervaren veiligheid'

Op basis van vier stellingen die zowel in 2008 als in 2010 gesteld zijn is een schaal 'ervaren veiligheid' van homo/biseksuele sporters vastgesteld.¹⁶

De uitkomsten voor 2008 en 2010 zijn redelijk vergelijkbaar en laten zien dat ongeveer een op de zes homo/biseksuele sporters zich in de sport onveilig voelt, een derde neutraal is en de helft zich veilig en geaccepteerd voelt.

Figuur 5.4 Ervaren veiligheid in de sport (schaal) homo/biseksuele sporters 2010 en 2008, in procenten

Bron: Sportonderzoek homo/biseksuelen GFK Panel 2008 en 2010

Overeenkomstig de eerder gerapporteerde gegevens over de afzonderlijke stellingen voelen biseksuele mannen zich het meest onveilig (25%) en lesbische vrouwen het minst (3%). Homomannen (14%) en biseksuele vrouwen (11%) nemen een tussenpositie in. Vergelijken we

¹⁶ Het betreft de volgende stellingen, met een gezamenlijke cronbach alpha waarde van 0.81:

Dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben gaat mijn medesporters niets aan

Ik voorkom zo veel mogelijk dat mijn medesporters ontdekken dat ik

homo/lesbisch/biseksueel ben

In de sport houd ik mijn seksuele voorkeur bewust meer verborgen dan elders

Ik verwacht negatieve reacties van sommige medesporters als ze zouden weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben

deze gegevens met 2008 dan zien we dat biseksuele mannen en vrouwen zich iets minder onveilig voelen en homomannen juist iets veiliger, zie tabel b5.7 in de bijlagen.

Samengestelde schaal 'Acceptatie homoseksualiteit'

Op basis van drie stellingen in de vragenlijst van 2010 voor de sportende bevolking (onderdeel SportersMonitor) is een schaal 'acceptatie van homoseksualiteit' voor de sportende bevolking vastgesteld.¹⁷ In 2008 waren slechts twee van deze stellingen opgenomen, waardoor er geen vergelijking met 2008 kan plaatsvinden.

De resultaten laten zien dat 77 procent homoseksualiteit in de sport accepteert, 18 procent neutraal is en 4 procent negatief staat tegenover homoseksuele sporters. Tussen mannen en vrouwen bestaan er geen verschillen. Onder jongeren 15-18 jaar (9%), jonge mannen 15-25 jaar (10%) en mannelijke teamsporters (10%) vinden we relatief hoge percentages van non-acceptatie; onder deze groepen ligt het aandeel dat homoseksualiteit accepteert op ongeveer twee derde.

5.5 Conclusie

De algemene acceptatie van homoseksualiteit in de sport is redelijk groot, zij het iets minder groot dan in 2008. Jonge mannelijke sporters zijn het minst tolerant. Voor aparte homolesbische sportverenigingen heerst nog steeds weinig begrip. Biseksuele mannen zijn het minst vaak 'uit de kast' in hun sportgroep en het meest bang voor negatieve reacties van medesporters.

Homomannen zijn het minst en heterovrouwen het meest positief over de acceptatie van mannelijke homoseksualiteit in de wedstrijd sport. De ervaren prevalentie van homonegativiteit is het grootst onder jonge heteromannen. In hun sportgroepen worden het vaakst homonegatieve opmerkingen of grappen gemaakt. Op verenigingsniveau rapporteren teamsportverenigingen en verenigingen met een groot aandeel mannen ook vaker over de aanwezigheid van homonegativiteit dan gemiddeld.

Eigen ervaringen met homonegativiteit (vooral algemene grappen en opmerkingen) van homo/biseksuele mannen en vrouwen lijken iets afgenomen ten opzichte van 2008.

Homonegatieve ervaringen in de sport komen ongeveer even vaak voor als op school of het werk, maar minder vaak dan op straat en in het uitgaansleven. Onder homo/biseksuele mannen en vrouwen acht een meerderheid het van belang dat er een organisatie bestaat die zich bezig houdt met het vergroten van de acceptatie van homoseksualiteit in de sport.

¹⁷ Het betreft de volgende stellingen, met een gezamenlijke cronbach alpha waarde van 0.83:

Ik zou het prima vinden als mijn kind training krijgt van een homoseksuele/lesbische train(st)er van hetzelfde geslacht

Het zou mij niets uitmaken om samen met een homoseksuele/lesbische sporter van hetzelfde geslacht te douchen

Ik zou er geen enkel probleem mee hebben wanneer een medesporter aangeeft homoseksueel te zijn

6. Homonegativiteit in mannenteamsporten (kwalitatief onderzoek)

In dit hoofdstuk zullen de uitkomsten van de analyse van de 164 logboekverslagen, de telefonische interviews en enkele mailwisselingen gepresenteerd worden. Veel opmerkingen en grapjes die genoteerd werden in de logboeken passen binnen de manier van omgang met elkaar in de verschillende teams. Deze niet per definitie homo-intolerant bedoelde opmerkingen en grapjes zullen als eerste aan bod komen, gevolgd door de interpretatie die de observanten gaven aan de genoteerde uitspraken. Vervolgens zullen opmerkingen en grapjes gepresenteerd worden met een ‘serieuzer karakter’, waarmee een kantelpunt van homotolerant naar homo-intolerant wordt weergegeven. Ten slotte zullen in de logboeken genoteerde expliciet homonegatieve uitlatingen en homofoob geweld aangehaald worden. Vanwege de diversiteit in uitlatingen die door de observanten genoteerd zijn, is er gekozen om een uitgebreid aantal citaten op te nemen in de verwerking van het hoofdstuk. Voordat de inhoud van de logboeken aan bod zal komen, wordt het profiel van de observanten kort toegelicht.

6.1 Profiel observanten

In hoofdstuk vijf is in figuur 5.1 weergegeven dat jonge mannen het minst moeite hebben met het gebruik van ‘homo’ als scheldwoord in de sport. Daarnaast bleek dat mannelijke sporters beduidend vaker dan vrouwen bevestigend reageerden op de stelling ‘In mijn sportgroep worden wel eens grappen en opmerkingen gemaakt over homoseksuelen’ (zie figuur 5.6 in het vorige hoofdstuk). Onder jonge mannen van 15-25 is de mate van homonegativiteit het grootst, meer dan de helft van deze groep benoemt het maken van grappen of opmerkingen. Om inzichtelijk te maken met welke frequentie de verschillende observanten opmerkingen en grappen konden noteren in hun logboek, is onderstaande tabel opgenomen. De tabel is volgens het resultatenhoofdstuk ingedeeld. Er is gekeken hoe vaak observanten ‘algemene uitdrukkingen en spreektaal’, ‘serieuze gesprekken’, ‘kritisch negatief en afkeurende’ en ‘overige’ uitlatingen hebben genoteerd. Het tijdens het sporten letterlijk tellen van deze verschillende opmerkingen bleek voor een groot aantal observanten lastig, daarom is er gekozen voor een indeling met: niet, sporadisch, regelmatig, veelvuldig, zie tabel 6.1.

Tabel 6.1 Frequentie genoteerde opmerkingen in de logboeken van de observanten

Observant	Homogereleateerde opmerkingen			Overige opmerkingen
	Algemene uitdrukkingen en spreektaal	Serieuze gesprekken	Kritisch negatief en afkeurend	
Heteroseksuele respondenten				
Arjan	Veelvuldig	Niet	Niet	Veelvuldig
Bas	Regelmatig	Niet	Sporadisch	Veelvuldig
Diederik	Veelvuldig	Niet	Niet	Veelvuldig
Ewout	Veelvuldig	Niet	sporadisch	Veelvuldig
Joep	Regelmatig	Niet	Niet	Regelmatig
Koen	Sporadisch	Niet	Niet	Regelmatig
Maarten	Regelmatig	Niet	Niet	Veelvuldig
Pieter	Sporadisch	Niet	Niet	Veelvuldig
Homoseksuele respondenten				
Cees	Veelvuldig	Niet	Regelmatig	Veelvuldig
Frank	Niet	Sporadisch	Niet	Niet
Guido	Sporadisch	Sporadisch	Sporadisch	Sporadisch
Hessel	Veelvuldig	Sporadisch	Regelmatig	Veelvuldig
Iwan	Regelmatig	Niet	Niet	Niet
Lars	Sporadisch	Niet	Niet	Sporadisch
Niek	Regelmatig	Sporadisch	Sporadisch	Regelmatig
Olaf	Veelvuldig	Regelmatig	Niet	Sporadisch
Pjoter	Sporadisch	Niet	Niet	Regelmatig
Rik	Niet	Niet	Niet	Sporadisch
Simon	Niet	Niet	Niet	Sporadisch

Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat niet alle mannen evenveel konden noteren in hun logboek, simpelweg omdat er binnen hun team nauwelijks grappen of opmerkingen werden gemaakt of deze niet als zodanig werden geregistreerd. Voor een aantal observanten geldt dat ze vooraf hadden aangegeven te verwachten veel opmerkingen te kunnen noteren, maar dit bleek gedurende de periode dat ze het logboek bijhielden mee te vallen (Joep, Pieter, Bas). Zoals reeds eerder vermeld, is met een aantal mannen afgesproken om daarom eerder te stoppen met observeren. Dit gold voor drie homoseksuele observanten (Rik, Frank en Simon). Zij hadden vooraf ook te kennen gegeven waarschijnlijk weinig te kunnen noteren. Dit bleek te kloppen. Tijdens de bespreking na afloop van het vijfde ingevulde logboek werd gesproken over de mogelijke achterliggende reden voor dit resultaat en hoe ze terugkeken op het observeren:

“Normaal gesproken let je er niet zo op wat er wordt gezegd over homo’s, maar voor het onderzoek wel. Het is me dus opgevallen dat er eigenlijk niets over gezegd wordt. We kennen elkaar goed en het motto is ook: als ze er maar geen last van hebben. Ik voel

me geaccepteerd door het team, ze zien me zoals ik ben. Korfbal is een gemengde sport, anders dan een mannenteam. Korfballers zijn andere type mannen dan bij voetbal” (Simon, homoseksueel, korfbal).

“Tijdens handbalwedstrijden wordt niet gescholden of gevloekt, dat wordt niet getolereerd en past ook niet binnen de handbalcultuur. Tijdens de training valt wel eens een woord, maar ik kan me ook niet herinneren dat het woord ‘homo’ viel. Het is geen woord dat vaak gebruikt wordt” (Rik, homoseksueel, handbal).

Samenvattend kan gesteld worden dat bovenstaande respondenten niks konden noteren omdat ze naar eigen zeggen geen machosport beoefenen, maar sporten in een cultuur waarbinnen het ongepast is om te schelden met het woord ‘homo’ of andere grapjes te maken. Ook werd aangegeven dat ze in een team spelen waarin ze zich geaccepteerd voelen om wie ze zijn.

Andere mannen konden wel (een beperkt aantal) opmerkingen noteren in hun logboek. Met name in de teams van Diederik, Arjan, Ewout, Cees, Olaf en Hessel (drie heteroseksuele en drie homoseksuele observanten) werden veel homogereleerde opmerkingen genoteerd. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat de achterliggende bedoelingen van deze uitspraken zeer divers zijn. Uit de logboeken van de observanten bleek ook dat in de teams waar veel homogereleerde opmerkingen werden gemaakt, ook veel overige opmerkingen werden genoteerd. In veel gevallen betrof het observanten die observeerden in hun voetbalteams. In het voetbalteam van Pieter werden sporadisch homogereleerde opmerkingen gemaakt, maar wel veel overige opmerkingen. De resultaten hiervan zullen gepresenteerd worden in paragraaf 2.2 tot 2.4.

6.2 ‘Sportieve Cultuur’

In deze paragraaf zullen opmerkingen en grapjes gepresenteerd worden die passen in de ‘sportieve cultuur’ van omgaan met elkaar in de verschillende teams. De interpretatie die de observanten gaven aan genoteerde uitspraken zullen aan het einde van deze paragraaf aan bod komen.

Aanspreekvormen

Uit de logboeken viel op te maken dat homogereleerd taalgebruik in een aantal teams vaak gebruikt wordt, bijvoorbeeld als begroeting:

“ Binnenkomst van de verzorger met woorden: ‘zo homo’s’ ” (Ewout, heteroseksueel, voetbal)

“ ‘Homo’ bij het ‘begroeten’ van een teamgenoot die te laat was ” (Cees, homoseksueel, voetbal).

Of bij het aanspreken of praten over een groep of persoon zonder dat er namen worden gebruikt:

“Na de gewonnen wedstrijd: ‘deze was weer lekker gays ’” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Er werd geroepen: ‘hé, ... welke homo heeft mijn shampoo gejat?!’” (Cees, homoseksueel, voetbal)

“Het eerste moest ook trainen en de opmerking viel: ‘kijk die homo’s eens lopen’” (Ewout, heteroseksueel, voetbal)

“Oh, die heeft vroeger bij ons gespeeld, de homo, overloper! Gooi maar raak! (wordt wel met een grap gezegd omdat beide teams en spelers elkaar goed kennen)” (Diederik, heteroseksueel, honkbal).

Ook werden er homogereleerde opmerkingen geplaatst om elkaar op te peppen, scherp te houden, aan te sporen of alert te blijven tijdens een training of wedstrijd:

“Opmerking nadat we allemaal aan het zeuren waren: ‘kom op stelletje homo’s. Als grapje bedoeld en kwam ook helemaal zo over” (Olaf, homoseksueel, waterpolo).

“we gaan die homo’s pakken” en “wij gaan echt niet van die homo’s verliezen” (Ewout, heteroseksueel, voetbal)

“Voor de wedstrijd een smsje naar het team waarin staat: ‘we moeten morgen echt winnen van die gays uit plaats X’” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Loop eens door gay!” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Hey mietje, verdedigen.” (Pieter, heteroseksueel, voetbal)

Stereotype

Dikwijls werden er homogereleerde opmerkingen gemaakt als teamleden iets vrouwelijks of stereotype homo vonden:

“Een persoon maakt een grapje over vrouwelijk gedrag en voegt daaraan toe ‘Nee hoor, ik ben toch geen homo’ ” (Joep, heteroseksueel, voetbal)

“Spelers kleden zich samen om op het veld: ‘wat zijn we toch ook homo’s’” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Dit klinkt misschien gay, maar mijn tepels zijn vrij gevoelig. Reactie: ‘Dat is wel heel gay ja’” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

Het reizen naar de uitwedstrijden zorgde in een aantal teams voor een aantal stereotype grappen over homoparkeerplaatsen:

“We fietsen langs een homo ontmoetingsplaats in een bos op weg naar een wedstrijd. We riepen homo’s, homo’s. Ook werden er mensen uit het team al fietsend het bos ingeduwd en maakte we grappjes als: ‘snel kurk in je kont!’” (Arjan, heteroseksueel, hockey)

In het (jongere) selectieteam waar Lars zich vaak tussen begeeft wanneer hij in de kantine wat nadrinkt vertelde een speler dat hij op vakantie per ongeluk in een homobar terecht kwam. Er werden vervolgens verschillende stereotype opmerkingen en grappen gemaakt zoals:

“Klap op je kont gehad?”

“Raap jij het zeepje op de grond even op?”

“Er werden ook expres ‘knipoogjes’ gegeven aan de jongen die het verhaal vertelde.”

Naast de stereotype grappjes over homoseksuelen werden er ook over allochtone groepen stereotype grappjes gemaakt, bijvoorbeeld:

“ ‘Marokkaanse tijden’ over een jongen die te laat komt op de training”(Joep, heteroseksueel, voetbal)

“Zelfs een Turk loopt nog sneller” (Cees, homoseksuel, voetbal)

Daarnaast werden ook homogereleerde uitspraken gedaan wanneer er geconstateerd werd dat andere sporters of leden van het technisch kader zich stereotype homo of vrouwelijk bewogen:

“Hoe jij die bal pakt, wat een homo!”(Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Ik zat samen met een paar andere jongens reserve op de bank. Eén van de tegenspelers had een homohouding; met zijn kont extra naar achter staan, hoe hij liep, de bal speelde, los polsje. Dat zag er echt homo uit. Er werd gezegd: ‘dat is een flikker’, ‘zeker dat hij gay is’. Naar één van ons op de bank werd toen gezegd: ‘Hij lijkt wel erg veel op jou, moeten we ons ook zorgen gaan maken over jou?’”(Arjan, heteroseksueel, voetbal).

“Er werd een overtreding gemaakt op het veld. Onze keeper had de bal en de scheids kwam naar ons toelopen. Onze keeper zei: ‘het is net een homo hoe de scheids loopt’”. (Bas, heteroseksueel, voetbal)

Aansluitend was er in de logboeken ook ruimte voor het noteren van homogereleerde opmerkingen wanneer een sporter zich ‘ijdel’ zou gedragen. In de logboeken werd daarover op één opmerking na niks genoteerd:

“De keeper van de tegenpartij was na de wedstrijd zijn haar op de gang aan het föhnen. Toen één van onze teamgenoten dat zag riep hij gelijk andere jongens erbij waarop er werd gezongen: ‘hij is een homofiel’. Er werd gezegd: ‘hoe kun je ooit een wedstrijd winnen als je bij het inpakken van je sporttas er aan denkt om een föhn mee te nemen.”(Maarten, heteroseksueel, handbal).

Uiterlijke verschijning

Er werden ook homogereleerde grapjes genoteerd in de logboeken met betrekking tot de kleding die spelers droegen en op basis van uiterlijke kenmerken:

“Speler heeft een grotere broek: ‘in die andere leek het ook net of je in je reet werd genomen’” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Iemand had een roze voetbalshirt aan en werd voor homo uitgemaakt” (Cees, homoseksueel, voetbal).

“Een Marokkaanse jongen heeft een slidingbroekje aan (zit strak). Hierop werd gezegd dat hij een ‘flikkerbroekje’ aan heeft” (Ewout, heteroseksueel, voetbal).

“Er was een zongebruinde tegenstander bij. Telkens werd gezegd: ‘dek jij die homo’ Daarbij werd een slap handje als gebaar gemaakt” (Cees, homoseksueel, voetbal).

De observanten werd ook gevraagd om overige opmerkingen over het uiterlijk van sporters te noteren. Voorbeelden van opmerkingen die genoteerd werden zijn:

“Die dikke pad moeten we beter verdedigen.” (Pieter, heteroseksueel, voetbal)

“Een tegenstander had flaporen, er werden grappen gemaakt over zijn snelheid in relatie tot zijn oren.” (Ewout, heteroseksueel, voetbal)

“Over het uiterlijk van vrouwen: ‘het zou verboden moeten worden dat ze met zo’n lichaam gaan sporten’” (Maarten, heteroseksueel, handbal)

Uiterlijke kenmerken en kleding vormden aanleiding tot het maken van zowel homogereleerde als vrouwonvriendelijke en algemene onsportieve opmerkingen en grapjes.

Seksueel getint

Het is opvallend dat veel van de homogereleerde opmerkingen en grapjes zeer seksueel getint zijn. Voorbeelden van dergelijke grapjes die naar medespelers gemaakt werden, zijn onder andere:

“Tegenstander komt de kleedkamer in waar nog spullen van hem liggen. Tegen hem wordt gezegd: ‘wat een lekker kontje zeg, ik zou hier maar niet te lang blijven staan en als je W. (een bekende speler van de tegenstander) ziet, zeg maar dat ik hem nog wel even kom pijpen straks’” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Speler bukt na een sprintoefening waarop werd gevraagd of zijn vriend dat zo lekker vindt?” (Ewout, heteroseksueel, voetbal)

“Twee jongens lopen samen de bosjes in om te gaan plassen. Er worden grappen gemaakt over ‘andere dingen’ die ze in de bosjes willen doen. (Joep, heteroseksueel, voetbal)

“Na de wedstrijd ging het over nieuwe kleding van onze nieuwe sponsor. Bij het gesprek over korte broeken kwam het op een één of andere manier bij zo’n broek met een gat aan de achterkant met de tekst ‘doordekken a.u.b.’ of ‘kom maar diep naar binnen’ (met uitbeeldingen). Ook werden er verschillende sites genoemd waar die broeken mogelijk beschikbaar waren, o.a. Gaystars, homowinkel, rainbowstarts.com etc.” (Arjan, heteroseksueel, hockey).

In de logboeken werden niet alleen zeer seksueel getinte homogereleerde grapjes genoteerd, maar ook enkele seksistische vrouwonvriendelijke opmerkingen zoals:

“‘Als we nou een hoer bestellen dan kunnen we er in de kleedkamer allemaal over heen pissen’ en andere grappen over vriendinnetjes.” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

“Er was een verjaardag geweest waarbij een zusje als ‘kanker geil’ werd betiteld” (Ewout, heteroseksueel, voetbal)

Opmerkingen naar homoseksuele sporters

Tenslotte noteerde homoseksuele sporters ook een aantal grapjes die tegen hen werden gemaakt, doelend op hun seksuele voorkeur:

“Er waren zes mensen op de training, 4 mannen en 2 vrouwen. De trainer zei: ‘we gaan drie tegen drie doen, de mannen tegen de vrouwen’ (waarbij ik als homo dus bij de vrouwen werd gerekend voor de grap).” (Niek, homoseksueel, korfbal).

“Ik had tijdens de wedstrijd een trap liggen aandikken waardoor een tegenstander een persoonlijke fout toegekend kreeg. Hierop hebben mijn teamgenoten in de kantine gesproken over een ‘nichtenstreek’ en dat ik een ‘laffe homo’ was om dit te simuleren. Maar wel als grapje bedoeld.” (Olaf, homoseksueel, waterpolo)

“‘Ga jij nu douchen Hessel? Oh nee, dan wacht ik nog even.’ Lachend gevolgd door ‘hahaha, nee hoor, ik douche graag met je’ en ‘Raap jij die shampoo even op?’” (Hessel, homoseksueel, rugby)

De grapjes werden niet alleen uitgesproken, maar ook uitgebeeld. Olaf en Iwan noteerden bijvoorbeeld:

“Na het binnenkomen in de kleedkamer en mijn begroeting doen er twee hun hand voor hun kont” (Olaf, homoseksueel, waterpolo).

“Ik sloeg een bal uit de pols waarop een teamgenoot zei: ‘dat gaat jou altijd wel lekker af, zo met de pols’. Een slap handgebaar als ondersteuning bij de opmerking.” (Iwan, homoseksueel, volleybal)

Olaf, Iwan, Hessel en Niek gaven net als de meeste andere homoseksuele observanten aan dat ze dergelijke uitlatingen opvatten als een grapje.

Uit bovenstaande voorbeelden kan opgemaakt worden dat homogereleerd woordgebruik onder meer wordt toegepast bij een begroeting, wanneer er over een persoon of groep gepraat wordt zonder een naam te noemen, om elkaar op te peppen of alert te houden tijdens het sporten en wanneer teamleden iets als vrouwelijk of stereotype homo betitelen waarbij regelmatig kleding en uiterlijke kenmerken van andere sporters benoemd worden (vgl Anderson, 2002). Opvallend is de zeer seksueel getinte lading die regelmatig in de geformeerde grapjes terug komt. De homogereleerde grapjes behoren toe aan een ‘sportieve cultuur’ waarin ook andere seksueel getinte en algemene onsportieve uitlatingen worden gedaan. In een aantal teams wordt in deze cultuur regelmatig (onbewust) homogereleerd woordgebruik toegepast, zonder een negatief bedoelende lading.

Interpretatie: zo gaan we met elkaar om

Observanten die veel homogereleerde opmerkingen hadden genoteerd in hun logboeken gaven in de interviews aan dergelijke uitspraken als normaal te beschouwen en het als een onderdeel van hun ‘sportieve cultuur’ te zien. In het team van Arjan werden bijvoorbeeld veel seksueel getinte grapjes gemaakt. Hij verklaarde dat de sfeer binnen zijn team ervoor zorgt dat het aantal opmerkingen van deze aard geregeld voorkomen:

“Als we met het team op pad zijn dan komt er vaak amper meer een serieus woord uit. Vaak zijn we de hele dag in deze melige toestand met elkaar op stap. Vaak wordt in ons team de opmerking gemaakt: ‘als je gay bent...’, daar wuiven we dan een opmerking mee weg of laten we blijken dat het weinig interessant is wat iemand vertelt. Een teamlid heeft twee broers die homo zijn, daar maken we ook veel grappen over en hij doet er zelf ook aan mee. Maar we zijn niet alleen over homo’s zo grof, ook op andere terreinen zijn we buitensporig lomp. Het is niet meer bij te houden hoe vrouwonvriendelijk we zijn, voornamelijk op uiterlijk. Zussen en moeders worden daarbij vaak benoemd. Ook worden er veel scheldwoorden gebruikt en soms racistisch, bijvoorbeeld als er een donkere persoon op het veld aanwezig is: ‘Hé scheids, een neger’(dat is van Jiskefet). Het gaat gewoon maar door in een super melige sfeer en is dus allemaal als grapje bedoeld”.

Voor Arjan en zijn teamgenoten is het vanzelfsprekend dat zij in teamverband grove opmerkingen maken, zowel homogereleerde opmerkingen als anderszins. Op de vraag wat er zou gebeuren als één van zijn teamgenoten aangeeft dat hij homoseksueel is, antwoordde Arjan dat hij verwacht dat het geen probleem zou opleveren en dat iedereen deze teamgenoot zou accepteren. Wel verwacht hij dat deze teamgenoot vaak onderdeel zou zijn van grapjes over ‘de herenliefde’. Kortom, er worden in zijn team veel (homogereleerde) grapjes gemaakt, maar acceptatie is geen probleem. Ook in het team van Ewout werden regelmatig homogereleerde opmerkingen gemaakt, maar hij voorziet geen problemen voor een homoseksuele medespeler, al erkent hij wel dat de opmerkingen kwetsend kunnen overkomen:

“De opmerkingen die gemaakt worden kunnen vaak overkomen zoals het niet bedoeld is. Ik kan me voorstellen dat het als kwetsend ervaren kan worden want er wordt veel gezegd met een negatieve ondertoon. Ik merk het pas op nu ik erop let, maar ik verwacht wel dat een homoseksuele teamspeler geaccepteerd zou worden in het team.”
(Ewout, heteroseksueel, voetbal)

Diederik constateerde tijdens het interview dat het woord ‘gay’ vaak in zijn team gebruikt wordt en zegt daarover tijdens het telefonische interview:

“Normaal dan let je er niet zo op, maar nu betrap ik mezelf erop hoe vaak het gezegd wordt. Dat levert wel een stukje bewustwording op. Het is wel opvallend dat het eigenlijk twee jongens zijn die het meer roepen en zeg maar de aanstichters zijn. Ze zijn drie seizoenen geleden van buiten de club bij ons team gekomen. Ze hebben op een hoger niveau gespeeld dan wij spelen, ik denk dat het meer in hun cultuur zit. Dat merk je ook aan de manier van coachen. Bij ons op de vereniging is het dorps, gemoedelijker dan de clubs in de grote steden waar zij vandaan komen.”

Meerdere observanten wezen erop dat er weliswaar vaak en soms grove opmerkingen worden gemaakt, maar dat het eigenlijk altijd als een grapje geïnterpreteerd moet worden. Niet alleen heteroseksuele observanten waren deze mening toegedaan, ook homoseksuele observanten gaven aan homogereleerde opmerkingen en grapjes te accepteren. Lars vertelde bijvoorbeeld naar aanleiding van de grapjes die werden gemaakt over een teamgenoot die op vakantie in een homokroeg was beland, dat hij van mening is dat het woordgebruik ‘homo’ en dergelijke grapjes nooit bewust tegen hem gezegd zullen worden. Ook denkt hij dat het interpreteren van dergelijke grapjes en opmerkingen een kwestie is van hoe je zelf met je ‘homo zijn’ omgaat. Hij geeft aan er zelf weinig moeite mee te hebben omdat hij zich wel geaccepteerd voelt. Wel verbaast hij zich erover wat er bij andere sporten allemaal gezegd mag worden tijdens een wedstrijd, bijvoorbeeld tegen de scheidsrechter. Hij geeft aan dat dit gedrag binnen zijn sport niet geduld wordt. Daarmee geeft hij tegelijkertijd aan dat hij de (homo-intolerante) sfeer bij andere sporten wel als onacceptabel gedrag interpreteert.

Dat de grens tussen een homogereleerd grapje en denigrerende opmerking dicht bij elkaar ligt, blijkt uit het voorbeeld van het team van Maarten. Toen de keeper van de tegenstander zijn haar föhnde, riep dat bij Maarten en zijn teamleden afkeurend gedrag op wat zich uitte in het toezingen van een minachtend bedoelde tekst. Hiervoor werd het woord homofiel gebruikt, omdat dit als denigrerend wordt beschouwd. Maarten gaf tijdens het interview echter aan dat wanneer een speler uit zijn team er voor uit zou komen homoseksueel te zijn, hij niet verwacht dat dit tot serieuze problemen zal leiden. Klaarblijkelijk hoort het roepen van ‘homo’ erbij, iemand ‘pakken op homotyperend gedrag’ als uiterlijke verzorging wordt als intimiderend en uitdagend voor de tegenstander beschouwd, maar bij Maarten leeft niettemin wel de verwachting dat een homoseksuele teamgenoot geaccepteerd zal worden binnen het team. Het is de vraag of een homoseksuele speler dit ook zo zou ervaren, daar er wel een algemeen afkeurend beeld wordt geschetst.

Grensgevallen op het (roze) randje

In de logboeken werden meerdere ‘grensgevallen’ genoteerd die wellicht als grapje bedoeld werden, maar wel degelijk een negatieve ondertoon hebben in combinatie met homogereleerd woordgebruik, bijvoorbeeld:

“In deze wedstrijd zijn we kampioen geworden. De tegenpartij wilde ons van het kampioenschap af houden, maar dat is ze dus niet gelukt. Er werden grappen gemaakt als: ‘wat een homo’s, het is ze niet gelukt’. (Olaf, homoseksueel, waterpolo)

“Gay, hoezo vergeet je dat” en “Wat een saai verhaal, gay” (Diederik, heteroseksueel, honkbal)

In bovenstaande uitdrukking wordt al grappend bedoeld op het ‘falen’ en ‘mislukken’ van iets. Homogereleerde bewoordingen worden ook gebruikt wanneer er ‘slappeling’ bedoeld wordt. Als sporters opgeven of moeten stoppen met sporten tijdens een training of wedstrijden volgen er regelmatig homogereleerde uitlatingen:

“Daarvoor ben je ook een mietje om er nu uit te gaan (na een blessure)” (Hessel, homoseksueel, rugby).

“Toen een tegenstander ging liggen na een overtreding werd er gezegd: ‘hè nicht, opstaan’” (Cees, homoseksueel, voetbal).

“Na een hockeywedstrijd bleven we rondhangen op de sportvelden en gingen nog even naar het voetbal kijken waar we een paar jongens kennen die moesten spelen. Langs de lijn zeiden we: ‘dat heet een homosport, voetballen als vrouwen’ ‘waterzak bij blessures, terwijl een hockeystick velen malen pijnlijker is’. Eigenlijk ging het de hele wedstrijd maar door: ‘wat een flikkers, weer een mietje op de grond’ en: ‘moet iedereen z’n moeder maar langs de lijn komen, homo’s’” (Arjan, heteroseksueel, hockey).

De grens van acceptabele homogereleerde grappen en opmerkingen kan in de ‘sportieve cultuur’, die uit de logboeken naar voren is gekomen, overschreden worden wanneer het de vraag is wanneer een uitspraak nog als grap geïnterpreteerd dient te worden of te ver gaat:

“Een speler van ons zei gemeend ‘homo’ tegen onze keeper bij een tegengoal.” (Arjan, heteroseksueel, hockey).

“Een speler had een onwijze scheet gelaten waarop hij werd uitgescholden met kankerhomo” (Ewout, heteroseksueel, voetbal).

“Er was een derby met het eerste elftal, ik en de andere supporters zongen naar de tegenstander: ‘alle boeren zijn homo’s’. Dat deden ze ook naar ons.” (Bas, heteroseksueel, voetbal)

Er dient echter te worden opgemerkt dat alle hierboven genoemde homogereleerde uitspraken niet hebben geleid tot boze reacties. Zowel homoseksuele als heteroseksuele respondenten beschouwen het als normaal en interpreteren dergelijke uitspraken als onderdeel van hun ‘teamcultuur’. Uit een aantal logboeken blijkt dat het ook verder ging en er gemeend en gericht met ‘homo’ gescholden werd net als er ook andere racistische en onsportieve uitlatingen gedaan werden:

“Uitschelden met ‘homo’ tegen een jongen uit ons team omdat die een overtreding maakte” (Bas, heteroseksueel, voetbal)

“‘Zwarte banaan’ tegen een Surinaamse speler van ons (door een donkere tegenspeler.”) (Guido, homoseksueel, voetbal)

“ ‘Vieze mocco’ tegen een tegenspeler” (Cees, homoseksueel, voetbal)

*“Ach, val kapot scheids, die eikel doet hetzelfde, laat die klootzakken maar zo spelen”
(Pieter, heteroseksueel, voetbal)*

Het toont de ‘harde’ en ‘grove’ context aan waarin de homogereleerde opmerkingen soms worden gemaakt en waarin sommige teams sporten. Ondanks dergelijke acceptatie van homogereleerde opmerkingen en grappen naar elkaar, wordt er door scheidsrechters soms wel bestraffend opgetreden wanneer er homogereleerde uitlatingen tegen hen worden gericht. Een aantal observanten heeft in de logboeken opmerkingen genoteerd over het roepen van ‘homo’ richting de grensrechter, scheidsrechter of coach van de tegenpartij als deze in de ogen van hun teamleden fouten begingen of acties ondernamen waar ze het niet mee eens waren. ‘Homo’ roepen en andere opmerkingen richting technisch kader gebeurde vaak op een dusdanige manier dat de scheidsrechter het niet hoorde. Alleen Cees rapporteerde dat één van de spelers eens een gele en een andere speler uit zijn team een rode kaart kreeg voor het schelden met ‘homo’ naar de scheidsrechter. Hij voelt zich daardoor gesteund:

“Dat ze eruit gestuurd werden vond ik wel goed omdat ze dan waarschijnlijk de volgende keer wel hun commentaar voor zich houden. Je komt om te voetballen, hoewel je wel elke week met een andere scheidsrechter te maken hebt, is het goed als je daar altijd rekening mee moet houden. Als je ‘dat’ zegt, dan moet je van het veld af.”

Consequent straffen zou volgens Cees helpen bij het tegengaan van het schelden met het woord ‘homo’ tijdens de wedstrijd. Klaarblijkelijk is het voor Cees ondanks de ‘sportieve cultuur’ prettig wanneer homogereleerde opmerkingen betuigd of bestraft worden.

6.3 Serieuze vragen en gesprekken

Uit de logboeken bleek dat homoseksuele observanten uit zichzelf niet vaak opmerkingen maakten over hun seksuele voorkeur. Wellicht dat een aantal homoseksuele observanten bewust minder of geen opmerkingen hebben gemaakt over zichzelf omdat er van te voren met de observanten was afgesproken dat de gesprekken niet beïnvloed mochten worden, zodat de observaties betrouwbaar zouden blijven. In de intakegesprekken vermeldden een aantal homoseksuele observanten dat ze zelf wel eens een grapje maakten en daarmee de aanstichter waren voor andere grapjes. Er werden wel enkele grapjes genoteerd, bijvoorbeeld:

“We speelden een wedstrijd tegen het team van de Koninklijke Militaire Academie (KMA), één van mijn teamgenoten vroeg wat ik van de jongens vond. Ik antwoordde: ‘die jongens van de KMA waren wel leuk ja’” (Hessel, homoseksueel, rugby)

“Afen toe wordt er ook wel eens grapje gemaakt ‘hoe is het met de mannen?’ zoals bij meisjes, niet series bedoeld maar als grapje”. (Guido, homoseksueel, voetbal)

Dergelijke grapjes leidde in een aantal gevallen tot een serieus gesprek over homoseksualiteit. Daarentegen werd er in de interviews met homoseksuele respondenten aangegeven dat een aantal observanten ofwel geen behoefte hadden om het onderwerp ‘homo’ ter sprake te brengen

omdat het volgens hen geen ‘issue’ is, dan wel dat ze het niet goed durfden omdat ze verwachtten dat hun teamgenoten het niet zouden waarderen:

“Met een grappige opmerking kan ik af en toe het ijs breken als het over mijn homoseksualiteit gaat, maar soms twijfel ik eraan wat ik wel of niet kan zeggen. Wat ze absoluut niet vinden kunnen is wanneer ik over het leuke uiterlijk van een man praat. Soms moet ik me inhouden om niet te snel te reageren wanneer zij het in mannentaal over vrouwen hebben. Dan zou ik best wel eens iets over mannen willen zeggen, maar dat doe ik maar niet.” (Hessel, homoseksueel, rugby).

“Er is een nieuwe speler van buitenaf bij gekomen in het team. Hij is ook ouderling in de kerk. Onbewust hou je daar toch rekening mee. Op andere zaken reageer ik ook wel eens ingehouden, bijvoorbeeld als ze via de mail heterogerichte foto’s rondsturen binnen het team van vrouwen (blote dames). Ik stuur dan geen reactie terug, maar ik heb wel eens de neiging om terug te sturen ‘hé er zit niks voor mij bij. ‘Dat ze zo heterogericht communiceren, daar denken ze niet over na, realiseren ze zich niet” (Iwan, homoseksueel, Volleybal).

Een aantal homoseksuele sporters stelt zich klaarblijkelijk terughoudend op in hun team over hun seksuele voorkeur omdat ze mogelijk negatieve reacties verwachten. Ze voelen niet dezelfde vrijheid als heteroseksuele teamgenoten om over hun ‘veroveringen’ of fantasieën te praten. Dat zou als provoceren worden gezien.

Vraagbaak

Soms is er wel meer ruimte voor een openhartig gesprek of worden homoseksuele observanten ook als ‘vraagbaak’ benaderd om meer te weten te komen over homoseksualiteit:

“Na de training waren we nog even wat aan het drinken in de stad. Op een gegeven moment kwam het onderwerp op homoseksualiteit, waarbij ik heel serieus de vraag kreeg hoe je daar nu achter komt en het hele proces tot coming out gaat. Kort heb ik mijn ervaringen verteld” (Niek, homoseksueel, korfbal)

“In de auto werd uitvoerig gediscussieerd over het KRO programma ‘Uit de kast’. Deze discussie is overigens niet door mijzelf gestart. Daarbij werden ook gebaren gemaakt die homo’s zouden maken”. (Olaf, homoseksueel, waterpolo)

Naar aanleiding van deze notering in het logboek vertelde Olaf tijdens het interview dat hij het een leuke discussie had gevonden en dat het binnen zijn team wel normaal is dat het onderwerp eens in de zoveel tijd terugkomt in gesprekken. Zijn teamgenoten waren vooral verbaasd dat mannen die nog ‘uit de kast’ moeten komen het er zo moeilijk mee hebben. Daarnaast waren ze ook geïnteresseerd in zijn verhaal, hoe zijn ouders gereageerd hadden toen hij het thuis vertelde:

“Ze vroegen waarom het zo moeilijk is om het te vertellen? Dat snappen ze niet omdat ze er zelf geen moeite mee hebben als iemand homo is en dus ook niet begrijpen dat het nu nog zo moeilijk kan zijn. De gebaren die ze maakten over de jongen op tv, was als iemand die met een handtas loopt... van die typische homogebaren. Zo ben ik zelf totaal niet, deze jongen had dat wel, zo’n heel vrouwelijk loopje bijvoorbeeld”.

Uit bovenstaand citaat blijkt dat een bepaald stereotype homogebaren en -bewegingen zoals een ‘slap handje’ en een vrouwelijk loopje dominant aanwezig zijn wanneer er bedoeld wordt op homo’s. Daarnaast geeft Olaf aan zich niet in dat (stereotype) beeld te herkennen. Verder constateerde hij dat de heteroseksuele sporters onder elkaar ook vrij hard zijn. Doordat ze dat ook richting hem zijn, maakt dat hij zich juist geaccepteerd voelt. Desondanks viel het hem toch tegen hoe vaak homogereleerde uitingen werden toegepast:

“Doordat ik er nu echt de aandacht op richtte valt het me pas op, maar het wordt allemaal op een leuke manier gezegd, totaal niet negatief bedoeld. Er wordt niet gescholden met ‘vuile homo’, alles wordt in grappige zin gezegd en is als lolletje bedoeld, niet denigrerend. Bij mannen onder elkaar gaat dat wat makkelijker, ik heb er geen moeite mee.”

Soms krijgen homoseksuele sporters ook de vraag of ze aan andere sporters kunnen zien of ze homoseksueel zouden kunnen zijn:

“Laatst vroeg een teamgenoot of een andere speler ook ‘zo’ zou zijn. Hij benoemde bepaalde aspecten waaruit ze dat konden opmaken. Ik hield me er maar een beetje buiten omdat ik niets wil aanwakkeren. Als het zo is dan komt degene er zelf wel mee. Het viel me hierbij wel op dat teamleden deze aspecten bij een ander dachten te hebben kunnen waarnemen” (Rik, homoseksueel, handbal).

Ook uit een citaat van Bas en Niek blijkt dat heteroseksuele mannen zich wel eens afvragen of iemand binnen hun team of vereniging homoseksueel zou kunnen zijn:

“We hadden het met vier jongens over een jongen die zich soms als een homo gedraagt. Hij keek heel erg naar twee jongens die stonden te douchen en ook naar hun onderste gedeelte zeg maar” (Bas, heteroseksueel, voetbal).

“Over een jongetje dat in de D’tjes speelt in onze vereniging: ‘Dat wordt later echt zo’n homo, dat zie je zo, hij heeft van die losse handjes’ Dat werd ook heel overdreven uitgebeeld”. (Niek, homoseksueel, korfbal).

Twee homoseksuele observanten noteerden apart van elkaar dat ze een vraag van een teamgenoot hadden gehad die twijfelde over zijn eigen seksuele voorkeur omdat hij ‘iets met een andere jongen had gedaan’. Hoewel er door sommige homoseksuele sporters wordt aangegeven dat hun seksuele voorkeur geen ‘issue’ is, valt uit een aantal andere logboeken op te maken dat andere sporters wel nieuwsgierig kunnen zijn.

6.4 “Doe maar normaal, anders....”

In de logboeken werden ook enkele keren homonegatieve uitlatingen genoteerd en zelfs dreigende homonegatieve gewelddadige situaties beschreven.

Niek noteerde een opmerking waaruit blijkt dat teamgenoten zich negatief uitlaten over homoseksualiteit.

“Over een gezamenlijke kennis van twee teamgenoten: ‘dat is echt zo’n flikker geworden, echt vies, ehheheheh’. (Niek, homoseksueel, korfbal)

In het interview gaf Niek aan dat hij deze opmerkingen maar langs zich heen laat gaan:

“Ik dacht zeggen ze het nou echt? Ik had niet verwacht dat zij dat zouden zeggen. Ik zit er niet mee, maar het maakt het er voor mij niet makkelijker op om bespreekbaar te maken dat ik homo ben. Ik vind het ook raar, zelf ben ik helemaal geen stereotype. Wat moet je er dan mee als zoiets gezegd wordt? Ik laat het dan maar gaan, het is ook niet de sfeer om er iets van te zeggen. Dat werkt alleen maar averechts.”

Dat dergelijke opmerkingen gemaakt worden leidt ertoe dat Niek in zijn team er niet voor uit durft te komen dat hij ook op mannen valt. Ook voelt hij een soort onmacht om er tegenin te gaan. Cees noteerde ook nog enkele negatieve homogereleerde opmerkingen, waaronder:

“Wat is het verschil tussen een kok en een homo? Ze roeren allebei in het eten van gisteren.”

“Er was op televisie iets geweest over homo’s (ik heb het zelf niet gezien), dat was ‘ieehh, vies, bah etc.’”

Tijdens het interview gaf Cees aan dat hij het onderwerp ‘homo’ met dit soort grappen en opmerkingen best vaak terug vond komen:

“Het lijkt te zijn ingeburgerd om ‘hè homo’ te roepen als bijvoorbeeld ‘hé autist’. Het wordt als een stopwoord gebruikt, als grappig of lollig bedoelde opmerkingen. Teamgenoten zeggen ook wel eens ‘wat is dat voor flikker of nicht’. Al deze opmerkingen komen op mij wel eens kwetsend en denigrerend over, zeker wanneer er drank genuttigd is. Ik ga er niet op in, maak wel een opmerking, maar geen overtreffende trap ofzo. Ook lach ik wel eens mee om de grappen. Drank vervaagt de grenzen en als ze de opmerkingen maken, hebben ze ook geen idee dat een bekende van hun homo is. Ik vraag me wel eens af hoe ze zullen reageren als ik vertel dat ik homo ben. Ik schat in dat het nog best wel eens lastig kan worden, dat maakt de drempel ook zo hoog. Misschien willen ze dan niet meer dat ik samen met hen douche.... Anderzijds is het een vriendenteam en ken ik hen al jaren. Natuurlijk kom ik dan ook niet in één keer aanzetten met een roze sporttas. Misschien denken ze wel als ik het vertel dat het een grapje is, dat ik ze in de maling neem omdat je het totaal niet aan mij kan zien of merken. Ik kijk geen songfestival en heb verder ook geen typische gedragingen.”

Deze reactie van Cees geeft aan dat de opmerkingen en grappen die over homo’s gemaakt worden hem persoonlijk raken, maar dat hij niet durft aan te geven dat hij zelf homo is. Net als Niek voelt hij zich onmachtig en houdt hij liever zijn mond omdat hij bang is voor reacties en beseft dat het gebruik van het woord homo als ‘normaal’ wordt beschouwd in zijn team.

Olaf noteerde dat iemands kledingstijl gemeend werd afgekeurd vanwege een te ‘homoseksuele uitstraling’:

“Iemand uit het team maakt een opmerking over een sjaaltje dat een biseksuele teamgenoot om had ‘wat is dat voor nichten ding?’” (Olaf, homoseksueel, waterpolo)

Tijdens het interview is Olaf gevraagd hoe hij erover denkt als anderen zoiets zeggen. Zoals in de vorige paragraaf te lezen valt voelt Olaf zich helemaal geaccepteerd en op zijn gemak in zijn eigen team. Toch antwoordde hij:

“Ik was verbaasd over degene die het zei; is dat menens? Is dat jouw reactie? Het was eerlijk gezegd ook wel een te vrouwelijk sjaaltje, zelf zou ik nooit zo ‘n sjaal dragen. Dit soort opmerkingen maken naar elkaar hoort er bij mijn team ook een beetje bij, naar hetero’s worden ook opmerkingen gemaakt. Ik voelde me er ook niet door aangesproken. ‘Nicht’ komt wel harder binnen dan dat ze ‘homo’ roepen, maar ik wil er verder geen punt van maken. Het verschilt ook per persoon, iedereen kan dit anders ervaren, sommige slaan misschien dicht. Ik niet, ik ben te snel gebekt”. (Olaf, homoseksueel, waterpolo).

Hoewel Olaf enerzijds aangeeft er geen moeite mee te hebben dat ze wel eens ‘homo’ roepen omdat dat er volgens hem bij hoort en hij vindt dat je daar geen punt van moet maken, merk je aan zijn antwoord dat het hem anderzijds ergens wel raakt. Hij verbaasde zich over de persoon die het zei en zijn uitlatingen. Ook al keurt hij persoonlijk te vrouwelijke kleding ook af, hij voelde zich niettemin onprettig bij het gemeend gebruik van ‘nicht’ als scheldwoord. Hij is zich er verder van bewust dat hij zich kan wapenen met zijn vermogen om snel te reageren en erkent daarnaast dat wanneer je dat niet bent als homoseksuele sporter, je het lastiger kan hebben binnen zijn team(sport).

Voorwaardelijke acceptatie

Olaf en Cees gaven aan zichzelf niet als een stereotype homo te zien. Ook andere homoseksuele observanten hebben aangegeven zichzelf niet te ‘vrouwelijk’ of ‘nichterig’ te gedragen of te kleden en hebben de indruk dat ze daarom geen last hebben van homonegativiteit binnen hun team. In een mailwisseling met Wim schreef hij daarover het volgende:

“Kijk, ik zal niet zeggen dat het overal zo gaat als bij ons, maar zolang je niet loopt te huppelen in het zwembad, geen last hebt van flexibele polsen, samengeknepen billen en een té korte stemband dan is er niets aan de hand om je druk over te maken. Om dan natuurlijk nog even te zwijgen over het maken van de meest flauwe grappen bij ieder ding (als bijv. ene meneer Joling en meneer Gordon). Natuurlijk wordt er wel eens gegrapt maar ja, da's altijd en overal nou eenmaal. Zolang je zelf gewoon doet zal een ander het ook doen. Anders had ik het wel laten vermelden op m'n voorhoofd. Het is voor mij nu 5 jaar geleden dat ik de sleutel vond en het heb verteld binnen m'n team (en dan druppelt het vanzelf verder de club door natuurlijk als het ter sprake komt) omdat ik vond dat ze het moesten weten. Je hebt er toch meerdere keren per week het hele jaar door mee te maken. Er is voor mij niets veranderd...ja, dat ik mezelf kan zijn. Ik ben niet het type dat je het ziet aan de buitenkant en loop er ook niet mee te koop of te provoceren. Da's het laatste wat ik wil. Men weet het wel maar gaat er ook gewoon mee om.

Wim geeft te kennen zich geaccepteerd te voelen, mede doordat hij zich ‘normaal’ gedraagt (vgl. Bos, 2006). Ook Frank gaf aan zichzelf niet als een stereotype homo te zien, hij voegt daar

ook aan toe dat hij het niet vreemd vindt dat wanneer je jezelf wel zo gedraagt, je problemen kan verwachten:

“Soms krijg ik wel eens een serieuze vraag van teamgenoten over mijn homoseksualiteit, maar verder komt het niet ter sprake. Ik denk dat het ook aan de mensen zelf kan liggen als je er wel last van hebt. Homo's laten ook wel eens zien met nichtengedrag dat ze anders zijn, het verbaast me dan ook niet dat ze gepest worden. Ik zou ze daarom ook wel kunnen pesten. Ze roepen zelf op dat ze anders behandeld worden. Het werkt hetzelfde met bijvoorbeeld alto's, die laten ook zien dat ze anders zijn en worden daardoor ook gepest. Het excuus 'ja maar.... ik heb geen keuze omdat ik nou eenmaal zo ben' gaat er bij mij niet in. Je hebt altijd zelf de keuze hoe je jezelf gedraagt. Als 'normale jongen' heb je nergens last van” (Frank, homoseksueel, volleybal).

Het lijkt erop dat een aantal homoseksuele sporters een zekere vorm van homonegativiteit geïnternaliseerd hebben. Ze accepteren dat je wordt buitengesloten en mikpunt bent van homospot wanneer je niet 'normaal' doet en je voldoet aan heteronormatieve verwachtingen van hoe mannen eruitzien en zich gedragen. Ze identificeren zich niet met afwijkend gedrag van (bekende) stereotype homoseksuelen of 'nichten'.

Coming out

Uit gesprekken met de homoseksuele observanten blijkt dat observanten zich pas open durven te stellen binnen hun team over hun seksuele voorkeur als ze zich (daad)krachtig genoeg voelen. De worstelingen van Cees en Niek om op dit punt open te zijn maakt duidelijk dat het niet altijd eenvoudig is. Daarnaast bleek dat een aantal homoseksuele mannen selectief waren in het wel of niet vertellen aan hun teamgenoten over hun homoseksualiteit. Zo werd er door een homoseksuele observant bijvoorbeeld rekening gehouden met het niet vertellen van zijn seksuele voorkeur aan een teamlid die in het dorp ook als ouderling van de kerk fungeert. Het sportteam informeren over hun homoseksuele voorkeur werd door een aantal observanten uitgesteld tot het laatste moment, daar ze vanwege machogedrag en groepsdynamiek bang waren voor negatieve reacties. Desondanks willen deze mannen het wel graag vertellen omdat ze het sportteam ervaren als een vaste groep mensen waarmee ze één of meerdere keren per week samenkomen en waarbij ze zichzelf willen kunnen zijn. Andere observanten vertelden het pas naar aanleiding van het krijgen van een vaste vriend, daarvoor was het voor hun geen issue. Het is echter paradoxaal dat wanneer ze het verteld hadden, het 'nieuws' zich vervolgens als een lopend vuurtje door de vereniging verspreidde. Blijkbaar is het voor andere verenigingsleden wel een interessante kwestie.

In or out?

Nog niet zo lang geleden maakte Hessel zijn comingout in zijn team. Hij gaf aan dat hij na een serie opmerkingen die sindsdien “dag in dag uit doorgingen” erover nadacht om te stoppen met rugby omdat hij zich niet prettig voelt op de manier waarop hij wordt aangesproken en ‘weggezet’:

“Kijk niet zo naar me vieze”

“jij moet naar kleedkamer drie”

“Andere bank Hessel!”

Hij heeft dit met een aantal teamgenoten besproken die van mening waren dat anderen te ver gingen met hun grapjes, wat hem motiveerde door te gaan. Ook heeft hij het bij zijn coach aangegeven:

“Die was verbaasd en dacht dat het een geintje was. Maar hij vindt dat mijn seksualiteit niets zegt over mijn speelkwaliteit en steunt me volledig. Sommige jongens spelen mij extra hard de bal aan omdat ze vinden dat ik daar als homo tegen moet kunnen. Toen de coach dit zag heeft hij me in de groep naar voren getrokken en gezegd dat het niets uitmaakt dat ik zo ben en ze geen verkeerde verwachtingen moeten scheppen door mij extra hard aan te spelen. Dat steunt me wel” (Hessel, homoseksueel, rugby)

Het is voor Hessel belangrijk dat er mensen zijn binnen het team die zijn homoseksualiteit accepteren. Enerzijds gaat dat soms via grapjes, anderzijds ook met leuke serieuze vragen, waardoor hij zich serieus genomen en geaccepteerd voelt:

“Hessel, welke vind jij nou leuk? Zo’n één met krullen of zo’n blonde?” (Hessel, homoseksueel, rugby)

Hessel concludeerde tijdens het interview:

“Het ziet er wat wisselvallig uit, de ene dag wordt er echt bijna niks gezegd en de andere dag is het de ene opmerking naar de andere. Ik denk dat het ook een beetje ligt aan het elkaar opstoken. Daarbij vinden de meesten het niet eens meer leuk om het te doen en zijn er ook mee gestopt. Het zijn er nu nog een stuk of vijf en de opmerkingen komen met name van één persoon. Zoals het er nu voor staat is het overigens best confronterend, maar eigenlijk wordt alles gezegd met een glimlach.” (Hessel, homoseksueel, rugby)

Het kost Hessel veel energie en soms moeite om stevig genoeg in zijn schoenen te blijven staan om binnen dit team te blijven rugbyen. Desondanks wil hij niet stoppen met deze sport omdat hij graag rugbyet. Het is de vraag hoe lang Hessel het na zijn comingout volhoudt als de sfeer in zijn team ongewijzigd blijft.

Bewustwording

Gedurende het onderzoek gaven zowel homoseksuele als heteroseksuele observanten aan dat het bijhouden van het logboek ervoor heeft gezorgd dat ze zich bewuster zijn geworden van hun sportieve omgeving. Dit leverde hen meer bewustwording op, maar kon ook confronterend zijn. Een aantal heteroseksuele observanten gaf aan zich bewuster te zijn geworden van de mogelijke negatieve gevolgen van dergelijke uitspraken. Ze realiseren zich dat de opmerkingen en grappen kwetsend kunnen overkomen. Een aantal homoseksuele observanten vertelde dat ze er, in tegenstelling tot de periode rond hun ‘coming out’, normaal gesproken niet meer op letten wat er wordt gezegd over homo’s. Door het onderzoek werden ze zich meer bewust van homo(in)tolerante reacties.

Homofob geweld

Dat de grens tussen het maken van grapjes en opmerkingen, het elkaar opjatten en homofob geweld soms dicht naast elkaar kan liggen, betekent dat er soms onaangename situaties kunnen ontstaan. Victor heeft op honkbal gezeten, maar is daarmee gestopt, onder andere vanwege een voorval tijdens een kampioensfeest op de vereniging:

“ Op het overwinningfeest kreeg ik bijna klappen omdat een paar jongens van senioren twee een flauwe grap hadden uitgehaald en tegen een teamgenoot hadden gezegd dat ik hem leuk vond. Dit resulteerde erin dat die jongen mij vastgreep en het was dat zijn teamgenoten ingrepen, anders had ik een paar klappen gekregen.” (Victor, homoseksueel, gestopt met honkbal)

In een brief aan de voorzitter van de vereniging legt Victor zijn beweegredenen uit om te stoppen met honkballen, het antwoord van de voorzitter is begripvol en welwillend:

*“ Victor,
Ik heb je mail gelezen. Het doet mij zeer... en ja natuurlijk ook jij moet je net als ieder lid prettig en veilig kunnen voelen bij onze club. De door jouw geschreven omstandigheden vindt het gehele bestuur overigens uitermate ongewenst.” (Voorzitter honkbalvereniging)*

De voorzitter wil dergelijke situaties in het vervolg graag voorkomen en oppert een gedragscode waarbij discriminerend gedrag wordt veroordeeld en waarbij er ook overgegaan kan worden tot represailles en schorsingen. Nadat Victor een jaar later, zoals toegezegd, nog geen bericht had ontvangen over de maatregel schreef hij opnieuw een brief waarin hij wederom aandringt op actie. De voorzitter van de vereniging reageert in een email:

“ Die gedragscode komt zeker volgend jaar op de website. Daarbij ook de vermelding wie de vertrouwenspersoon is/zijn binnen het bestuur rond seksuele intimidatie etc. Het leven volgens een gedragscode vind ik overigens veel belangrijker dan deze code op te nemen op een website. Een lid van de vereniging heeft het recht te lezen hoe het bestuur met een kwestie zoals jij omschrijft omgaat. Daarbij neem ik echter macho gedrag van mannen (en vrouwen) met een behoorlijke korrel zout en dus wat minder serieus zolang het volwassenen betreft. Wanneer iemand zich wel gegriefd voelt dan heeft de vertrouwenspersoon binnen de vereniging en later mogelijk een vertrouwenspersoon erbuiten een rol. We zijn ook geen lid van een duister kerkgenootschap met uitermate verfijnde en gedetailleerde regeltjes maar van een stevige en prachtige honk- en softbalvereniging. Los daarvan is het een gemeenschap van mannen, vrouwen, jongens en meisjes waar nu eenmaal dingen gebeuren. In deze wijken we niet af van iedere andere "gemengde" vereniging in Nederland. Seksuele voorkeuren zijn en mogen nooit een reden zijn om als lid en teamspeler anders behandeld te worden.”

Enerzijds geeft de voorzitter aan dat hij vindt dat er niet gediscrimineerd mag worden, anderzijds geeft hij aan dat hij zich machteloos voelt omdat er op de vereniging nou eenmaal

zaken spelen die in de maatschappij ook spelen en er volgens hem bijhoren. Daarmee ontkracht hij zijn standpunt en doet hij de gebeurtenissen deels teniet.

Guido voelt zich in zijn eigen team wel geaccepteerd, maar ondervindt dat een tegenpartij minder tolerant is ten aanzien van zijn homoseksualiteit. Tijdens een uitwedstrijd besluit het team van Guido na een aantal grove overtredingen en hatelijke bewoordingen de wedstrijd te staken door het veld te verlaten. Guido noteerde in zijn logboek de afloop als volgt:

“Nadat we van het veld afliepen werd er herhaaldelijk 'stelletje flikkers' geroepen. Tegen de 'stelletje flikkers' opmerking ging ik in door te zeggen 'dat ik de enige homo in ons team ben', en dat ze verder beter hun mond over homo's moesten houden. Vervolgens werd er meerdere keren geroepen: 'nummer vier is homofiel!', waarop ik reageerde: 'ja klopt, daarmee beledig je me niet'. Ook werd er tegen mij gezegd: 'ga je vanavond naar de Reguliersdwars? Lekker in je kont laten neuken!' Ik antwoordde daarop: 'ja, ga je mee! Is gezellig hoor!' Toen we naar de auto liepen werd er geroepen: 'waar is nummer vier? waar is die poot? we gaan potenrammen!!' Gelukkig werd ik niet herkend in mijn gewone kleren....

We zijn na de wedstrijd dus snel bij deze club weggegaan en hebben ergens anders nog een biertje gedronken. Daar hebben we hier nog wel wat grappen overgemaakt en kreeg ik ook complimenten dat ik dit gewoon zei.”

Zijn teamgenoten steunden hem tijdens het incident in zijn verweer, toen er op de parkeerplaats werd geroepen “waar is nummer vier, we gaan potenrammen”, antwoordde één van zijn teamgenoten:

“Hoezo? Wil je zijn telefoonnummer hebben?”

Dat zijn teamgenoten hem hebben gesteund en ook namens het team een klachtenbrief hebben gestuurd aan de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) deed Guido naar eigen zeggen goed. Guido en zijn team zijn echter teleurgesteld over de opstelling van de KNVB, een sanctie vanuit de bond bleef uit (zie bijlage 4 voor de brief die het team van Guido stuurde en de reactie van de KNVB).

Er kan gesteld worden dat een aantal homoseksuele observanten die aan het onderzoek hebben meegewerkt, in de afgelopen periode binnen hun sport met homofob gedrag en geweld te maken hebben gehad. Machteloosheid is daarbij een kernbegrip: een machteloos gevoel om er tegenin te gaan, het te voorkomen en te reduceren. Een aantal homoseksuele mannen sprak de verwachting uit ‘dat wanneer je normaal doet’ er geen reden is om vanwege je seksuele voorkeur buitengesloten te worden.

6.5 Conclusie

Uit de logboekverslagen kan worden opgemaakt dat het onderwerp ‘homo’ met regelmaat terug komt in uitdrukkingen en gesprekken in mannelijke sportteams. In de frequentie en aard van de gemaakte homogereleerde opmerkingen en grappen bestaan grote verschillen tussen teams, ongeacht de tak van sport. In sommige mannenteams is ‘homo’ een zelden gebruikt woord, in andere teams is ‘homo’ sterk ingebed in de reguliere omgangstaal en -cultuur, waarbij het onder meer gebruikt wordt als een soort aanspreekvorm en in algemene en gerichte grappen en

opmerkingen ten aanzien van gender-nonconformistisch uiterlijk en gedrag. Ondanks dat veel opmerkingen en grappen een zekere connotatie hebben met 'slappeling' of 'mislukking', interpreteren de observanten de opmerkingen over het algemeen als onschuldig en niet als homonegatief of –uitsluitend. Dat geldt zowel voor heteroseksuele als voor homoseksuele sporters. De homoseksuele teamsporters voelen zich over het algemeen geaccepteerd en de heteroseksuele teamsporters verwachtten eveneens dat homoseksuele teamgenoten wel geaccepteerd zouden worden. Hierbij is wel sprake van een belangrijke voorwaarde: zolang ze maar 'normaal' doen en zich niet stereotype 'homoachtig' (cq. 'vrouwelijk'/'verwijfd'/'nichterig') kleden of gedragen. In diverse observaties kwam naar voren dat de grens van toelaatbare 'homohumor' ook voor diverse respondenten werd overschreden. Vooral homoseksuele teamsporters voelden zich op sommige momenten wel extra 'geraakt' of bleken enkele malen expliciet mikpunt van spot of intimidatie.

7. Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk formuleren we de belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek. Daarbij gaat het zowel om de bevindingen over 2010 als om een eerste aanzet voor monitoring van ontwikkelingen ten aanzien van sportdeelname naar seksuele voorkeur en de acceptatie van homoseksualiteit in de sport.

Seksuele voorkeur van invloed op sportloopbanen

De resultaten bevestigen eerder onderzoek (Janssens e.a., 2003; Elling & Van den Dool, 2009) dat seksuele voorkeur een zekere structurerende werking heeft ten aanzien van sportgedrag. Dit geldt in ieder geval voor volwassenen, maar lijkt ook nog deels op te gaan voor homo/biseksuele jongeren (vgl. Van Bergen & Van Lisdonk, 2010, p.160/161). Verschillen bestaan vooral naar de organisatievorm van sportdeelname en de beoefening van specifieke takken van sport. Biseksuele mannen en vrouwen lijken in hun sportpatroon over het algemeen iets meer op hetero's dan op homo's, maar nemen ook vaak een tussenpositie in. De grootste verschillen bestaan tussen homo- en heteroseksuele mannen: homomannen zijn beduidend minder vaak lid van een sportvereniging (15%) dan heteromannen (35%). Fitness is de meest beoefende sport onder alle groepen, ongeacht sekse of seksuele voorkeur. Wel is de populariteit van fitness onder homomannen beduidend groter dan onder de ander groepen; homomannen zijn dan ook sterk oververtegenwoordigd in fitnesscentra. Onder lesbische vrouwen blijken wandelsport en tennis bovengemiddeld populair.

Uit de sportloopbaangegevens van mannen en vrouwen met verschillende seksuele voorkeuren komt naar voren dat de structurerende werking van seksuele voorkeur op sportdeelname ook reeds aanwezig is vóór hun coming out. Het is niet zo dat homomannen een vergelijkbare sportsocialisatie doorlopen als heteromannen en op een gegeven moment stoppen met typische 'machosporten'. Terwijl meer dan de helft van de 'gematchte' heteromannen vroeger ooit voetbalde, gold dat slechts voor dertien procent van de ondervraagde homomannen.

Homomannen hadden ook beduidend negatievere ervaringen in het bewegingsonderwijs dan biseksuele of heteromannen. Lesbische vrouwen beoefenden in hun jongere jaren relatief vaak teamsporten vergeleken met hetero- en biseksuele vrouwen. Biseksuele vrouwen waren in hun jongere jaren opvallend vaak in de paardensport actief.

De resultaten van het kwantitatieve én kwalitatieve onderzoek wijzen niettemin ook uit dat seksuele voorkeur na hun coming out (extra) structurerend kan zijn. Zo lijken verschillen in sportpatronen deels uitkomst van 'natuurlijke' verschillen in wensen en voorkeuren, maar worden dergelijke patronen versterkt door sociaal-culturele processen van in- en uitsluiting, van ergens al dan niet bij willen en mogen horen (vgl. Anderson, 2011; Elling & Janssens, 2009, Plummer, 2006).

Acceptatie homoseksualiteit in de sport redelijk groot, maar kwetsbaar

Net als binnen de Nederlandse samenleving als geheel (Keuzenkamp, 2010b), kan enerzijds gesteld worden dat homoseksualiteit de afgelopen jaren binnen de sport in brede zin redelijk geaccepteerd wordt, maar anderzijds kwetsbaar en veelal voorwaardelijk is (vgl. Anderson, . Een grote meerderheid van de volwassen Nederlandse sporters vindt het prima als hun kind training zou krijgen van een homoseksuele trainer van hetzelfde geslacht en heeft er geen probleem mee om met een homoseksuele sporter van hetzelfde geslacht te douchen. Ook vindt een meerderheid dat het gebruik van scheldwoorden als 'homo' of 'mietje' bestraft zou moeten worden in de sport. De acceptatie van homoseksualiteit is het minst groot onder jonge

mannelijke (team)sporters. Het kwalitatieve onderzoek bevestigt dat ‘homo’ nog steeds een gangbare ‘nickname’ is in diverse mannenteams; het maakt onderdeel uit van een specifieke ‘sportieve cultuur’ (vgl. Anderson, 2002, 2011). Wel blijken er grote verschillen bestaan in de frequentie en de aard van homogereleerde opmerkingen en grappen. Uit het onderhavige onderzoek kan niet precies vastgesteld worden welke factoren van invloed zijn op de mate waarin homonegativiteit als ‘normale’ omgangsnorm gezien wordt. Een laag opleidingsniveau, een multiculturele samenstelling en vooral de aanwezigheid van ‘gangmakers’ lijken hierin een zekere rol te spelen. De observatieverhalen maken duidelijk dat de grens tussen het maken van onschuldige grapjes, homo-intolerante opmerkingen en het opjatten van elkaar en expliciet pestgedrag, uitsluiten van teamgenoten, homohaat of zelfs homogeweld op het sportveld soms dun is.

De hetero- en homo-observanten zijn vrijwel unaniem in hun overtuiging dat het niet zozeer homoseksualiteit an sich is dat wordt afgekeurd binnen de (team)sport, maar vooral het zich stereotype ‘homoachtig’ gedragen of kleden. De soms homonegatieve omgangscultuur onder mannelijke teamsporters is niet per sé een uiting van afwijzing van of angst voor homoseksualiteit (homofobie), maar hangt vooral samen met een sterk gendernormatief klimaat. De resultaten sluiten aan bij eerder kwalitatief onderzoek onder homosporters in de sport van Bos (2006) en onderzoek in andere sectoren van de samenleving of onder specifieke bevolkingsgroepen (Keuzenkamp e.a., 2006, Keuzenkamp, 2010a). Ook uit internationaal onderzoek onder homo- en heterosporters (Anderson, 2011; McCormack & Anderson, 2010) en voetbalfans (Cashmore, 2011) komt naar voren dat het stigma ten aanzien van mannelijke homoseksualiteit tanende lijkt en heterosporters en voetbalfans over het algemeen minder homofoob zijn dan veelal verondersteld. De meeste voetbalfans staan positief tegenover de coming out van homoseksuele voetballers en onderkennen slechts in beperkte mate de uitsluitende werking van aan homoseksualiteit gerelateerde spreekkoren. Openlijke homoseksuele (team)sporters weerleggen het traditionele vooroordeel dat sport en homoseksualiteit niet samengaan.

De uitkomsten onderstrepen tevens het belang van genderconformiteit voor zowel de meeste heteroseksuele als homo/biseksuele sporters: als homo’s maar ‘normaal’ doen is er niets aan de hand. Ook vrijwel alle homoseksuele interviewrespondenten onderscheidden zich van ‘verwijfde’ homo’s, waarmee ze deels zelf bijdragen aan de reproductie van homonegativiteit in de sport.

Het kwantitatieve onderzoek laat zien dat de sportende bevolking en vooral homoseksuele mannen onderkennen dat homoseksualiteit in de georganiseerde wedstrijdsport minder geaccepteerd is dan in de samenleving als geheel. Mogelijk mede daarom achten homo- en biseksuele sporters een ‘eigen loket’ voor belangenbehartiging van homosporters en het vergroten van homoacceptatie in de (wedstrijd)sport wenselijk. Niettemin staat een meerderheid van zowel heteroseksuelen als homoseksuelen negatief tegenover het bestaan van LHBT sportverenigingen

Biseksuele mannen voelen zich meest onveilig

De resultaten bevestigen de bevindingen in de meting van 2008 dat er niet alleen verschillen bestaan tussen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen wat betreft deelname en acceptatie in de sport, maar ook tussen homoseksuele en biseksuele mannen en vrouwen onderling. Zo zijn biseksuele mannen en vrouwen in en buiten de sport veel minder open over hun eigen seksuele voorkeur dan homoseksuele mannen en lesbische vrouwen (vgl. Kooiman & Keuzenkamp, 2011). Waar biseksuele mannen zich op andere plekken in de samenleving het minst vaak

onveilig voelen, is deze groep het meest onzeker over de reacties van medesporters. Vier op de tien sportende biseksuele mannen verwacht negatieve reacties van medesporters bij een coming out en zij houden hun seksuele voorkeur in de sport dan ook zo veel mogelijk verborgen. Gevoelens van onveiligheid kunnen deels samenhangen met de eigen onzekerheid over iemands seksuele voorkeur en angst om uit de kast te komen. Maar gevoelens van onveiligheid komen ook voort uit een minder homovriendelijk of zelfs homonegatief klimaat waarin regelmatig grappen of opmerkingen gemaakt worden over homo's. Biseksuele mannen en vrouwen lijken in hun sportdeelname meer op hetero's dan op homo's en zij bevinden zich mogelijk vaker in homonegatieve, of in ieder geval minder expliciet homopositieve, contexten. Zij hebben minder vaak dan lesbische vrouwen en homomannen een relatief veilige sportomgeving gezocht of gecreëerd binnen reguliere dan wel LHBT sportorganisaties, waarin ze niet de enige 'andere' zijn. Homomannen en lesbische vrouwen zijn over het algemeen open over hun seksuele voorkeur in de sport en vinden ook vaker dan biseksuelen dat ze daardoor meer zichzelf kunnen zijn en de acceptatie van homoseksualiteit in de sport bevorderen.

Slotconclusie: Dé sport niet homonegatief, maar meer veiligheid te winnen

De resultaten van het onderzoek laten zien dat dé sport niet onveilig (meer) is voor homo/biseksuele mannen en vrouwen, maar dat evenmin alle homo/biseksuele sporters zich veilig voelen in de sport. Ook al zijn homogereleerde opmerkingen en grappen veelal niet 'vijandig', ze zijn wel vaak normatief over wat gewenst en ongewenst is, over hoe 'echte' mannen en vrouwen zich behoren te kleden en gedragen.

Homonegatief gedrag is niet aan de orde van de dag in de sportwereld als geheel, maar komt vooral en soms ook in ernstige vorm voor binnen de georganiseerde wedstrijdsport, vooral in bepaalde mannensportteams. De uitkomsten suggereren tevens de vermoedens dat homonegatief gedrag niet altijd als zodanig geregistreerd wordt, omdat het min of meer 'vanzelfsprekend' is en/of de betrokkenen veelal niet per definitie afwijzend staan tegenover homoseksualiteit aan sich. Net als op veel andere plekken in de samenleving kent de acceptatie van homoseksualiteit in de sport een zekere mate van voorwaardelijkheid, vooral in termen van gendernormatieve aanpassing. Ook onder homo's zelf. Je mag best homo zijn, maar je moet het eigenlijk niet te veel laten zien, laat staan je daarmee expliciet identificeren.

In hoeverre de acceptatie van homoseksualiteit in de (verenigings)sport in het algemeen en binnen mannenteamsporten in de afgelopen jaren is toegenomen of mogelijk afgenomen, kan wegens het ontbreken van waarnemingen over meerdere jaren niet worden vastgesteld. Wel is er in deze studie een aanzet gegeven om te komen tot een maat voor acceptatie van homoseksualiteit in de sport en een maat voor de ervaren veiligheid van homo/biseksuele sporters die het toetsen van veranderingen voor de toekomst mogelijk maakt.

Voor het realiseren van een brede acceptatie van homoseksualiteit en een homopositief klimaat binnen de gehele (wedstrijd)sport is voortdurende beleidsaandacht vanuit de overheid, meer bewustwording en daadkracht vanuit bonden en verenigingen en het blijven monitoren van homonegativiteit in de sport gewenst.

Beleidsaanbevelingen

- Blijvende aandacht vanuit sportbonden en koepels voor acceptatie van homoseksualiteit in de sport en het tegengaan van een homonegatief verenigingsklimaat.
- Specifieke beleidsaandacht voor biseksuele mannen en vrouwen en voor jongeren.

- Ondersteuning van een ‘loket’ voor de belangenbehartiging van homolesbische sporters en sportclubs en het signaleren van homonegativiteit.
- Integratie sport als onderdeel algemene campagnes en projecten (onder meer in het onderwijs) ter bevordering van homo-emancipatie
- Integratie acceptatie homoseksualiteit in algemene campagnes en projecten gericht op sportiviteit & respect
- Blijvende monitoring (elke 3 of 4 jaar) van veranderingen sportdeelname en acceptatie van homoseksualiteit, met speciale aandacht voor jongeren.
- Nader onderzoek onder homolesbische sportclubs en hun leden, onder meer naar ontwikkelingen, emancipatoire betekenis en relaties reguliere sportorganisaties.

Literatuur

Anderson, E. (2002). Openly gay athletes: Contesting hegemonic masculinity in an homophobic environment. *Gender and Society*, 16: 860-877.

Anderson, E. (2011). Masculinities and Sexualities in Sport and Physical Cultures: Three Decades of Evolving Research. *Journal of Homosexuality*, 58(5), 565-578.

Bergen, D. van & Lisdonk, J. van (2010). Acceptatie en negatieve ervaringen van homojongeren. In S. Keuzenkamp (red.) *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp.154-173). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bos, D.(2006) ‘Omdat ze zo ontzettend hetero zijn’. Ervaringen van homoseksuele hockeyers en fitnessers. In S. Keuzenkamp, D. Bos, J-W. Duyvendak & G. Hekma (red.) *Gewoon doen. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp. 111-140). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bos, H. & Ehrhardt, J. (2010) Ervaringen van lesbische en biseksuele vrouwen. In S. Keuzenkamp (red.) *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp.94-103). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Cashmore, E. (2011) Glasswing butterflies: Gay professional football players and their culture. *Journal of Sport and Social Issues*, 20(10): 1-17.

Elling, A. & Dool, R. van den (2009). *Homotolerantie in de sport*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Elling, A. & Janssens, J. (2009) Sexuality as a structural principle in sport participation: negotiating sports spaces. *International Review for the Sociology of Sport*, 44/1: 71-86.

Ferneer, H. & Keuzenkamp, S. (2011) Selectiviteit van de roze Vragenlijst. Een vergelijking met paneldata. Paperpresentatie Dag van de Sociologie, Gent, 26 mei 2011.

Hospers, H. & Keuzenkamp, S. (2010) Ervaringen van homoseksuele en biseksuele mannen. In S. Keuzenkamp (red.) *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp.79-93). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Janssens, J. Elling, A. & Kalmthout, J. van (2003) *“Het gaat om de sport”: Een onderzoek naar de sportdeelname van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen*. Nieuwegein/Den Bosch: Arko Sports Media/Mulier Instituut.

Kalmthout, J. van & Werff, H. van der (2011) *Minder klappen, meer applaus? Beeldvorming Nederlands publiek voorkomen onwenselijk gedrag in de sport*. 's-Hertogenbosch, W.J.H. Mulier Instituut

Keuzenkamp, S, Bos, D., Duyvendak, J-W. & Hekma, G. (red.) (2006) *Gewoon doen. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Keuzenkamp, S. (red.) (2010a) *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: sociaal en Cultureel Planbureau.

Keuzenkamp, S. (2010b) De houding van Nederlanders tegenover homoseksualiteit. In S. Keuzenkamp (red.) *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp.14-29). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kooiman, N. & Keuzenkamp, S. (2011) Alle homo's in een hokje. Zoektocht naar de beste categorisering van seksuele voorkeur. Paperpresentatie Dag van de sociologie, Gent, 26 mei 2011.

McCormack, M. & Anderson, E. (2010). "It's Just not Acceptable Any More": The Erosion of Homophobia and the Softening of Masculinity at an English Sixth Form. *Sociology*, 44(5): 843-859

Ministerie van OCW (2007) *Gewoon homo zijn. Lesbisch en homo-emancipatiebeleid 2008-2011*. Den Haag: OCW.

Ministerie van OCW (2011) *Hoofdpijnen emancipatiebeleid 2015*. Den Haag: OCW.

Plummer, D. (2006) 'Sportophobia. Why do some men avoid sport?', *Journal of Sport and Social Issues* 30: 122-137.

Bijlagen

Bijlage 1	Tabelbijlage
Bijlage 2	Voorbeeldexemplaar ingevuld logboek
Bijlage 3	Topiclijst telefonische interviews
Bijlage 4	Brief team Guido en reactie KNVB

Bijlage 1 Tabelbijlage

Tabel b2.1 Respons op screening GFK panel en vragenlijst homosportonderzoek, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	Algemene screening GFK panel ¹		Respons controlevraag vragenlijst homosportonderzoek ²	
	n	%	n	%
(nee,) ik ben heteroseksueel	13376	88.8	87	15,2
(ja), ik ben homo/lesbisch	334	2.2	279	48,7
(ja), ik ben biseksueel	348	2.3	188	32,8
(ja), ik zie mezelf als...	92	.6	9	1,6
ik weet het niet	166	1.1	3	,5
wil ik niet zeggen	743	4.9	7	1,2
Totaal	15059	100.0	573	100,0

¹ Antwoorden op de vraag: Wat is uw seksuele voorkeur?

² Antwoorden op de vraag: 'Deze vragenlijst over sportgedrag is gericht op mensen die niet heteroseksueel zijn. De vragen zijn dus bedoeld voor mensen die (ook) op personen van hetzelfde geslacht vallen. Kunt u aangeven of deze vragenlijst voor u bedoeld is?'

Tabel b2.2 Geslachtelijke seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	vrouw		man	
	lesbisch	biseksueel	homo	biseksueel
Tot personen van welk geslacht voelt u zich seksueel het meest aangetrokken?	N=98	N=106	N=141	N=79
Uitsluitend tot mannen		2	86	
Vooraf tot mannen		43	13	23
Uitsluitend tot vrouwen	65			2
Vooraf tot vrouwen	30	14		31
Evenveel tot mannen als vrouwen	4	39	1	41
Weet ik niet, wil ik niet zeggen	1	3		2

Tabel b2.3 Respondentenprofiel homo/biseksuele en gematchte heteroseksuele mannen en vrouwen, naar leeftijd, in procenten

	mannen			vrouwen		
	hetero	bi	homo	hetero	bi	lesbisch
	N=1.166	N=90	N=183	N=1.382	N=103	N=98
18-29 jaar	15	9	16	20	30	17
30-44 jaar	34	22	36	34	43	34
45-64 jaar	41	63	42	39	25	40
65-80 jaar	10	6	7	7	2	9

Tabel b3.1 Openheid eigen seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur 2008 en 2010, in procenten 'niemand'

		vrouw lesbisch	biseksueel	man homo	biseksueel
Familieleden		2	17	5	41
	2010				
	2008	5	18	4	55
vrienden/ kennissen		1	8	1	29
	2010				
	2008	4	7	3	42
medestudenten/ collega's		9	31	9	56
	2010				
	2008	14	43	10	78
Medesporters		12	41	20	54
	2010				
	2008	16	60	15	71

Tabel b3.2 Openheid eigen seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur 2008 en 2010, in procenten

		vrouw		man	
		lesbisch	biseksueel	homo	biseksueel
Familieleden		2	17	5	42
	niemand				
	enkelen	5	40	12	34
vrienden/ kennissen	vrijwel iedereen	92	42	83	23
		1	8	1	31
medestudenten/ collega's	niemand				
	enkelen	5	45	15	46
	vrijwel iedereen	93	46	84	22
Medesporters		12	31	9	56
	niemand				
	enkelen	22	39	12	34
Medesporters	vrijwel iedereen	69	31	79	10
		12	41	20	54
Medesporters	niemand				
	enkelen	33	38	25	37
	vrijwel iedereen	55	22	56	10

Tabel b3.3 Gevoelens van onveiligheid, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten 'ja'

		vrouw		man		totaal
		lesbisch	bi	homo	bi	
		N=98	N=103	N=183	N=90	N=474
Voelt u zich wel eens onveilig?	2010	46	31	34	30	35
	2008	37	41	50	27	40
Voelt u zich wel eens onveilig op plekken waar groepen jongeren rondhangen?	2010	63	54	52	47	54
	2008	57	58	57	44	55
Voelt u zich wel eens onveilig in het winkelgebied of het winkelcentrum bij u in de buurt?	2010	16	14	10	17	14
	2008	17	21	16	18	17
Voelt u zich wel eens onveilig rondom uitgaansgelegenheden? (n=380)	2010	42	31	37	35	36
	2008	40	43	46	37	42
Voelt u zich wel eens onveilig rondom sportgelegenheden? (n=371)	2010	4	3	10	8	7

Tabel b4.1 Sportdeelname in de afgelopen 12 maanden naar sekse en seksuele voorkeur 2010, in procenten

	Man			Vrouw		
	Hetero	Homo	Bi	Hetero	Lesbisch	Bi
Frequentie						
Geen	31	33	26	27	33	30
1 tot 11	7	10	10	8	9	4
12 tot 59	30	27	34	30	26	27
60 tot 119	16	13	17	16	17	21
120 keer of meer	15	17	13	18	15	17
RSO (> 11 keer per jaar)	62	57	64	65	58	66

Tabel b4.2 Zelf benoemde invloed seksuele voorkeur op sportgedrag, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	vrouw		man	
	lesbisch	bi	homo	bi
Helemaal niet van invloed geweest	90	95	70	84
Nooit gesport/gestopt			7	
Gestopt met bepaalde sport		1	4	2
Machosporten vermeden	2	1	16	3
Contact/teamsporten vermeden	3	1	8	2
Vrouwensporten vermeden	1		3	2
Bepaalde sport blijven/gaan beoefenen om vooroordelen tegen te gaan	4		4	4
Homo/lesbische sportvereniging vermeden	1	2	3	4
Heteroseksuele verenigingleven vermeden			5	
Gestopt bij bepaalde vereniging			2	2
Gekozen voor homolesbische vereniging	1		3	
Gekozen voor homovriendelijke sport	2	0	2	0
Anders	2	2	2	2

Tabel B4.3 Beweeg-, fit- en combinorm (2008 en 2010), body mass index en welbevinden, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

		Vrouw			Man		
		hetero	bi	lesbisch	hetero	bi	homo
Beweegnorm							
Combinorm (beweeg/fitnorm)			60	66		52	68
Beweegnorm: Minimaal 5 dagen per week 30 minuten matig intensief actief	2010	55	45	56	51	43	57
	2008	59	58	59	50	65	57
Fitnorm: Minimaal 3 dagen per week 20 minuten intensief actief	2010	34	39	39	36	30	36
	2008	34	40	35	36	35	34
Body Mass Index							
ondergewicht		3	4	1	1	2	1
normaal		46	41	38	42	41	57
overgewicht		31	27	42	43	39	35
obesitas		20	28	19	15	18	8
(overgewicht/obesitas)	2008	49	43	59	55	63	48
Welbevinden							
uitstekend/zeer goed		18	15	16	26	14	20
goed		59	56	54	55	61	63
matig/slecht		23	29	29	19	25	17

Seksuele diversiteit in de sport: sportdeelname en acceptatie

Tabel b5.1 Meningen van heteroseksuele sportende bevolking 15-80 jaar over homoseksualiteit en sport, naar leeftijd en geslacht, in procenten (helemaal) mee eens¹

	totaal 15-80 jaar n=4031	man				vrouw			
		15-25 jr n=189	26-40 jr n=439	41-55 jr n=513	56-70 jr n=414	15-25 jr n=261	26-40 jr n=471	41-55 jr n=540	56-70 jr n=444
Ik zou het prima vinden als mijn kind training krijgt van een homoseksuele/lesbische train(st)er van hetzelfde geslacht	74	69	72	72	67	79	76	80	78
Het zou mij niets uitmaken om samen met een homoseksuele/lesbische sporter van hetzelfde geslacht te douchen	70	46	70	79	74	63	70	78	72
Ik vind dat scheidrechters moeten ingrijpen wanneer sporters 'homo' of 'mietje' gebruiken als scheldwoord	64	46	42	58	72	57	62	78	89
Ik zou er geen enkel probleem mee hebben wanneer een medesporter aangeeft homoseksueel te zijn	85	75	79	88	86	85	82	88	92
In mijn sportgroep worden wel eens grappen of opmerkingen gemaakt over homoseksuelen	30	57	47	43	26	21	10	15	9
Ik vind het aanstootgevend wanneer twee mannen elkaar in de sportaccommodatie zoenen	45	52	41	44	52	31	36	50	47
Ik vind het aanstootgevend wanneer een man en vrouw elkaar in de sportaccommodatie zoenen	27	13	29	24	22	17	26	41	37
Dat er aparte sportverenigingen bestaan voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vind ik onzin	66	59	59	61	65	72	62	71	77

¹ In de tabel zijn de resultaten van de groep 70-80 jarigen niet vermeld

Tabel b5.2 Meningen van (verenigings)sporters over homoseksualiteit en sport, naar sekse en teamsportbeoefening, in procenten (helemaal) mee eens.

	totaal	man		vrouw	
		team	anders	team	anders
Ik zou het prima vinden als mijn kind training krijgt van een homoseksuele/lesbische train(st)er van hetzelfde geslacht	74	61	71	88	78
Het zou mij niets uitmaken om samen met een homoseksuele/lesbische sporter van hetzelfde geslacht te douchen	70	69	66	67	72
Ik vind dat scheidrechters moeten ingrijpen wanneer sporters 'homo' of 'mietje' gebruiken als scheldwoord	64	38	57	68	74
Ik zou er geen enkel probleem mee hebben wanneer een medesporter aangeeft homoseksueel te zijn	85	76	84	82	87
Ik vind het aanstootgevend wanneer twee mannen elkaar in de sportaccommodatie zoenen	45	52	45	46	43
Ik vind het aanstootgevend wanneer een man en vrouw elkaar in de sportaccommodatie zoenen	27	24	31	14	
Dat er aparte sportverenigingen bestaan voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vind ik onzin	71	69	60	79	71
Ik ken tenminste één lesbische sporter mijn vereniging (excl eventueel persoon zelf; % 'ja')	26	19	29	25	21
Ik ken tenminste één homoseksuele sporter in mijn vereniging (excl eventueel persoon zelf; % 'ja')	24	13	32	4	27
In mijn sportgroep worden wel eens grappen of opmerkingen gemaakt over homoseksuelen	30	60	40	29	12

Tabel b5.3 Meningen van volwassen mannen en vrouwen over homoseksualiteit en sport, naar seksuele voorkeur, in procenten¹

		heteroseksueel (gematcht, sporters)		biseksueel (incl niet- sporters)		homoseksueel (incl niet- sporters)	
		vrouw	man	vrouw	man	vrouw	man
Als je in Nederland als homoman of lesbische vrouw problemen hebt, ligt dat vooral aan jezelf	(helemaal) mee eens	11	17	10	16	9	12
	eens/oneens - weet niet	32	30	23	25	19	26
	(helemaal) mee oneens	56	53	67	59	71	62
In onze samenleving is homoseksualiteit geen enkel probleem meer	(helemaal) mee eens	32	33	14	28	4	10
	eens/oneens - weet niet	30	33	30	22	23	20
	(helemaal) mee oneens	38	35	56	50	70	70
In de wedstrijd sport is mannelijke homoseksualiteit nog een groot taboe	(helemaal) mee eens	46	53	55	64	77	79
	eens/oneens - weet niet	40	32	37	23	20	16
	(helemaal) mee oneens	14	15	8	12	3	5
Lesbisch zijn is in de sport geen enkel probleem	(helemaal) mee eens			56	69	57	40
	eens/oneens - weet niet			35	17	27	38
	(helemaal) mee oneens			9	14	17	22
Ik vind dat scheidrechters moeten ingrijpen wanneer sporters 'homo' of 'mietje' gebruiken als scheldwoord	(helemaal) mee eens	75	51	62	67	60	67
	eens/oneens - weet niet	21	29	26	23	29	19
	(helemaal) mee oneens	4	21	12	10	11	15
Dat er aparte sportverenigingen bestaan voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vind ik onzin	(helemaal) mee eens	69	65	58	69	54	42
	eens/oneens - weet niet	22	25	30	17	21	22
	(helemaal) mee oneens	9	10	12	14	24	36

¹ Voor de homo- en biseksuele respondenten is de 'weet niet/nvt' optie toegevoegd aan de neutrale categorie eens/oneens; heterorespondenten hadden een 5-puntsschaal zonder 'weet niet/nvt' optie

Tabel B5.4 Meningen van homo/biseksuele mannen en vrouwen over homoseksualiteit en sport, 2008 en 2010, in procenten (helemaal) mee eens (exclusief optie 'weet niet/niet van toepassing')

	2010	2008
Ik praat niet of nauwelijks met medesporters over privezaken	36	38
Dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben gaat mijn medesporters niets aan	37	43
Iedereen in mijn sportgroep/club mag weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben	60	57
Ik voorkom zo veel mogelijk dat mijn medesporters ontdekken dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben	14	16
In de sport houd ik mijn seksuele voorkeur bewust meer verborgen dan elders	12	14
Door open te zijn over mijn seksuele voorkeur kan ik meer mezelf zijn in de sport	44	41
Ik verwacht negatieve reacties van sommige medesporters als ze zouden weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben	26	26
Door open te zijn over mijn seksuele voorkeur bevorder ik de acceptatie van homo/biseksualiteit in de sport	55	51

Tabel B5.5 Bekendheid met openlijk homoseksuele en lesbische sporters, heteroseksuele verenigingssporters (n=453), naar sekse en leeftijd, in procenten 'ja'

	totaal 15-80 jaar n=453	man 15-25 jr n=41	26-40 jr n=66	41-55 jr n=77	56-70 jr n=45	vrouw 15-25 jr n=55	26-40 jr n=42	41-55 jr n=48	56-70 jr n=48
Ik ken tenminste één lesbische sporter mijn vereniging	26	14	24	31	45	26	17	32	24
Ik ken tenminste één homoseksuele sporter in mijn vereniging	24	12	28	24	42	9	18	35	22

Tabel B5.6 Bekendheid met openlijk homoseksuele leden, verenigingsbestuurders (n=453), naar type vereniging, in procenten

		Totaal	Team	Semi-individueel	Individueel
homoseksuele mannelijke leden	Nee	49	51	43	50
	Ja, 1 of meer	17	19	16	16
	Weet niet	34	29	41	34
homoseksuele vrouwelijke leden	Nee	48	48	44	50
	Ja, 1 of meer	19	23	19	15
	Weet niet	33	28	37	34
Totaal: aanwezigheid openlijk homoseksuele vrouwelijke en/of mannelijke leden	Nee	43	44	38	46
	Ja, 1 of meer	29	35	27	24
	Weet niet	28	21	36	29

Tabel b5.7 Mate van ervaren onveiligheid in de sport (schaal) homo/biseksuele sporters 2010 en 2008, in procenten

		2010	2008
vrouw	lesbisch	3	5
	bi	11	18
man	homo	14	10
	bi	25	34

Bijlage 2 Voorbeeld exemplaar ingevuld logboek

Instructieblad

Observeren:

Per bijeenkomst observeer je door het aantal keer dat er opmerkingen of gebaren worden gemaakt bij te houden.

Na afloop turf je het aantal waargenomen incidenten, ingedeeld naar de verschillende omschrijvingen zoals je in het schema kunt lezen. Door jezelf gemaakte opmerkingen en gebaren tellen ook mee.

Toelichtingen kun je in de achterste kolom invullen. Dit is een zeer belangrijk onderdeel van het onderzoek, dus waar nodig en noodzakelijk willen we je graag uitnodigen dit zo goed en volledig mogelijk in te vullen.

We streven per observant naar een verhouding van het aantal geobserveerde trainingen en wedstrijden van: 6 of 7 trainingen en 4 of 3 wedstrijden (totaal 10 observaties).

Om een zo reëel en objectief mogelijk beeld te krijgen, willen we je vragen om niet aan je teamgenoten te vertellen dat je meedoet aan dit onderzoek of onderwerpen over homoseksualiteit (anders dan je gewend bent) expres aan te zwengelen.

Wanneer je een vraag hebt kun je altijd contact opnemen met Froukje Smits; 073-6126401 of mailen naar f.smits@mulierinstituut.nl

Succes met het invullen en alvast hartelijk dank voor je medewerking!

naam: Y	Observatie datum: YY-YY-2011		yy-yy-2011
Type bijeenkomst (kruis aan):	Training	Thuiswedstrijd	Uitwedstrijd Y Y

Omschrijving	Aantal keer en locatie				Toelichting
	Tijdens Sporten	Kleedkamer	Kantine	auto	
Homo gerelateerde 'algemene grappen en opmerkingen'					
Het woord 'Homo'.	1				Woord werd vanaf de kant geroepen over een speler.
Het gebruik van woorden als: gay/ mietje/ flikker pussy/ natte/ nicht etc.					
Gebaren/ bewegingen waarmee homo- (in)tolerante duidingen worden bedoeld					
Grapjes over homo's/ homoseksuelen			1		Binnen het team werd na de wedstrijd een grapje gemaakt over "herenliefde"
Dubbelzinnige grappes zoals bijvoorbeeld: linkspoot, "mooie balletjes".	1				2 spelers stonden achter elkaar, één probeerde de bal bij de ander af te pakken, iemand maakte hierop een opmerking over "kontjebonken"
Opmerkingen naar scheidsrechters en grensrechters of coaches/ trainers (van de tegenpartij).					
Homo gerelateerde grappen en opmerkingen over uiterlijk en gedrag.					
Over houding/ homotrekjes die andere sporters hebben.	1				Als hij die bal scoort, geef ik hem een zoen. (onmogelijke uitgangspositie)
Wanneer een andere sporter opgeeft, afhaakt of op het veld gaat liggen.					
Wanneer een sporter bijvoorbeeld zijn haar of sokken goed doet					
Over (het uiterlijk van) de tegenstander					
Door en over homoseksuele mede sporter					
Opmerkingen die homoseksuele medesporter zelf maken over hun 'homo zijn'.					
Opmerkingen naar homoseksuele medesporter zoals bijv.: "gelukkig ben je geen echte nicht".					
Overige grappen en opmerkingen.					
Gebruik scheldwoorden zoals bijvoorbeeld 'kanker'.		2			er werd gescholden met 'geslachtsdelen'
Vrouwonvriendelijke/ racistische grappen.				3	discussie over dubbel paspoort en het uitzetten van allochtonen
Reacties op (onsportief) gedrag	1				Dat moet je nog een keer doen.....! Wat dan?
Over iemands uiterlijk	1				Tijdens krachttraining over gedrag van een ander (in spiegel de spieren bekijken)

Bijlage 3 Topiclijst telefonische interviews

Datum:

Naam:

- Sport :
- Waar:
- Hoe lang doe je al aan deze sport?
- Waarom voor deze sport gekozen?
- Waarom voor deze club gekozen?
- Hoe vaak train je in de week?
- Hoe zou je jouw team willen omschrijven? Vertel er eens meer over? Wie zitten erin? Etniciteit? Sfeer? Prestatie niveau? Gespreksonderwerpen? Opleidingsniveau? Levensbeschouwing
- Wat is jou rol binnen het team? Aanvoerder? Vaak aanwezig? Op de voorgrond of juist wat rustiger?
- (Laatste vraag bij hetero's) Wat verwacht je dat de uitkomst zal zijn van je observaties binnen je team m.b.t. homogereleerde opmerkingen? Waarom? Al voorbeelden?

Homo sporter:

- Weten je teamgenoten dat je op mannen valt?
Evt. waarom niet?
- Zo ja; hoe verliep je 'coming-out' binnen je team? Problemen? Gevoel er aan overgehouden?
- Voel je je anders in je team omdat je homo bent? Op je gemak?
- Komt het onderwerp 'homo' vaak aanbod binnen je team? Hoe? Hoe reageer je dan?
- Opvallende zaken buiten je team om op de velden/ kantine etc.?
- Wat verwacht je dat de uitkomst zal zijn van je observaties binnen je team m.b.t. homogereleerde opmerkingen? Waarom? Al voorbeelden?

Bijlage 4 Brief team Guido en reactie KNVB

KNVB District i
Postbus iiii
iiii ii Plaatsnaam

Betreft: Klacht over agressieve tegenstander

Plaatsnaam, datum, jaar

april 2011

Geachte heer, mevrouw,

Door middel van dit schrijven wil ik namens vereniging X mijn beklag doen over het gedrag van vereniging Y tijdens en na de wedstrijd vereniging Y – vereniging X van zaterdag ii maand 2011 (klasse ii). Wij zijn in deze wedstrijd na enkele minuten in de tweede helft als team collectief van het veld gestapt, omdat voor ons de maat vol was na herhaaldelijk fysiek en verbaal agressief optreden tegen ons door vereniging Y. Zij werden op geen enkel moment, of op welke wijze dan ook in hun gedrag geremd door de (club)scheidsrechter. Ik zal hierna zo nauwkeurig mogelijk een chronologisch verslag geven van wat er deze middag voorgevallen is en ons tot de beslissing heeft geleid om van het veld af te stappen.

Al vanaf het begin van de wedstrijd zijn wij op diverse wijzen uitgescholden en verbaal bedreigd. Zo reageerde een speler van vereniging Y op ons verzoek, via een medespeler van vereniging Y, aan hun grensrechter om zijn wedstrijdshirt uit te doen om verwarring met veldspelers te voorkomen, met “luister niet naar die kankerlijers”. De scheidsrechter heeft ook niets met ons verzoek gedaan. De scheidsrechter had voor de wedstrijd echter wel onze grensrechter gesommeerd zijn speelshirt uit te trekken. Daarnaast kregen meerdere spelers van ons op de persoon gerichte verbale bedreigingen naar het hoofd geslingerd, bijvoorbeeld het dreigement om spelers van ons “kapot te schoppen” en “dat ze hen wel zouden weten te vinden na de wedstrijd”. Een donkere speler van ons is voor “zwarte banaan” uitgemaakt. Enkele van deze bedreigingen zijn duidelijk onder de ogen en oren van de scheidsrechter gemaakt. Op vragen door spelers van ons wat de scheidsrechter hiermee ging doen, vertelde hij hen “dat ze niet moesten zeuren, het maar moest accepteren en anders maar hulp moest gaan zoeken.” Wat de scheidsrechter precies bedoelde ‘met hulp zoeken’ is ons niet duidelijk. De scheidsrechter heeft zonder aanwijsbare bovendien veel te kort laten spelen in de eerste helft, en enkele malen overduidelijk onterecht voor buitenspel tegen ons gefloten. Desalniettemin werd door ons hierop niet gereageerd na eerdere negatieve ervaringen met vereniging Y.

Daarnaast zijn er meerdere harde overtredingen gemaakt door vereniging Y, waaronder ook natrappen, waar de scheidsrechter er een aantal keren ook bovenop stond maar niet optrad. Vroeg in de tweede helft werd een speler van ons wederom nagetrapt onder de ogen van de scheidsrechter en hier werd wederom niet tegen opgetreden. Op de verbale reactie van onze speler “of de scheidsrechter blind was”, welke weliswaar niet goed te praten valt maar in het niet valt bij hetgeen er de gehele

middag is gezegd, wilde de scheidsrechter hem voor de rest van de wedstrijd van het veld sturen, zonder overigens een rode kaart te tonen. Hierna was voor ons de maat vol en hebben wij het speelveld verlaten.

Nadat wij van het veld afliepen hebben wij nog diverse verwensingen naar ons hoofd gekregen van diverse vereniging Y spelers, waaronder “stelletje wijven” en herhaaldelijk “stelletje flikkers”. Nadat een, homoseksuele, speler van ons duidelijk aangaf hier niet van gediend te zijn en daarbij zijn geaardheid niet verborgen hield, werden er diverse homofobe opmerkingen gemaakt naar hem. Bij het naar de parkeerplaats lopen waren vereniging Y spelers op zoek naar hem (herhaaldelijk “waar is die poot?”) en werd er met homofobie geweld bedreigd (herhaaldelijk “we gaan potenrammen”).

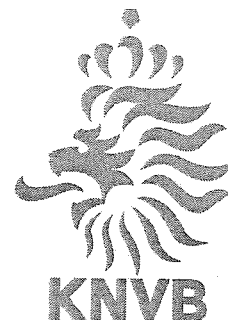
Bij de ondertekening van het wedstrijdformulier tenslotte is onze aanvoerder onder druk gezet door de scheidsrechter om ons te laten kiezen voor een 1-1 eindstand, met kwijtschelding van de rode kaart. Een gestaakte wedstrijd met een stand van 1-1 “gaf tenslotte alleen maar gedoe”, waarbij de scheidsrechter ook nog eens zijn eigen visie aan het formulier wilde toevoegen dat de wedstrijd gestaakt was vanwege herhaaldelijke op- en aanmerkingen van onze kant tegen de leiding. In de thuiswedstrijd tegen vereniging Y (5-0 winst voor ons) zijn we ook al onder druk gezet om niets te rapporteren op het wedstrijdformulier nadat een speler van ons een vuistslag kreeg tegen het hoofd van een vereniging Y speler (zie brief van ii maand 2010 in de bijlage).

Daarnaast is mij, als wedstrijdsecretaris bekend dat vereniging Y tenminste één speler in het veld had staan die betrokken is geweest bij eerdere ongeregeldeheden tijdens vereniging Z – vereniging Y . De speler, [NAAM], sloeg destijds tot tweemaal toe een speler van vereniging Z. Het lijkt mij onwenselijk en onjuist, dat na het opheffen van vereniging Y team ii, zo’n speler de gelegenheid krijgt om te voetballen in een ander team binnen de club.

Het voorval tijdens onze thuiswedstrijd, in combinatie met meerdere slechte ervaringen met vereniging Y van een ander vereniging X elftal x en van vereniging P uit onze competitie, heeft ons afgelopen november doen besluiten een brief naar de KNVB te sturen met verzoek voor een bondsscheidsrechter ‘zodat een gelegitimeerde schoppartij uitblijft’. Afgelopen zaterdag is gebleken dat een dergelijk verzoek niet overdreven was. Helaas hebben wij hier op deze brief geen enkele reactie van de KNVB mogen ontvangen. Vorige week hebben wij uitgebreid in de media kunnen lezen over het, zeer te prijzen, initiatief van de KNVB om voetbalgeweld aan te pakken door middel van de oprichting van een speciale Taskforce. Wij hopen daarom wel dat dit nu ook betekent dat er, na herhaaldelijke klachten over teams van vereniging Y, hier ook de daad bij het woord wordt gevoegd, en hopen wij zowel op een reactie als actie van jullie kant.

Met vriendelijke groet,

[NAAM] (namens vereniging X)
Wedstrijdsecretaris vereniging X

Aan het bestuur van [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Amsterdam [REDACTED] 2011

Uw kenmerk [REDACTED]

Ons kenmerk [REDACTED]

Behandeld door Afd. Tuchtzaken

Doorkiesnr. [REDACTED]

Faxnr. [REDACTED]

Onderwerp [REDACTED]

Geacht bestuur,

De Tuchtcommissie heeft kennis genomen van de verklaringen met betrekking tot het staken van de bovengenoemde wedstrijd.

Op grond hiervan heeft de Tuchtcommissie besloten dat uw vereniging schuldig is aan het staken van de wedstrijd, doch gelet op het gestelde in artikel 29 van het Reglement Tuchtrechtspraak Amateurvoetbal zal aan uw vereniging geen straf worden opgelegd, omdat zij van oordeel is, dat ondanks dat de schuld vast staat deze schuld uw vereniging niet verweten kan worden.

Voorts is besloten dat de op het moment van staken bereikte stand, -t.w. 1-1-, als einduitslag zal worden aangemerkt.

Tegen de uitspraak schuld zonder straf staat geen beroep open. Tegen de opgelegde maatregel dat de op het moment van staken bereikte stand als eindstand zal worden aangemerkt is wel beroep mogelijk.

Het met redenen omklede beroepschrift dient binnen zes werkdagen na heden in het bezit te zijn van de Commissie van Beroep.

Door het instellen van het beroep gaat uw vereniging ermee akkoord, dat uw vereniging in rekeningcourant wordt belast met de door uw vereniging te betalen waarborgsom van € 68,--.

De kosten van het schriftelijk afdoen van deze aangelegenheid bedragen € 19,20.

Hoogachtend
KONINKLIJKE NEDERLANDSE VOETBALBOND
namens de tuchtcommissie,

secretaris.

Kopie aan: Wedstrijdzaken
bestuur [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Seksuele diversiteit in de sport:

sportdeelname en acceptatie

Agnes Elling
Froukje Smits
Paul Hover
Janine van Kalmthout

Homoseksualiteit als zodanig is aardig geaccepteerd binnen de Nederlandse samenleving en er zijn verschillende homoseksuele en lesbische 'rolmodellen'. Ook binnen de topsport. In het professionele mannenvoetbal en in nationale mannenteams kwam echter nog geen homo 'uit de kast'. Zijn ze er niet of durven ze niet voor hun seksuele voorkeur uit te komen? Hoe is dat in de breedtesport?

In opdracht van de Alliantie Gelijkspelen / Stichting Homosport Nederland verrichtte het Mulier Instituut uitgebreid onderzoek naar seksuele diversiteit binnen de breedtesport. Enerzijds naar de samenhang tussen seksuele voorkeur en sportdeelname: sporten hetero's en homo's evenveel; beoefenen ze verschillende sporten en hoe zit het met biseksuele mannen en vrouwen? Anderzijds werd onderzocht in hoeverre homoseksualiteit geaccepteerd is in de (verenigings)sport, door homo-/biseksuele, heteroseksuele sporters en verenigingsbestuurders hierover te ondervragen. Tevens werd een specifieke studie uitgevoerd naar homonegativiteit binnen mannensportteams door middel van logboekverslagen: in welke mate en welke contexten worden homogerelateerde grappen en opmerkingen gemaakt?

Dé sport is zeker niet onveilig voor homo-/biseksuele mannen en vrouwen, maar evenmin voelen ze zich overal even welkom en veilig, zo laten de resultaten zien. Vooral in (jonge) mannensportteams is nog vaak weinig ruimte voor 'anders zijn' en kenmerkt het klimaat zich regelmatig door homonegativiteit en gendernormativiteit. De auteurs concluderen dan ook dat de resultaten voortdurende beleidsaandacht voor homoacceptatie binnen de georganiseerde sport rechtvaardigen.

